

BİR ŞİZOFREN KIZIN GÜNCESESİ

M. A. SEÇEHAYE

Ceviren: Zehra Bayramoğlu

2. basım

özelbil

yol yayınları

Kendisine şizofren teşhisi konulan genç bir kız, Renée, gerçekliği yitirmeye başlamasından, «güzel gerçekliğe» yeniden kavuşuncaya dek süren, «Aydınlanma Ülkesine» yaptığı, olağanüstü serüvenlerle dolu zihinsel yolculuğu sarsıcı ve sürükleyici bir anlatı biçiminde aktarıyor.

Bu anlatıyı derleyen ve kuramsal açıdan yorumlayan, Cenevreli psikolog ve psikanalist Marguerite Sechehaye, Renée'nin iyileşme sürecinde uyguladığı ve geliştirdiği «Simgesel Gerçekleştirme» yöntemiyle, yalnızca klinik psikolojiye değil, psikanaliz hatta antropoloji kuramlarına katkıda bulundu. Bu yöntemin ana hatlarını, kitabı çeviren Zehra Bayramoğlu, önsözünde açık bir dille özetliyor.

Konuya ve her iki dile olan hakimiyetiyle, bu güzel çeviriyi bize kazandıran Zehra Bayramoğlu, Cenevre Üniversitesi'nde psikoloji eğitimi gördükten sonra Cerrahpaşa Tıp Fakültesinde psikolog olarak çalıştı. 1984 yılında hastanedeki görevinden ayrılarak iki arkadaşıyla birlikte, «Ekip Ruhsağlığı Merkezi» kurdu.

yol yayınları

Doğu Dilgeliği Dizisi

- İlhan Güngören ZEN BUDİZM: BİR YAŞAMA SANATI
Gözden geçirilmiş 2. Basım, 1982
- İlhan Güngören BUDA VE ÖĞRETİSİ, 1981
- Erich Fromm PSİKANALİZ ve ZEN BUDİZM
Çev. İlhan Güngören, 3. Basım, 1981
- D.T. Suzuki ZEN BUDİZM, SEÇME YAZILAR
Çev. İlhan Güngören
T.D.K. 1980 Çeviri Ödülü 2. Basım, 1984
- Jolon Chang TAOCU SEVİŞME ve SEKS
Çev. İlhan Güngören, 2. Basım, 1983
- Charles Humana ve Wang Vu YİNG YANG, ÇİNDE SEVİŞME
Çev. Kerem Lokman, 1984
- Gustie L. Herrigel İKEBANA, ÇİCEK YOLU VE ZEN
Çev. Ömer Güngören, 1984
- Marco Polo'nun GEZİLER KİTABI
Çev. Ömer Güngören, 1985
- Alan Watts TAOCULUK ZEN VE BATI KÜLTÜRÜ
Çev. İlhan Güngören, 1985

• Çağdaş Arayışlar Dizisi

- Carlos Castaneda DON JUAN'IN ÖĞRETİLERİ
Çev. Nevzat Erkmen, 1982.
- Carlos Castaneda BİR BAŞKA GERÇEKLIK
Çev. Nevzat Erkmen, 1982
- Tahsin Yücel YAZIN VE YAŞAM
2. Basım, 1983.
- Claude Levi-Strauss DİN ve BÜYÜ
Çev. Ahmet Güngören, 1983

• Roman Dizisi

- Jack Kerouac ZEN KAÇIKLARI
Çev. Nevzat Erkmen, 1982
- Aldous Huxley ADA
Çev. Seriha Akar, 1983
- Anais Nin AŞK YUVASINDA BİR CASUS
Çev. Zeynep Sayın, 1984

• Şiir Dizisi

- Ömer M. Burtecene İSTANBULNAME, 1984

• Karikatür Dizisi

- Sami Caner KARIKATÜRLEŞTİREBİLDİKLERİMİZDENMİSİNİZ? 1984
- Sami Caner İVIRZIVIR, 1985

BİR ŞİZOFREN KIZIN GÜNCEŐİ

M. A. SECHAYE

Ceviren : Zehra Bayramoğlu

**BİR ŞİZOFREN KIZIN PSİKOTERAPİ
SIRASINDA İÇ GÖZLEMLERİ**

 yol yayınları

 yol yayınları

Florya Otlu Beldi Sok. 26
P.K. 30 - Yeşilköy - İST.
Tel. : 573 85 10

İKİNCİ BASKI

Cevirinin yayın hakkı yol yayınları - 1985

Baskı: Gül Ofset ve Tıpo tesisleri
Tel. 528 47 16

Kapak Düzeni: Aységül Tolgay

Birinci Baskı: Ocak 1986

İkinci Baskı: Nisan 1986

İÇİNDEKİLER

Çevirenin önsözü	7
Önsöz	13
BİRİNCİ KİTAP İÇ GÖZLEM	17.
I — İlk Gerçek Dışılık Duygularının Ortaya Çıkışı	19
II — Gerçekdışılıkla Savaş Başlıyor	25
III — Riquette	35
IV — Psikanalize Başlıyor ve Kendime Bir Anne Bulyorum	39
V — Sisteme Katılıyorum	43
VI — Sistem Bana Buyruklar Veriyor ve «Şeyler» Ansızın Var Olmaya Başlıyorlar	50
VII — Beni Hastaneye Kapatıyorlar Ancak Sistem Giderek Güçleniyor ve Annemi Yitirme Tehlikesiyle Karşı Karşıya Kalıyorum	56
VIII — Giderek Gerçekdışılığın İçine Gömülüyorum	72
IX — Durumumu Düzelten Bir Yolculuktan Sonra Büyük Bir Kriz Beni Yerle Bir Ediyor	78
X — İlk «Tıpkım»: Küçük Maymun	86
XI — Elmaların Mucizesi	89
XII — Bedenimi Tanımayı Öğreniyorum	98
XIII — Annemin Diğer Hastaları Yüzünden Tüm Yok Edici Güçler Bana Karşı Harekete Geçiyorlar	100
XIV — Annem Bebek Ezekiel'le İlgilenmeye Başlıyor Ancak Bunu Yarıda Keskem Zorunda Kalıyor	109
XV — Annemin Bedenine Giriyor ve Ezekiel Olarak Yeniden Doğuyorum	111
XVI — Güzelim Gerçeğe Yerleşiyorum	117

İKİNCİ KİTAP Y O R U M	123
I — Ben Parçalanmasının Evreleri	125
a) Gerçeğin hastalıklı algılanması süreci	126
b) Psikotik Ben'in savunma düzenekleri	129
c) Gerçeklik duygusunun oral kaynakları	136
d) Yeni zedelenmeler ve Ben'in yoğun bir biçimde fötal döneme gerilemesi	137
ii — Ben'in Yeniden Oluşma Evreleri	140
a) Ben'in yeniden oluşumunun çıkış noktası: Fötal dönemin Simgesel yolla gerçekleştirilmesi	140
b) Hastanın yeni bir «imagosunu» yaratmak	144
c) Ben oluşumunun hizmetinde taklit süreci	145
d) Bedensel Ben'in oluşumu	152
e) Gerçeğin yapılaşmasının duygusal temelleri ...	154
SONUC	160
a) Simgesel Gerçekleştirmelerin Ben oluşumunda rol oynayan düzeneklerdeki değeri	160
b) Şizofrenide parçalanma sürecini açıklamaya yönelik dinamik yaklaşım	168
ACIKLAMALAR	171
KAYNAKÇA	175

ÇEVİRENİN ÖNSÖZÜ

Bir akıl hastasının «deliliğin» içinde yapmış olduğu yolculuğu, iyileştikten sonra, kendi kaleminden anlatan kitaplardan bazıları Türkçeye de çevrildi. Ancak «Bir Şizofren Kızın Güncesi» daha öncekilerden farklı olarak yalnızca, psikiyatri alanında yapılan bunca çalışmaya rağmen henüz tam anlaşılmamış bir hastalığın -şizofreninin- dinamiklerini, bu hastalığı en son aşamasına kadar yaşamış bir genç kızın ağzından göz önüne sermekle yetinmiyor; bunun da ötesinde şizofreniden çıkışı ve bu tırmanışta kullanılan özgün bir yöntemi yine öznel yaşantıdan hareketle açıklamayı amaçlıyor.

Kendisinin «Simgesel Gerçekleştirme» olarak adlandırdığı bu sağaltım tekniğinin yaratıcısı, Marguerite Sechehaye, psikoloji öğrenimini Cenevre Üniversitesi Psikoloji ve Eğitim Bilimleri Fakültesi'nde Jean Piaget'nin öğrencisi olarak tamamladıktan sonra psikanaliz eğitiminden geçmiş bir psikolog, bu kitabın kahramanı Renée, Sechehaye'in Piaget'ci kuram ile psikanalizin sentezinden yola çıkarak geliştirmiş olduğu teknik aracılığıyla tedavi ettiği ilk hasta... Renée'nin sağaltımı, kitapta da sık sık sözü geçen «Simgesel Gerçekleştirme» adlı makalede çok ayrıntılı bir biçimde, ancak genç kızın duygusal yaşantısına hiç girmeden açık-

lanmıştı. 1940'lı yılların sonlarında yayınlanan makalenin hemen ardından «Bir Şizofren Kızın Güncesi» çıkmış ve yazarın da kendi önsözünde belirttiği gibi bir önceki bilimsel, dolayısıyla kuru makalenin tersine bu sefer korkuları, acıları, umutsuzlukları ve küçük mutluluk kıvrıntılarıyla birlikte hasta insanın tüm yaşamı gözler önüne serilmişti. Kenée'den sonra Sechehaye yeni sağaltım tekniğini başka şizofren hastalarda da deneyip olumlu sonuçlar alınca 1963'de 10-15 yıllık klinik deneyimlerini kuramsal bir çerçeveye oturttuğu «Simgesel Gerçekleştirmenin İlke ve Yöntemleri» (1) adlı makalesini yayınlamış; bu makaleyle birlikte önceleri bir ölçüde sezgi ve deneme-yanılmaya dayanan tekniği son biçimini almıştır. Böylelikle psikanalitik yöntemi benimsemekle birlikte bu yöntemin, Freud'un da daha önceden belirttiği gibi, şizofrenlerde başarısızlıkla sonuçlandığını görüp umutsuzluğa kapılmış klinikçiler için yeni ufuklar açmış oldu.

«Simgesel Gerçekleştirme» yöntemi serbest çağrışım, yorum, transferans ilişkisinin kullanılması gibi psikanalitik teknikleri tümüyle dışlamakla birlikte aynı kuramın Alt-ben, Ben, Üst-ben, Psiko-seksüel gelişim, saplanma-gerileme gibi temel ilkeleri üzerine kurulmuştur. Yöntemin Piaget'ci kuramdan yararlandığı ana nokta ise şizofreninin bir gerileme biçimi olduğu, dolayısıyla şizofren hastanın gösterdiği hezeyan, varsanı, otizm gibi belirtilerle küçük çocuğun dış dünyayı tanırken kullandığı mekanizmalar arasında büyük bir benzerlik olduğudur. Şizofren hasta, gerilemiş ol-

(1) M. Sechehaye, Principles and Method of Symbolic Realization.

duğu ilkel psiko-seksüel gelişim basamağından (hastalığın ciddiliğine göre anal, oral veya fotal dönem olabilir) yetişkin yaşamın habercisi olan genital döneme ulaşarak iyileşebilir. Bu yukarı tırmanışta ise çocuğun bebeklikten başlayıp, mantık öncesi simgesel düşünce döneminden geçerek kavramsal düşünce dönemine varıncaya kadarki gelişmesi sırasında kullandığı mekanizmalardan yararlanılabilir. Kuşkusuz çocuğun gelişimi doğal bir süreçtir; oysa şizofren, engellenmiş gereksinimlerinin verdiği acı yüzünden dış dünyayla yetişkin döneminin mekanizmalarını kullanarak baş edememekte ve kendini daha çok güvencede hissettiği ilkel, çocuksu dönemlere gerilemektedir. Ben'in bazı bölümlerinin daha geride, bazılarının ise daha ileride oluşu, daha da önemlisi bozulmamış zekâyın gerilemiş duygusal yaşantı arasında tam bir yarıma görülmesi şizofreni çocuğa indirgemeyi olanaksız kılar. Dolayısıyla şizofren sağaltımı da salt çocuk eğitime indirgenemez.

Simgesel gerçekleştirme yönteminin psiko-dinamiği üç temel ilkeye dayanmaktadır:

1) Şizofrenide görülen saplanma ve gerileme temel gereksinimlerin sürekli engellenmiş olmalarından ve Ben'in bu engellenmenin verdiği acıyla baş edememesinden kaynaklanır.

2) Şizofren hastada engellenmeler libidonun engelleyici nesneden ve giderek gerçeğin tümünden geri çekilmesine yol açar.

3) Hastanın gereksinimleri simgesel düzlemde doyurulabilirse hastalıklı süreçler ortadan kalkar ve Ben'in daha sonraki gelişim dönemlerine ulaşması sağlanabilir.

Eğer şizofreni doyurulmamış gereksinimlerin yol açtığı bir gerilemeyle, akla bu gereksinimleri doğrudan doyurmak yerine neden simgelerin aracılığına baş vurulduğu sorusu gelebilir. Burada Freud'un tüm kuramını belirleyen sansür ilkesi işin içine girmektedir. Söz konusu gereksinimler yasaklanmış gereksinimlerdir; dolayısıyla bunları doğrudan doyurmaya kalkışmak yoğun bir suçluluğa ve korkuya yol açmaktadır. Psikanalitik anlamıyla simgeyle gösteren ile gösterilen arasındaki öznel benzerlik ilişkisinin Ben tarafından algılanmadığı, dolayısıyla bilinçdışı kaldığı bir gösterge sistemidir. Bu durumda simgesel doyumun işlevi yasaklanmış gereksinimleri, bir bakıma katı Üst-Ben'i kandırarak doyurmak ve söz konusu gereksinimlerin yasak gereksinimler olduğunu Ben'e sezdirme-
mektir. Ancak geriye doğru yapılan bu ürkütücü yolculuk sırasında şizofren hasta, konuşmanın da ortadan kalktığı, genel anlamda simge-öncesi bir döneme de gerileyebilmektedir. Bu dönem Ben ile Ben olmayanın, gösteren ile gösterilenin birbirinden ayrılmadığı dolayısıyla Ben'in dışında, kalıcı bir özdeşliğe sahip nesnenin var olmadığı çok ilkel bir ayrışmazlık dönemidir. Simgesel gerçekleştirme tekniğiyle yapılan sağaltımda ilk aşamada yapılacak şey hasta ile terapisti arasında nesne-öncesi sağlam bir ilişki kurmaktır. Bu durum bebekle anne arasında kurulan ilişkiye çok benzemektedir. Gerçekten de çocuğun kalıcı nesne kavramını edinmesi için anneyle arasında güven verici bir ilişkinin kurulması zorunludur. Bu ilişkiyse ancak annenin çocuğun beklentilerine her an yanıt verecek bir konumda olmasıyla gerçekleşebilir. Çocuk, acılarının her seferinde giderildiğini fark ettikçe li-

vido'sunu hazzın kaynağına yönlendirebilmekte ve bu yolla, kendisi ile kendisi olmayı ayırmaya başlamaktadır. Anneyi kendinin dışında özerk bir nesne olarak algılayabildiği andan itibaren anneyi, onun yokluğunda bile, zihninde canlandırabilmektedir. Bu zihinsel imge anneyi temsil eden, bir gösteren niteliğini kazanmakta ve çocuk, aynı dönemde konuşmanın ortaya çıkışının da gösterdiği gibi, simge kullanımına geçebilmektedir.

Hasta ile terapisti arasında bu türden bir ilişki kurulduktan sonra yapılacak ikinci şey hastanın gerilemiş olduğu döneme özgü gereksinimlerini saptamak ve bunların yöneldikleri nesnelere yerini alacak simgeleri bulmaktır. Böylelikle hasta simgeleri, mantık öncesi-simgesel düşünce dönemine özgü mekanizmalar çerçevesinde kullanmaya ve gereksinimlerini bu yoldan doyurmaya başlayacaktır. Piaget mantık öncesi dönemi betimlerken, en önemli özelliğinin Ben-merkezcilik olduğunu belirtmektedir. Çocuk tüm dış dünyayı kendisini model alarak açıklamaya çalıştığından canlı ya da cansız tüm nesnelere tıpkı kendisinde olduğu gibi bir ruha sahip olduklarına (animist düşünce), kendisindeki neden-sonuç ilişkilerine göre davranışlarına (majik düşünce) ve kendisiyle aynı duyguları paylaştıklarına (yansıtma) inanır. Gerçeğin bir bakıma tümüyle Ben'e özdeş kılınması olgusu (assimilation) şizofren hastanın varsanılarında, hezeyanlarında ve otizmde de görülen bir olgudur. Dolayısıyla bu olguyu hastalıklı bir süreç olarak görmek yerine, hastanın gerçeği oluşturma çabası olarak ele alırsak Simgesel Gerçekleştirme amacına ulaşacaktır. Hasta ilkönce kendisiyle bütünleşmiş simgesi aracılığıyla gereksinimlerini do-

• yuracak; bir süre sonra ise simgesini taklit etmeye ve kendisini gerçeğe uydurmaya (accomodation) başlayacaktır. Böylelikle Beden olma ve kendilik kavramları yavaş yavaş oluşacak, dış gerçeğe kendisi arasındaki mesajı giderek yerleşecek ve simgesel düşünceye özgü büyüsel katılım mekanizmaları yerlerini mantık ilişkilerine bırakacaktır.

İki akımın -psikanaliz ve gelişimsel psikoloji- bir tür sentezini içeren bir sağaltım tekniğinin basit olması elbette beklenemez; hele bunu birkaç sayfaya sığdırmak neredeyse olanaksız. Ancak önemli olan birbirleriyle ilişkisizmiş gibi görünen disiplinler arasında ne denli zenginleştirici bağların olabileceğini görmek; Sechenaye de bunu, tek bir inanca bağlanıp tüm gerçekleri bu inanca uydurmaya çalışan bağınazlığı reddederek, mükemmel bir şekilde başarmış.

Bu bağınazlığa şizofreniyi, yani deliliği anlam-sız, saçma sapan bir olgu olarak kabul eden düşünce de rastlamıyor muyuz? Oysa Renée bize deliliği bir tür aydınlanma olarak tanıtıyor. Onun gözünde deli aydınlanmış kişidir. Bu kişi neyin ayırma varmış olabilir? Belki de şizofren, içinde yaşadığı dünyanın sevgisizlik, güvensizlik, mekanik ilişkiler ve iletişimsizlik üzerine kurulmuş değerlerinin bilincine varıp, bunları değiştirememenin verdiği acizlikle kendisini feda eden insandır. Bu durumda bildirisi bir tür karşı koyma olacağından, abuk sabuk ve saçma nitelendirmelerini kesinlikle hak etmeyecektir.

Kasım 1985

Zehra Bayramoğlu

Ö N S Ö Z

Burada sunulan yazı Simgesel Gerçekleştirme konusunda yapmış olduğum çalışmanın tersi, negatifi olarak ele alınabilir. Gerçekten de bu sonuncuda doktorların şizofren hastalar sınıfına koydukları bir genç kızın durumunu salt sağaltımsal açıdan betimlemiştim. Şizofrenik semptomların ve bunların ortadan kalkışlarının betimlenmesi hastayı iyileştiren yöntemi tanıtlama amacına hizmet ediyordu. Kuşkusuz bu türden nesnel bir sunuş yazısı çok kuru olmakla birlikte, bu kuruluşun ardından Renée'nin ruhunu kaplayan duygu ve düşünceleri sezmek yine de olasıydı. Simgesel Gerçekleştirmeler duygusal yaşamında ortaya çıkan değişimleri gösteriyorlardı. Ve yine aynı Simgesel Gerçekleştirmelerin Renée'ye kaydettirdikleri ilerlemeler, tam bir çocukluğun içine düşmüş bir ruhsal yapının bağımsız yetişkin döneme varıncaya kadarki gelişimini izlememize olanak sağlamıştır.

Ancak Simgesel Gerçekleştirme'yle (1) ilgili bu çalışmamda olayın dışında kaldım; tıpkı dışarıdan görünenleri izleyip de özel yaşantıya tam anlamıyla nüfuz edemeyen bir gözlemci gibi. Oysa buna-

(1) Marguerite SECHEHAYE, La Réalisation symbolique (Bir şizofreni vak'asına uygulanmış yeni psikoterapi yöntemi) Revue Suisse de Psychologie et Psychologie appliquée'ye ek. No: 12, Edit. médicales, Berne, Haus Huber.

mayı düşündüren zihinsel ve fiziksel düşkünlük durumundayken bile, şizofren bir ruh ve zekâya sahiptir; bazen, bunları dışa vuramasa bile, çok canlı duygular yaşar. Hastanın artık hiçbir şey duyumsamadığı tam kayıtsızlık veya derin dalgınlık dönemlerinde bile kendisine, yalnızca çevresinde olup bitenleri algılama değil aynı zamanda duygusal durumunun farkına varma olanağını sağlayan öznelikten uzak bir zihin açıklığına sahiptir. Konuşmasını ve kendisine yöneltilen soruları yanıtlamasını engelleyen de, çoğunlukla bu had dereceye varmış kayıtsızlığın ta kendisidir. İşte böylelikle hastada savaşınlar, sözcüklere sığmayan acılar, küçük sevinç kırıntılarıyla dolu tüm bir yaşamın varlığını keşfetmiş oluruz. Bu böyle bir yaşamdır ki dışarıdan gözleendiğinde varlığını çağrıştıracak hiçbir belirtiye rastlanılmaz; ama yine de bir psikolog için çok zengin bilgilerle doludur. Nitekim Freud de «psikanaliz üzerine yeni konuşmalar» (2) adlı makalesinde şöyle yazmaktadır: «Bu hastalar dış gerçeğe sırt çevirmişlerdir, iç gerçeğe ilişkin bilgilerinin bizden daha fazla oluşu da bu yüzdendir; bu hastalar bize, onlar olmaksızın derinliğine inemeyeceğimiz bazı şeyleri açıklamaktadırlar.»

İleriki sayfalarda «Bir Şizofren Kızın Güncesi» başlığı altında yer alacak olan sunuş yazısı, «Simgesel Gerçekleştirme'nin» bir bakıma negatifi, tersyüzünü, diğer bir deyişle şizofrenik görüntü ve belirtilerin ardına gizlenmiş olanı gözönüne serecektir.

(2) Sigmund Freud, Nouvel'es Conference sur la Psychoanalyse, éd. Gallimard.

Nitekim fotoğrafta negatifin temel olduğunu biliyoruz. Negatif olmaksızın pozitif de, yani resim âe olamaz. Diğer taraftan negatifin özelliği siyah olanın beyaza dönüşmesi, resimde solda olanın negatifte sağda yer alması, kısacası negatifin pozitifin tersi olmasıdır.

Belirtileri ve davranışları aracılığıyla hasta hakkında edindiğimiz imgeyi hastanın iç gözlemle riyle karşılaştırdığımızda, bir bakıma aynı durumun söz konusu olduğunu görürüz. Hasta ve hastalık hakkında yanlış bir fikir edinmek istemiyorsak, bu karşıtlıktan, sürekli olarak göz önünde bulundurmamız gereken bir ders çıkarmalıyız: Hastanın içsel yaşamıyla ilgili sözlerini dinlerken bazen hastalığının, dışa vurduğu davranışlarla karşılaştırıldığında daha ciddi olduğu, veya bir diğer durumda, tam tersine dışarıdan görülenlere oranla daha az ciddi olduğu izlenimini alabiliriz. Diğer taraftan bunamış görünen bir hastanın aslında zihninin açık olduğunu ve çevresinde olup bitenleri pekâlâ algılayabildiğini öğrenince şaşkınlığa kapıldığımızdan, sanki bunları denetleyebilirmiş gibi, belirtilerinden hastayı sorumlu tutmak, suçlamak eğilimi gösterebiliriz. Oysa onun gerçekten güçsüz olduğunu, sorumluluk taşımadığını unutmaktayız.

Böylelikle şizofreninin aslında, yaşamla ilişkisinin kopması yüzünden derin bir şekilde zedelenmiş duygulanım ile, sağlıklı ve tıpkı bir film kamerası gibi gözünün önünden geçen herşeyi kaydeden zekâ arasındaki bir yarılmadan oluştuğunu çok daha iyi kavriyoruz.

Kuşkusuz Renée hastalığı boyunca yaşadığı izlenimlerin tümünü aktaramamıştır. Gerçekten

ie Renée'nin, konfüzyonu nedeniyle çevresinde ve özellikle kendi içinde olup bitenleri ayırd edemediği uzun hastalık dönemleri olmuş; bu dönemlerde yoğun hebefrena-katatolik huzursuzluk durumları baş göstermişti.

Aynı şekilde, algısal izlenimlerin bellekte iz bırakacak kadar yerleşmelerine izin vermeyen bir kayıtsızlık durumunun arttırdığı dalgınlık dönemlerine de rastlanmıştır. Bu yüzden Renée'nin, şair-tici bir zihin açıklığının varlığını kanıtlıyormuş gibi gözüken itiraflarını öğrenirken, bunların hastalığın yalnızca bazı dönemlerini yansıttıklarını unutmamak gerekir; nedir ki bu dönemler bizim için en ilginç olanlardır.

BİRİNCİ KİTAP

İÇ GÖZLEM

B Ö L Ü M İ

İLK GERÇEKDİŞİLİK DUYGULARININ ORTAYA ÇIKIŞI

Renée, iyileştikten kısa bir süre sonra bana, beş yaşındayken yaşamış olduğu ilk gerçekdışılık duygularına ilişkin açıklamalarda bulunmuştu. Şimdi bunları birlikte öğrenelim.

«Bu olayın başıma geldiği günü çok iyi anımsıyorum. Zaman zaman yaptığım gibi, yalnız başıma gezmeye çıkmıştım. (O sıralarda köy yerinde, yazlıktaydık.) Birdenbire, o an önünden geçmekte olduğum okuldan müzik dersindeki çocukların söylediği Almanca bir şarkı yükseldi. Dinlemek için durdum; işte o anda içimde, çözümlenmesi güç ancak daha sonraları hissettiklerimin tümüne benzer garip bir duygu uyandı: Bu, gerçekdışılık duygusuydu. Okulu tanıyamıyormuşum gibi geldi; bir kışla kadar büyümüştü, şarkı söyleyen çocuklar da şarkı söylemeye zorlanan tutuklular olmuşlardı. Sanki okul ve çocukların şarkısı dünyanın geri kalan bölümünden kopmuştu. Yine o anda gözlerim uçsuz bucaksız bir başak tarlasına takıldı. Güneşin altında parlayan bu sarı sonsuzlukla kaygan taştan yapılmış kışla okuldaki tutuklu çocukların şar-

kısıtlı bir şekilde öylesine yoğun bir kaygı uyandırdı ki luçkarak ağlamaya başladım. Ardından, koşarak kendi bahçemize „eldim ve «herşeyin hergünkü gibi olmasını sağlamak» -başka bir deyişle yeniden gerçeğe dönmek için oyun oynamaya koyuldum. Daha sonraları gerçekdışılık duygumda her zaman yer açacak unsurlar ilk kez o an ortaya çıktı: Uçsuz bucaksız büyüklük, parlak ışık, nesnenin kayganlığı ve parlaklığı.

Başına gelenlere pek bir anlam veremiyorum. Ancak babamın bir sevgilisi olduğunu ve anneme acı çektirdiğini aynı dönemde öğrenmişim. Annemin, babam kendisini terkecek olursa kendini öldüreceğini söylediğini duyduğumdan, bu gerçeği öğrenmem beni büsbütün altüst etmişti.»

Renée sonraki yıllarda, hemen hemen on iki yaşına kadar, daha birçok kez gerçekdışılık duygusu yaşadı. Ancak on iki yaşından itibaren duygular giderek yoğunlaşıp sıklaştı.

O dönemde hissettikleri arasında kendisini en çok etkileyenini okuldayken yaşadığını anımsıyor. Olay iki yıldan beri devam ettiği okulunda meydana geldi. «Bir gün, ders arasında ip atlama-ca oynuyorduk. İki küçük kız döndürdükleri uzun bir ipin uçlarından tutuyorlar, diğer iki kız ipten atlayıp herbiri ayrı bir yöne gidiyor, sonra da yeniden ipte karşılaşp birbirleriyle kesişiyorlardı. Sıra bana geldiğinde ve yolun yarısına ulaştığımda benimle kesişmek üzere atlayarak gelen arkadaşımı gördüm; o an paniğe kapıldım, çünkü onu artık tanıyamıyordum. Oysa gördüğüm arkadaşımın ta kendisiydi ama yine de o değildi. İpin ucundayken onu küçük olarak algılamışım ancak o bana, ben de ona yaklaştıkça giderek uzuyor ve büyüyordu.

«Dur Alice, bir arslana benziyorsun, beni korkutuyorsun» diye haykırdım. Şaka görünümü ardında gizlemeye çalıştığım, ancak ağzımdan çıkan sözcüklerden kendisini hissettiren korku oyunu anında durdurdu. Küçük kızlar «Deli misin, Alice nasıl arslan olabilir? Sen ne dediğini bilmiyorsun» diyerek şaşkın şaşkın bana bakakaldılar. Sonra oyun yeniden başladı. Yine arkadaşımın garip değişimi gerçekleşti ve huzursuz bir kahkahayla «Dur Alice, beni korkutuyorsun, sen bir arslansın» sözcüklerini tekrarlamaya koyuldum. Aslında kesinlikle bir arslan görmüyordum: Bu yalnızca, arkadaşımı giderek büyüyor gibi algıladığımı ve onu artık tanımadığımı ifade etmeye yönelik bir imgeydi. Birdenbire bu olayla «saman içindeki iğne» karabasanı arasındaki benzerliği fark ettim. Bu, özellikle ateşim olduğu zamanlar sık sık gördüğüm ve beni tüyler ürpertici bir korkuya sürükleyen bir düştü. Daha sonraları gerçekdışılık algılamalarımın bu iğne düşünüyü her zaman birbirine bağladım. Düşe gelince: Parlak bir elektrik ışığıyla aydınlatılmış bir samanlık. Duvarlar son derece kaygan ve parlak bir beyaza boyanmış. Bu uçsuz bucaksızlık içinde incecik, sert ve ışığın altında parıldayan bir iğne. Boşluk içindeki bu iğne bende acımasız bir korku uyandıırıyordu. Ardından, bir saman yığını bu boşluğu dolduruyor ve iğneyi yutuyordu. İlkönceleri küçük olan yığın giderek büyüyor, büyüyordu. Ortasındaki iğne korkunç bir elektrik akımıyla yüklüydü, bunu da samanlara geçiriyordu. Gerilim, samanın giderek çevreyi kaplaması ve gözleri kör edici ışık korkuyu en son noktasına kadar götürüyor ve «iğne, iğne!» diye haykırarak uyanıyordum.

Arkadaşımınla ip atlamaca oynarken yaşadığım

clay da aynı türdendi; bir gerilim, ölçüsüz derecede büyüyen bir şey ve korku...

O günden beri ders aralarında okul, bende sık sık bir gerçekdışılık duygusu uyandırdı. Parmaklıkların önünde, sanki bir tutukluymuşçasına duruyor ve öğrencilerin avluda koşuşturmalarını seyrediyordum. Onları parlak bir ışığın altındaki karıncalarmış gibi algılıyordum. Okul binası kocaman, kaygan, gerçekdışı oluyor ve ifadesi güç bir tedirginliğin etkisinde boğuluyordum. Kafamda, bizi sokaktan seyredenlerin hepimizin birer tutuklu olduğunu düşündüklerini tasarlıyordum; ben de bir tutukluydum ve dışarı kaçmayı öylesine arzuluyordum ki. Bazan kendimi yeniden gerçek yaşama dönmeyi isteyen bir deli gibi görüyor ve, sanki başka hiçbir dışarı çıkış yolu yokmuşçasına parmaklıkları sarsıyordum. Sokak bana canlı, gerçek, neşeli gibi gözüküyordu; oradan oraya gezinen insanlar da yaşayan, somut insanlardı. Buna karşılık avlunun bünyesindeki her şey sonsuzdu, gerçekdışıydı, makinemsi ve anlamsızdı: samanın içindeki iğne karabasanydı bu.

Bu durumlara sınıfta değil de yalnızca avludayken yakalanıyordum; bana çok acı veriyorlardı ve bunlardan nasıl kurtulacağımı bilemiyordum. Ne oyunlar, ne söyleşiler, ne okuma, kısacası hiçbir şey kendimi çepeçevre sarılmış hissettiğim bu gerçekdışılık çemberini kıramıyordu.

Bu krizlerin araları giderek uzayacağına, kısalmaya devam etti. Bir keresinde, kilise okulundayken aniden odanın giderek büyümeye başladığını ve sanki gerçek gölgelere yer vermeyen korkunç, elektrikli bir ışıkla aydınlandığını gördüm. Herşey aşırı belirgin, kaygan, yapay ve son derece

de gergindi; iskemleler, masalar oraya buraya yerleştirilmiş maketler gibi göründüler. Öğrencilerle öğretmenler hiçbir neden ve amaçları olmaksızın gösteri yapan kuklalara benziyorlardı. Hiçbir şeyi, hiç kimseyi tanıyamıyordum. Sanki gerçek dağılmıştı, bütün bu nesnelere ve kişilerden kaçıp uzaklaşmıştı. Berbat bir endişe tüm benliğimi sardı ve çılginca herhangi bir kurtuluş yolu aramaya koyuldum. Konuşulanları dinliyordum ancak söylenenlerin anlamını kavrayamıyordum. Sesler bana tınıdan ve sıcaklıktan yoksun, madensi seslermiş gibi geliyordu. Zaman zaman bir sözcük bütünden kopuyordu. Bir bıçakla kesilmişcesine, beynimin içinde tekrar tekrar, saçma bir şekilde yankılanıyordu. Sınıf arkadaşlarımdan biri bana doğru geldiğindeyse onun, tıpkı saman yığnında olduğu gibi, giderek büyüdüğünü, büyüdüğünü görüyordum. O zaman öğretmenime gidip ona «korkuyorum, herkesin kafasının üstünde küçük bir karga başı var» dedim. Bana nazikçe gülümsedi, yanıt olarak da anımsayamadığım bir şeyler söyledi. Ancak gülümsemesi beni rahatlatacağına, korkumu ve umutsuzluğumu büsbütün arttırdı, çünkü gözlerim her zaman beyaz ve düzgün olan dişlerine takılmıştı. Bu dişler göz kamaştırıcı ışığın altında parlıyorlardı; bir süre sonraysa, hep aynı kalmakla birlikte, tüm görüş alanımı kapladılar; sanki bütün oda, dinmeyen bir ışığın altında baştan aşağı diş kesilmişti. Acımasız bir kaygı tüm benliğimi sardı. O gün beni kurtaran hareket etmek oldu. Kutsama duası için kiliseye gitme saati geldiğinden, diğer çocuklarla birlikte sıraya girmek durumunda kaldım. Hareket etmenin, yer değiştirmenin, belirgin ve alışılmış bir şeyler yapmanın bana

çok yardımı dokundu. Bununla birlikte bu gerçek-
çüslük duygumu, biraz daha azalmış olarak kilise-
ye de taşıdım. -O gece yorgunluktan baygın düş-
müşüm.

Tuhaf ama, gerçeğe dönmeyi başardığım za-
man o korkunç anları artık düşünmüyordum. On-
ları unutmuyordum, ancak düşünmüyordum da.
Buna rağmen büyük bir sıklıkla ve yaşamımın gi-
derek daha geniş dilimlerini kaplayacak şekilde yi-
nelendiler.

B Ö L Ü M II

GERÇEKDİŞİLİKLA SAVAŞ BAŞLIYOR

İlkokuldaki son yılım ders açısından çok iyi geçti. İki birincilik olmak üzere, üç ödül kazandım. Sonuç olarak, orta okulda başarılı olmak için herşeye sahiptim. Yazık ki hiç de öyle olmadı, bunda en büyük sorumluluk payı ise yine «gerçekdışılığımı». Herşeyden önce saatlerin ritmine ve yeni eğitim tarzına uyum sağlamakta güçlük çektim. Ayrıca üç ders beni tam anlamıyla dehşete düşürüyordu: Müzik, resim ve beden eğitimi; hatta bunlara dikis dersini de ekleyebilirim. Söylenildiğine göre, çok güzel, tiz bir soprano sese sahiptim, öğretmen de koroda solo olarak görev almam için bana güveniyordu. Ancak, kısa bir süre sonra şarkı söylerken falso yaptığımı, başka bir deyişle, dikkat etmediğimde bir ya da iki tam tonluk düşüşler veya yükselişler yaptığımı fark etti. Ayrıca notaları kavrayamadığım gibi, ne ölçüleri vurabiliyor ne de bir ritmi izleyebiliyordum. Dolayısıyla bu derslerin herbiri bende, nesneleriyle orantısız, olağanüstü bir korku uyandırıyor. Aynı durum resim dersi için de söz konusuydu. Ne oldu bilmiyordum ama, yaz tatilinde perspektif duygusunu yitir-

diğimi farkettilim. Bu nedenle modeli arkadaşımın resminden bakarak çiziyordum; bu da kendi yerime göre hatalı bir perspektif doğuruyordu. Beden eğitimi dersinde ise, birbirine karıştırdığım sağa, sola yönergelerini anlayamıyordum. Dikiş dersine gelince, yamama tekniğini ve topuk örmenin gizemlerini kavramanın olanağı yoktu. Tüm bu dersler, birbirlerinden farklı olmakla birlikte benim için benzer zorluklar taşıyorlardı. Bütün çabalarıma rağmen uygulamaya yönelik yeteneklerimi giderek yitiriyordum.

İşte bu güç koşullar içindeyken yeniden gerçekdışılık duygularım ortaya çıktı. Sınıfta, ders sessizliği içinde sokaktan gelen gürültüleri duyuyordum; bir tramvay geçiyordu, insanlar konuşuyorlardı, bir at kişniyordu, bir araba korna çalıyordu. Bana, bu gürültülerin herbiri nesnesinden kopmuş, herhangi bir anlamdan yoksun olarak, devinimsizliğin içinden karaltı halinde beliriyormuş gibi geliyordu. Çevremde, başları önlerine eğik durumda, arkadaşlarım gözle görülmeyen bir mekanizmayla harekete geçirilen robotlara ya da mankenlere benziyorlardı. Kürsüde konuşan, elleriyle, kollarıyla hareketler yapan, tahtaya yazmak için ayağa kalkan öğretmen de gülünç bir kuklayı andırıyordu. Ve sürekli, uzaktan, dışarıdan gelen gürültülerin bozduğu o korkunç sessizlik, salonu ısıtan o acımasız güneş, o ölü devinimsizlik... Tüyler ürpertici bir korku beni sarıyordu, avaz avaz haykırmak istiyordum.

Bazen korkuya sabah yedi buçukta okula giderken yakalanıyordum. Ansızın parlak güneşin altındaki bembeyaz yol uçsuz bucaksız oluyor, insanlar, karınca sürüleri gibi oradan oraya koşuş-

turuyorlardı; arabalar olur olmaz yönlere amaçsız manevra yapıyorlardı; uzaklardan bir çan sesi geliyordu. Sonra herşey sanki hareketsiz kalıyor, sonsuz bir gerilim içinde -saman yığınının içindeki iğnenin gerilimi- adeta soluğunu tutarak bekliyordu. Sanki bir şey olacakmış, olağanüstü bir felâket gelecekmiş duygusuna kapılıyordum. Delicesine bir korku beni yerimde kalmaya ve beklemeye zorluyordu. Ardından, gerçekte hiçbir şey değişmeksizin yeniden insanların ve nesnelere o anlamsız devinimini algılıyordum ve okula gitmek üzere yoluma devam ediyordum.

Şansım varmış, tam o sıralarda akciğer tüberkülozu gibi fiziksel bir hastalığa yakalandım ve ivedi olarak okuldan ayrılarak dağdaki bir sanatoryuma yerleştim. Oraya, değişimin neden olduğu korku dolu birkaç günden sonra, hastanede geçirilen düzenli yaşamın da yardımıyla kolayca uyum sağladım. Gerçekdışılık krizleri önemli ölçüde azaldı, yerlerini doğa karşısında büyük bir coşkuya ve onu yüceltici duygulara bıraktılar. Küçük bir odada yalnız başıma kalıyordum; en büyük zevkim ise sonbahar rüzgârının ormandan uluyarak geçerken çıkardığı sesleri dinlemektir. Rüzgârın çığlıkları ve sarsılan ormanın iniltileri bu zevkime gölge düşüren bir tedirginliğe yol açıyorlardı. Rüzgârın kuzey kutbundan geldiğini, Sibiryâ'nın buzlu bozkırlarından geçerek ormanlarda haykırıp yakındığını sanıyordum. Bana, yolunun üstündeki herşeyi önünde eğen canlı, canavarsı bir varlıkmış gibi geliyordu. O zaman odamın giderek büyüdüğünü, orantısızlaştığını, duvarların kayganlaşıp parlaklaştığını algılıyor ve gözleri kör edici parlaklığıyla her nesneyi saran o çirkin elektrik ışığını görüyor-

dum. Kepenklerimi şiddetle sarsan rüzgâr ve rüzgârın altında eğilen çam dallarının hışırtıları, boğuk iç çekişleri dışarının şiddetiyle içerinin devinimsizliği arasında yoğun bir karşıtlık oluşturuyordu. Sonuçta kaygını yeniden artırıyor, en son noktaya varıyordu. Bu elektrikli devinimsizliğin ortasında beni kaskatı yapan gerçekdışılık çemberini kırmak istiyordum. Tedavide olmadığımız zamanlar, benimle oynaması veya konuşması için bir arkadaşımı yanıma çağırıyordum. Ancak oyuna, sohbeta rağmen yeniden gerçeğe dönmeyi başaramıyordum. Her şey bana yapay, makinemsi, elektrikli gibi geliyordu. Dolayısıyla bu durumdan kurtulabilmek için aşırı bir hareketlilik içine giriyordum: Gülüyordum, zıplıyordum, çevremdeki nesnelere itiştiyordum, onları yeniden yaşama döndürebilmek için sarsıyordum. Bunlar son derecede acı verici anlardı.

Her şeyin alışılmış çerçevesinde kaldığı, insanların canlı, normal oldukları ve özellikle onlarla ilişkiye geçebildiğim anlarda ne kadar da mutluydum.

Üç aylığına dağdan indikten sonra, tüm bir yılı geçirmek üzere yeniden oraya çıktım. İşte o yıl içinde, hatta tam olarak 1 Ocakta ilk kez korkuyu duyumsadım. O sıralarda gerçekdışılığın büsbütün arttığını ve rüzgârın özel bir anlam kazandığını söylemeliyim. Dolayısıyla kötü havalarda, rüzgârlı günlerde aşırı derecede uyarılmış oluyordum. Geceleyin onu dinlemekten, ulumalarını, yakınmalarını, umutsuz çığlıklarını paylaşmaktan gözümeye uyku girmiyordu. Tüm ruhum onunla birlikte ağlıyor, inliyordu. Giderek, kafamda rüzgârın bir bildiri taşıdığını, benim de bunu keşfetmem gerekti-

ğini tasarlamaya başladım. Ama bu neydi? Henüz bilmiyordum.

Yılbaşı günü, sessizlik tedavisi sırasında ilk kez korku olarak adlandırdığım şeyi duyumsadım. Nasıl olduğunu anlayamadan, tam anlamıyla tepeme düştü diyebilirim. O öğleden sonra rüzgâr her zamankinden daha şiddetli, daha da ürkütücüydü. Tüm varlığımla onunla birleşmiş, ne olduğunu bilmediğim bir şeyin beklentisi içinde tirtir titreyerek onu dinliyordum. Birdenbire korku, o tüyler ürper-tici, sonsuz korku beni sardı. Bu, alışageldiğim gerçekdışılık kaygısı değildi; bir tehlikenin, bir felâketin yaklaşmasıyla duyumsanan bir korku, gerçek bir korkuydu. Ve rüzgâr, sanki şaşkınlığımı arttırmak istercesine ormanın boğuk inlemelerinde yankılanan sonsuz yakınmalarla uğulduyordu. Korkudan kendimi hasta hissettim. Buna rağmen, yakınlardaki bir sanatoryumda kalan arkadaşımı ziyaret etmek üzere dışarıya çıktım. Oraya varmak için ormandan geçen kısa ve belli belirsiz bir yolu izlemem gerekiyordu. Ancak sis öylesine yoğundu ki yolumu kaybettim. Sanatoryumun çevresinde, onu göremeden dönüp dolaşıyordum; bu süre içinde kocaman ve kapkara gözüken ağaçlar, ama özellikle de rüzgâr olduğunu anladım. Sonunda bildirisinin anlamını kavramıştım: Kuzey Kutbunun dondurucu rüzgârı dünyayı parçalamak, havaya uçurmak istiyordu. Belki de dünyanın yok olacağını haber veren bir kehanet, bir işaretti. O andan sonra bu düşünce beni gittikçe daha sık tedirgin etmeye başladı. Ancak o günden itibaren günün herhangi bir saatinde tepeme çöken bu korkunun nedenini hâlâ bilmiyordum. Bundan doktoruma söz ettiğimde, bana, hipnotizma yaparak

yardımcı olmak istedi. Kişiliğimi yitirmek endişesiyle bu öneriye şiddetle karşı çıktım ve hem korkuma hem de gerçekdışılık krizlerime katlanmayı sürdürdüm. Bununla birlikte, dışarıdan bakıldığında hiç kimse korkumu ve kaygımı farketmiyordu. Benim kaçık biri olduğumu düşünüyorlardı. Gerçekten her an aşırı hareketliydim; taklalar atıyor, yüksek sesle gülüyor ve aptal numarası yapıyordum. Ancak bu gösteriler kendisini denetleyemeyen, gözü dönmüş bir genç kızın oynadığı bir oyun değildi. Aslında bunlar korkuma egemen olma çabalarımı oluşturuyorlardı. Korku üstüme vardığında kendimi huzursuz, tedirgin hissediyor, gelmesi gereken «felâketi» bekliyordum. O zaman oyunlarda ya da söyleşilerde bir kaçış yolu bulmaya çalışıyordum. Ancak az sonra korkum artıyor ve arkadaşlarımdan bulmayı umduğum yardım hiçbir işe yaramıyordu. Bu kez korkudan aşırı hareketlenerek kaçmayı deniyordum; çığlıklar atıyor, gülüyordum. Bu çığlıklar ve hareketler korkum için bir çıkış yolu olmakla birlikte aynı zamanda ona karşı bir savunma oluşturuyorlardı. Yavaş yavaş dünyanın havaya uçacağına, uçakların bizi bombalamaya ve yok etmeye geleceklerine ilişkin kuşkularımı arkadaşlarıma açmaya başladım. Bu açıklamalarıma, bunları gülerek yapsam bile, kesinlikle inanıyordum; kendimi daha az yalnız hissetmek için de korkumu başkalarıyla paylaşmak istiyordum. Ancak dünyanın patlayacağına, tümüyle gerçek olan olaylara inandığım gibi inanmıyordum. Bu inancın özel, kişisel kaygıma bağlı olduğunu, genelleştirilemeyeceğini belli belirsiz seziniyordum.

Bir yıl bu şekilde, korkumu ve gerçekdışılığımı sırtımda taşıyarak geçirdim. Aşırı hareketlilik

krizlerinin dışında normaldim. Sanatoryumdaki bütün çocuklar beni çok seviyorlardı ve bana tıpkı küçük bir annenin yanına gelircesine yaklaşıyorlardı. Aldıkları mektupları onlara okuyor ve küçüklerin yazışmalarını yürütüyordum. Dağdan ova-ya bedensel olarak iyileşmiş ancak ruhsal olarak eskisinden daha kötü bir durumda indim. Bundan böyle beni aniden kapiayan ve tüm yaşama sevincimi elimden alan korkuyla baş etmem gerekiyordu. Bunun dışında, aile ve okul yaşamına yeniden ayak uydurmakta görülmemiş bir zorluk çektim.

Bu güçlüklerle rağmen yine de iyi bir öğrenci olmayı başardım. Ancak resim, dikiş ve müzik dersleri benim için hâlâ bir kâbus olma niteliklerini sürdürüyorlardı. Artık perspektifi, ritmi, dikilecek parçaların yönlerini anlamak için çaba harcamıyordum bile, nasıl olsa hepsi boşa gidiyordu; perspektif anlayışımı tümüyle yitirmiştim.

Psikanalizimden önceki bu iki yıl tükenmeyen savaşımın ve çabalamaların yılları oldu. Sorumluluklarını bilen ve çalışkan bir genç kız görünümü altında (altı kişilik bir ailenin geçimini sefil bir bütçeyle sağlıyor, erkek ve kız kardeşlerimi eğitiyordum; üstüne üstelik dört dörtlük bir öğrenciydim) gittikçe ne yapacağımı bilmez bir hale düşüyordum. Daha önceleri dönem dönem gelen korku artık peşimi hiç bırakmıyordu. Her gün onu duyumsayacağımdan emindim. Sonra, gerçekdışılık duyguları da artıyordu. Bundan önce gerçekdışılığı yaşadığımda bu durum yalnızca neşneleri etkiliyordu; tanıdığım insanlarla ise ilişkiyi sürdürabiliyordum. Dağdan döndüğümde beri gerçekdışılık krizleri dostları da etkiler oldu. Bu ise tam anlamıyla çekilmez bir durumdu. Her hafta buluş-

tuğum, benden on yaş büyük iki ya da üç kız arkadaşım vardı. Hepsi benim çok yapışkan ve beklentili olmamdan yakınıyorlardı. Aralarından biri bana bir saatlik bir gezinti olanağı sunduğunda, ayrılık zamanı gelince benimle biraz daha kalması, eve kadar bana eşlik etmesi için ona yalvarmaya başlıyordum. Bu isteğime boyun eğdiğinde ise yine tatmin olmuyor ve "daha, daha, lütfen biraz daha kalın" diyordum. Benim nankör ve mızız olarak tanınmama neden olan bu biktirici ilişkilerim, yalnızca kendimi içinde bulduğum gerçekdışı durumundan kaynaklanıyordu. Arkadaşımın ziyaret süresince, umutsuzca onunla ilişkiye girmeye, onun gerçekten orada olduğunu, yaşayıp hissettiğini duyumsamaya çalışıyordum. Ancak olmuyordu. O da bu gerçekdışı dünyanın bir parçasıydı. Oysa onu çok iyi tanıyabiliyordum. Adını ve ona ilişkin her şeyi biliyordum, yine de bana tıpkı bir heykel gibi garip, gerçekdışı geliyordu. Gözlerini, burnunu, konuşan ağzını görüyor; sesini duyuyor, söylediklerinin anlamını çok iyi kavrayabiliyordum; yine de kendimi bir yabancıya karşıymış gibi hissediyordum. O zaman bizi ayıran bu görünmez duvarı yıkmak ve aramızda bir ilişki kurmak amacıyla umarsızca çırpınıyordum. Ancak ne kadar çaba harcarsam o kadar başarısız oluyordum; korkum ise giderek artıyor, artıyordu. Arkadaşımın köy yolunda dolaşırken ve iki dost nasıl konuşurlarsa biz de öyle söyleşiyorduk. Ona okulda geççenleri, başarılarımı, başarısızlıklarımı anlatıyor, erkek ve kız kardeşlerimden, bazen de güçlüklerimden söz ediyordum. Bu dinginlik ve normallik maskesi ardında ise gerçek bir dram yaşıyordum. Çevremizde, yer yer çalıların ya da ağaç kümeleri-

nin kestiği tarlalar uzanıyordu; önümüzden beyaz yol akıp gidiyordu ve mavi gökte güneş parlıyor, sırtımızı ısıtıyordu. Ben ise koskocaman, sınırsız, ufuk çizgisi, sonsuza ulaşan bir ova görüyordum. Tiyatro aksesuarları gibi oraya buraya yerleştirilmiş ağaçlar ve çalılar sanki kartondan yapılmışlardı; ya yol, sonsuz, beyaz, güneş ışınlarının altında pırıl pırıl, iğne gibi parlayan o yol! Tepemizde, ağaçları ve evleri elektrikli ışınlarıyla ezip bunalan o acımasız güneş. Bu uçsuz bucaksızlığa, gürültülerin yalnızca onu daha da sessizleştirmek, daha da korkunç bir hale getirmek için bozdukları ürkütücü bir sessizlik egemendi. Ben ise bu sonsuz alanda arkadaşım ile birlikte kaybolmuştum. Aslında gerçekten o mu? Konuşan, birtakım hareketler yapan bir kadın. Parlak beyaz dişlerini algılıyor, beni izleyen kahverengi gözlerine bakıyordum. Ve yanımdakinin bir heykel, kartondan yapılmış dekorun bir parçası, bir maket olduğunu görüyorum. Ne kadar da korkuyorum! Bu ne büyük bir kaygı! İşte o zaman, «gerçekten siz misiniz Jeanne?» diye sormaya başlıyorum. «Canım kim olmasını bekliyorsunuz? ben olduğumu çok iyi biliyorsunuz, değil mi?» diye şaşkınlıkla yanıtlıyordu. «Tabii, tabii, sizsiniz biliyorum,» ancak içimden «evet o, gerçekten o, ama kılık değiştirmiş» diyorum. «Neden bir robot gibi hareket ediyorsunuz?» diye sürdürüyorum. İyice alınmış bir tonla «Ya, demek yürüyüşümün zarif olmadığını düşünüyorsunuz, ama bu benim suçum değil» diyordu Arkadaşım sorumu anlamamıştı bile. Susuyorum, her zamankinden daha yalnız ve terkedilmiş. İşte ayrılık anı geliyor. O zaman korku körükleniyor. Her ne pahasına olursa olsun, hangi yolla olursa olsun

gerçekdışılığı yaşamak, hiç olmazsa bir an için karşınuakinin canlı bir insan olduğunu duyumsamak günün yalnızlık dolu anlarında bizi mutluluğa boğan o rahatlatıcı ilişkiyi bir saniyecik yaşayabilmek istiyorum. Arkadaşımın koluna asılıyor ve birkaç dakika daha kalması için ona yalvarıyorum. İsteğimi kabul ederse, salt onu benden ayıran engeli kırmak amacıyla onunla konuşuyor, onu soru yağmuruna tutuyorum. Ancak dakikalar geçiyor ve ben yine aynı noktadayım. O zaman gerçeğin, yaşamın, duyarlılığın ortaya çıkmasını sağlayacak mucizenin gelmesini umarak, bekleyerek ona yolun sonuna kadar eşlik ediyorum. Dışındaki gerçekdışı zarfı delerek, ta içindeki yaşamı algılamaya çalışarak ona bakıyor, onu süzüyorum. Ancak o bana her zamankinden daha heykelsi görünüyor; o, bir mekanizmayla harekete geçirilen ve robot gibi davranıp konuşan bir mankenden başka bir şey değil. Bu, tüyler ürpertici, insanlık dışı, gülünç bir şey. Yenik düşerek, alışılmış veda sözcüklerini söylüyor ve yorgunluktan bitkin bir halde, ölesiye üzgün ayrılıyorum. Yüreğim bomboş, umutsuzca boş bir şekilde evin yolunu tutuyorum. Orada da kartondan bir ev, robot kardeşler, elektrikli bir ışık buluyor, samandaki iğne karabasanına dalıyorum. İşte bu durumdayken akşam yemeğini hazırlıyor, kardeşlerime derslerini anlatıyor ve kendi ödevlerimi yapıyorum. Bazen yemeği hazırlarken yaptığım gündelik, alışılmış hareketlerin ve aynı zamanda yiyeceklerin sıcaklığının, tadının yardımıyla yeniden gerçeğe bütünleşebiliyordum. O anlarda artık yatmak istemiyordum. Çünkü bundan böyle bana, damlalıktañ akıtılırcasına cimrilikle sunulan bu değer biçilmez mutluluğun tadını sonuna kadar çkartmak istiyordum.»

B Ö L Ü M III

RIQUETTE

«*Simgesel Gerçekleştirme*» (La Réalisation Symbolique) adlı çalışmamda da gösterdiğim gibi, hiçbir zaman oyuncak bebekleri sevmemiş olan Renée on yedi, on sekiz yaşlarında aniden tıpkı bir küçük kız gibi bebeklerle oynamaya başladı. Burada, nesnel olarak, hastalığın ilerlemesine bağlı bir gerileme biçimi görebiliriz. Ancak bebeğin gerçekte Renée için ne gibi bir anlamı olabilirdi? Bu konuda bize söyledikleri şunlar:

«Sanatoryumda kaldığım dönemde, sanatoryum komitesi tarafından, Yeni Yıl dolayısıyla bana, yaşım göz önüne alındığında yanlışlıkla (on beş buçuk yaşındaydım) kocaman, güzel bir bebek armağan edilmişti. Oysa ben büyük bir düş kırıklığına uğramıştım; bu nedenle bebeği iki küçük kız kardeşime göndermeyi tasarlamış ancak onu içine alacak büyüklükte bir kutu bulamamıştım. Sonuç olarak bebeği alıkoydum ve onu, küçüklerin yatkhanesindeki büyük bir pencere boşluğuna yerleştirilmiş bir şezlonga yatırdım. Bu bebekle hiç ilgilenmememe rağmen, her pencereyi açtıklarında -o sıralarda kış ortasındaydık- bebeğin üzerini ört-

memiş olmaktan dolayı kendimi biraz tedirgin ve suçlu hissediyordum. Bu duygum bana utanç veriyordu; bebeğin üzerini örtmek zorunluluğunu duymamak için de her yatakhaneye girişimde gözlerimi ondan kaçırmak durumunda kalıyordum.

Riquette'le dağdan indikten kısa bir süre sonra ilgilenmeye başladım. O sıralarda aile yaşamına ve okulun getirdiği sorumluluklara ayak uyduramadığımdan çok güç bir dönem geçiriyordum. Tüm varlığımla dağa, özellikle de insandan hiçbir girişim beklemeyen, yalnızca otomatik davranışların gerçekleştirilmesiyle yetinen son derece düzenli sanatoryum yaşamına yönelmiştim. Bir gün, kardeşlerimin odasını temizlerken kirli kumaş yığınının içinde, yüzünün boyaları solmuş, karalanmış, kıvrıla çalan kahverengi saçları kıvrır kıvrır ve yerlerde sürüklenmekten dolayı tüm bedeni pislikle kaplanmış, yongadan, küçük bir bebek gördüm. Bilinçsiz bir gücün itimiyle bebeği paçavra tomarının arasından çekip, içinde adı Lily olan ve öbüründen çok daha güzel bir porselen bebeğin bulunduğu bir bebek arabasına yatırdım. Sekiz yaşındaki küçük kız kardeşim bu değişik tokuşun farkına varıp nedenini sorduğunda ise ona Riquette'in güneş tedavileri için bir bebek arabasına gereksinmesi olduğunu söyledim. Lily'den önce Riquette'i çok sevmiş olan küçük kızkardeşim açıklamamı yeterli buldu; o günden sonra da hem Riquette, hem bebek arabası benim oldu.

Her öğleden sonra, liseye gitmeden önce arabayı açık pencerenin önüne çekiyor ve yokluğumda güneşin Riquette'in tam başının üstüne gelmemesi için en uygun durumun hangisi olduğunu uzun uzun hesaplıyordum. Saat dörtte soluk soluğa koş-

turarak geliyordum; ilk hareketim ise bebeğe, mayosunun üzerine ufak bir giysi giydirmek ve onu azıcık oturtmak oluyordu. Akşamları onu sarıp sarmalamak, üzerini örtmek için saatlerce uğraşıyordum. Kışın ise terlemeksizin ısınması, üşütmeksizin soğuk havadan yararlanabilmesi için en uygun yolun hangisi olduğunu bulmak uğruna saatlerimi veriyordum. Gariptir, beslenme sorunu beni hiç ama hiç ilgilendirmiyordu. Beni ilgilendiren yalnızca konum, sıcaklık, soğukluk, ışık, nem gibi fiziksel, duyuşal rahatlıktı. Buna karşılık zaman zaman, Riquette kendisini yalnız hissetmesin diye küçük arabayı mutfağa çekiyordum. Özellikle kız ve erkek kardeşlerim bu benim fazlasıyla gerçek ilgimle alay ettiklerinde, bebeğin yaşamımda kazandığı önem aniden kafama dank ediyor ve doğrusu beni çok korkutuyordu. Aynı zamanda, onu bu denli seviyor görünmeme rağmen kendisine hiçbir giysi dikmemiş olmam kardeşlerimi şaşkına çeviriyordu. Aslında Riquette'i, tek bir açıdan yalnızca ısı açısından seviyordum. Bunun dışında, şıklık, temizlik, beslenme gibi diğer konulara karşı tümüyle kayıtsızdım. Bu bebek benim için «gerçekten» vardı; ancak bu, salt duyuşal bir varlıktı. Örneğin akşama doğru onu daha sıkıca sarmalamayı unutmuşsam o anda yapmakta olduğum işi bir kenara atıp bebeğin yanına koşuyor, onu ellerimle yokluyor ve oğuşturarak yeniden ısıtmaya çalışıyordum. Kızkardeşim bazan bana «üstünü örtmeyi unuttuysan unuttun, cansız olduğunu ve hiçbir şey duymadığımı pekâlâ biliyorsun» derdi. Bu anımsatma karşısında şaşkına dönerdim, ancak bu sözler benim büyük ilgi ve sevecenliğimin gerçekliğini değiştiremezdi. Aslında bu tutsak-

lğın bana çok ağır geldiğini itiraf etmeliyim. Ri-quette'e karşı kayıtsız kalıp onunla artık uğraşmayı çok istiyordum, ancak başaramıyordum. Oysa, ona hiçbir zaman yemek vermediğime göre, onun canlı olduğuna gerçekten inanıyordum.

O, benim için bebeğin ideal mutluluğunu simgeliyordu. Her zaman için, fizyolojik açıdan en hoş giden ısıda olmak ve bedenin kendisini en rahat hissettiği, en gevşetici konumda bulunmak. Onun, dizlerini karnına çekerek yatmasını isterdim, ancak bacaklarının bükülememesi bunu olanaksız kılıyordu. Ona olan sevgimi yalnızca fizyolojik rahatlık alanında gösteriyordum.

B Ö L Ü M IV

PSİKANALİZE BAŞIYOR VE KENDİME BİR ANNE BULUYORUM

Psikanalizi ilk iki yılı korku ve aydınlanma-ya karşı savaşmakla geçti. Devlere yarasır bir döğüştü bu. Gerçekten de, O'na yakıştırdığım adla, «Aydınlanma Ülkesinin» karşısında kendimi zayıf ve şaşkın hissediyordum. İlk zamanlarda, korku ve sık sık gelen gerçekdışılık krizlerinin yarattığı acı-nın etkisiyle ağızımdan şu korkunç ve bilinçsiz söz-ler dökülmüştü: «Beni giderek saran bu hastalığın kurtulmak için deliliğe sığınmak isterdim» Mazak ki ne dediğimi bilmiyordum. Cahil kafavata, deli-liğin, acıların artık dindiği, zevk de alınmaya baş-ğı ve özellikle tüm sorumlulukların ortada kalması bir de yarsızlık durumu olduğuna inanmıyordum. Asla, kesinlikle asla, insanın aklını kaçırmamasının ne an-lama gelebileceğini bir an olsun bile kafamda ta-sarlamamıştım. Ve işte şimdi, batmamak, «elektrik- li ışık» tarafından yutulmamak için umutsuzca savaşıyordum. İçinde bulunduğum tehlikenin ne denli büyük olduğunu psikanalizimin ilk yılında anladım. Ancak benim için delilik kesinlikle bir hastalık durumu değildi. Kendimi de hasta görmü-

yordum. Benim için delilik, gölgeye hiç yer ver-
meyen gözleri kör edici, acımasız bir ışığın egemen
olduğu ve gerçekliğin karşıtı olan bir ülke gibiydi.
O sınırsız, uçsuz bucaksız, dümdüz bir sonsuzluk-
tu - madensi, aysı ve Kuzey Kutbunun bozkırları
kadar soğuk bir ülkedydi. Bu enginlikte her şey sü-
rekli, durağan, donmuş ve kristalleşmiştir. Nes-
neler tıpkı bütün anlamlarını yitirmiş geometrik
küpler gibi oraya buraya atılmış dekor maketlerine
benzerler. İnsanlar ellerini kollarını garip şekil-
lerde hareket ettirirler. Hiçbir anlamı olmayan işa-
retler ve hareketler yaparlar. Onlar bu sonsuz ova-
da gezinip duran elektriğin acımasız ışığı altında
ezilmiş hortlaklardır. Ve ben, yalnız, üşümüş, ışık-
nın altında çırılçıplak ve amaçsız kaybolmuştum.
Tunçtan bir duvar beni herkesten ve herşeyden
ayırıyordu. Ben orada, bu yıkımın ortasında, anla-
tılamayacak derecede perişandım. Hiç kimseden
hiçbir yardım gelmiyordu. Korkunç derecede yal-
nızdım, kesin ve katıksız yalnızlıktı bu. İşte delilik
aydınlanmaydı, gerçekdışılığın algılanmasıydı. Ken-
dini ömür boyu tam bir gerçekdışılığın ortasında
bulmaktı. Parlak, göz kamaştırıcı, soğuk, yıldızsı
ışığından ve, ben de dahil olmak üzere herşeyin
içinde bulunduğu sonsuz gerilimden dolayı O'na
«Aydınlanma Ülkesi» adını vermiştim. Sanki ola-
ğanüstü güçte bir elektrik akımı tüm nesnelere
geçiyor ve sonunda her şeyin korkunç bir patla-
mayla havaya uçacağı yoğun bir gerilim yaratı-
yordu. İşte, analistime Saman Çubuğundan yakın-
mam ve Küçük Adamı, bedeninden veya daha doğ-
rusu ruhundan geçen ve hem gerçekdışılığın geri-
limini hem de saman yığınının içindeki iğne kara-
basanını anımsatan Saban Çubuğunu, o ince teli

koymaksızın çizememem bu yüzdendi. Yine bu yüzdendir ki, ona, samanın anısına Saman Çubuğu adını verdim.

Bu sonsuz sessizlik ve gergin devinimsizlik içinde korkunç bir şeyin sessizliği bozacağı; acımasız, altüst edici bir olayın aniden ortaya çıkacağı duygusuna kapılırdım. Soluğumu tutarak, korkudan çılgına dönmüş şekilde bekler, beklerdim ve hiçbir şey olmazdı. Devinimsizlik daha bir devinimsizleşir, sessizlik daha da sessizleşir, çıkarıldıkları seslerle, birbirlerinden kopuk, cansız, gerçekdışı nesne ve insanlar daha bir yapaylaşırlardı. Korkumsa inanılmaz, ifade edilemez, acımasız olana dek giderek artar, artardı.

Daha sonraları «Annem» olan analistle birlikte işte bu Aydınlanmaya karşı savaşıyordum. Yalnızca O'nun yanındayken kendimi güvencede hissediyordum; özellikle de yanıma, koltuğa oturup kolunu omuzuma doladığından beri. Yaşamı, sıcaklığı, gerçeği duyumsamak; bu ne büyük mutluluk, ne büyük bir erinçti. Saatim dolup da yanından ayrıldığından andan itibaren saatleri ve dakikaları saymaya koyuluyordum: Yalnızca yirmi dört saat kaldı ,yalnızca yirmi üç buçuk saat kaldı, on sekiz saat vb...

Yazık ki kısa süre sonra bu mutluluk, bu gerçeklik adacağı elimden alınacaktı. Nitekim «Annemin» yüzünün soğuduğunu, kartondan kesilmişçesine gerçekten uzaklaştığını görüyordum. O'nu duyumsamaya, O'nunla ilişki kurmaya -elimde kalan tek ilişkiydi o- yönelik dizginlenemeyen, yoğun arzuma rağmen O'nun da giderek Aydınlanmanın parçası olmaya başladığını görüyordum. O zaman

O'na «beni cezalandırmak için kılık değiştiriyor-
sun» diyordum. Bazan, bu sözlerimi -özsüdüğünde,
bana sevecenlikle yaklaştığında -özümle beni ya-
nında sıkıca tuttuğunda- ve bana «hayır, annen
lepe aynı, Aydınlanmadan daha güçlü, bak seni na-
sıl sıkıca tutabiliyor» dediğinde O'nu yeniden ta-
nıyabiliyordum; işte yine O'ydu. Benim sığınağım,
yaşamım, ruhumun çölleşmiş dünyasındaki değerli
gerçeklik adacığım, gerçeğimdi O.

B Ö L Ü M V

SİSTEME KATILİYORUM

Psikanalize başlamamdan kısa bir süre sonra korkumun suçluluk duygusunu gizlediğini anladım. Kendimi sonsuz, tüyler ürpertici derecede suçlu hissediyordum. İlk zamanlarda suçluluğum, mastürbasyondan ve çevremdeki tüm insanlara yönelik düşmanca duygularımda ileri geliyordu. İnsanlardan, nedenini bilmeksizin, tam anlamıyla nefret ediyordum. Sık sık tüm dünyayı ve onunla birlikte insanları havaya uçuracak bir elektrikli makine yaptığımı düşleyip tasarlıyordum. Ancak hepsinden de beteri, yalnızca benim isteklerime boyun eğecek robotlar yaratmak amacıyla, makinele insanların beyinlerini çıkartmamdı. Bu benim en büyük ve en korkunç intikamımdı.

Daha sonraları, bunları haklı bulduğumdan, düşlemlerim bende suçluluk uyandırmaz oldu. Artık suçluluğumun gerçek bir nesnesi kalmamıştı. Belirgin bir şeye bağlı olmak için fazla büyük, fazla engindi. Ayrıca bir ceza gerektiriyordu. Bu ise, gerçekten tüyler ürpertici, sadist bir cezaydı: Sürekli suçluluk. Kendini suçlu hissetmek en büyük ceza, bir insanın başına gelebilecek en büyük

İelâketti doğrusu. Nitekim gerçek bir cezaya çarp-
tırıldıktan sonraki rahatlamaıı hiçbir zaman ya-
şayamıyordum. Tersine kendimi her an daha fazla,
sonsuz dek suçlu hissediyordum. Sürekli, beni bu
denli tüyler ürpertici bir şekilde cezalandıranın, bu
denli suçlu duruma düşürenin kim olduğunu araş-
tırıyordum. Bir gün, dayanamayıp acılarımın bilin-
meyen yaratıcısına, işkenceciye ne gibi bir kötü-
lük yaptığımı söylemesi için bir yakarı mektubu
yazdım. Ancak mektubu hangi adrese gönderece-
ğimi bilemediğinden yırtıp attım. Bir süre sonra
ise işkencecinin elektrikli makineden, diğer bir de-
yişle beni cezalandıran sistemden başka biri olma-
dığını keşfettim. Onu, tüm dünyayı kapsayan ve
herkesi içine alan bir kendilik olarak ele alıyör-
dum. En tepede başkalarını cezalandıran, başka bir
deyişle kendilerini suçlu hissetmelerini sağlayan
yöneticiler vardı. Ancak onların kendileri de suç-
luydular. Her insan diğerlerinden sorumlu olduğu-
na göre eylemleri diğer varlıklara da yansiyordu.
Benzersiz bir karşılıklı bağımlılık tüm insanları
suçluluk damgası altında birleştiriyordu. Herkes
sistemin bir parçasıydı; ancak yalnızca bazıları
sisteme ait olduklarının bilincindeydiler. Bunlar
benim gibi «aydınlanmış» olanlardı. Bu bilgiye
sahip olmaksız hem bir onur hem de bir umutsuz-
luktu. Gerçekte sisteme ait olupta Sistemin par-
çası olmayanlar Sistemin bilincinde değildiler. On-
lara ne kadar da imreniyordum! O andan sonra
halka kapanmış oldu: Aydınlanma Ülkesiyle Sis-
tem aynı şeydi! İşte bu yüzden Sistemin içine gir-
mek Sistemin en yüce cezası olan ve hiçbir daya-
nağı bulunmayan suçluluk dışında, herşeye karşı
tam bir duyarsızlaşma anlamına geliyordu. Suç-

luydum, iğrenç derecede, dayanılmaz derecede suçluydum ve suçluluğumun hiçbir gerekçesi, hiçbir nedeni yoktu. Olabilecek her türlü cezaya çarptırılabilirdim, ancak bunlardan hiçbiri beni suçlu olmaktan kurtaramazdı. Daha önce de belirttiğim gibi, verilebilecek cezaların en acımasızını zaten kendini sonsuza dek, evrensel olarak suçlu hissetmekti.

Kendimi yalnızca «Annemin», analistimin yanındayken biraz daha iyi hissediyordum. Oysa bu noktaya da seans saatinin bitimine doğru varabiliyordum. Gerçekten de ancak saatin sonunda -hatta bazen bir saat yirmi dakika sonra- annemle aramda bir ilişki kurulduğunu duyumsayabiliyordum. Seansa geldiğimde donakalmış oluyordum. Odayı, mobilyaları hatta «Annemin» kendisini birbirlerinden kopuk, soğuk, acımasız ve canlılıklarını yitirmiş olmalarından dolayı insanlık dışı olarak algılıyordum. İşte bu durumdayken, bir gün öncesinde olup bitenleri, hissettiklerimi anlatmaya koyuluyordum. Ancak kendi sesimin çıkardığı gürültü ve sözlerimin anlamı bana garip geliyordu. Arada sırada, ansızın kafamda içimin derinliklerinden gelen alaycı kahkahalar ve anlattıklarımı alay ederek tekrarlayan tümceler patlak veriyordu. Bu içsel tümceler saman yığınının içindeki iğneyi andırıyorlardı. Son derecede gergin ve saçma: «Hah hah hah! Demek ki öğretmen öyle dedi, dedi»; ses abartılı bir şekilde «dedi, dedi» sözcüklerini vurguluyordu. Bunları geri itmek, dikkate almamak için çaba gösteriyordum. Ancak beni dinlemiyorlar ve alaylı tekrarlamalarını sürdürüyorlardı; çoğunlukla bu tümcelere bazı imgeler de eşlik ediyordu. Örneğin Almanca öğretmeninim şu veya bu konuda bir açıklama yaptığını veya en küçük kardeşi-

min okula gitmemek için yaygara koparttığını anlatmak istediğimde, kürsüsünde tıpkı bir kukla gibi herşeyden kopuk, gözleri kör edici ışığın altında yapayalnız, delice hareketler yapan Almanca öğretmenim gözümün önüne geliyordu. Küçük kız kardeşimi ise mutfakta öfkeyle yerlerde tepinirken görüyordum; ancak o da bir mekanizmayla harekete geçirilmişti; artık hiçbir anlamı kalmamıştı. Gerçek yaşamda belirli amaç ve gerekçeler doğrultusunda hareket etmiş olan bu kişiler ruhlarından yoksun kalmış, boşaltılmışlardı. Onlara yalnızca, bir robot gibi devinen bir beden kalmıştı; devinimleri coşku ve duygudan tümüyle yoksundu. En korkuncu da buydu işte. Bu görüntülerden ve içsel seslerden kurtulabilmek için «Anneme» bakıyordum. Ancak gördüğüm bir heykel, bana gülümseyen buzdan bir yüzdü. Beyaz dişleri ortaya çıkaran bu gülümsemeyse beni ürkütüyordu. Yüzünün tüm bölümlerini birbirinden kopuk, bağımsız olarak algılıyordum: Dişler, sonra burun, ardından yanaklar, derken bir göz, sonra öbürü. Belki bölümlerin bağımsızlığıydı beni bu denli korkutan; yine belki bu nedenleydi ki onu tanıdığım halde yine de tanıyamıyordum. Odanın geri kalan bölümünde, sessizliğin içinde, tüm nesnelere öylece donmuş ve aptalca duruyorlardı. Kaygı, o delicesine korku ise durmadan yükseliyordu. Koruyucu kollarının arasında, O'na yapışmış, sıcaklığını ve giysilerinden yükselen hafif parfüm kokusunu duyumsayarak «Annemin» omuzuna gizleniyordum; gözlerimi kapayıp ona «Korkuyorum, korkuyorum, saman çubuğu burada, siz ise artık yoksunuz. İmdat. Sistem beni kendisine çekmek istiyor, su yükseliyor, yakında boğulacağım, üşüyorum, soğukta

kaldım. Ne kadar çok korkuyorum, neden değıştiniz, neden heykelleşerek Sistemin sizi yönetmesine izin verdiniz, neden?» diye bağıırıyordum. Umut-suzca ona tutunuyor, giysilerine yapışııyordum - ona sığınmayı, beni giderek saran tüyler ürpertici korkudan kaçabilmek için göğsüne gizlenebilmeyi ne kadar da çok istiyordum. Bütün bu süre boyunca kulaklarıma alaylı gülmeler, «göreceğiz bakalım, Trafalgar Savaşı, evet küçük hanım» gibi o an söylediğın ya da düşündüğüm şeylerle hiçbir ilgisi olmayan an yapmacık tümceler geliyordu.

İşte o zaman, bu deliliğın arasından «Anne-min» tatlı, yumuşak sesi yankılanıyordu. Bu ses bana «Küçük Renée'm, küçük Renée'm, insanın bir annesi olduğunda korkmaması gerekir. Renée artık yalnız değil. O'nu koruyacak annesi var, O her şeyden daha güçlü, Aydınlanma'dan da daha güçlü. Anne Renée'yi sudan çekip çıkaracak, bu işi başaracağız, bakın Renée'yi ne kadar iyi korumasını biliyor, Renée'nin korkacak hiçbir şeyi yok!» diyordu. Ardından başımı hafifçe okşuyor ve alınma bir öpücük konduruyordu. O zaman sesi, saçımı okşayışı, koruyuculuğu yavaş yavaş büyü-nün etkisini göstermesini sağlıyordu. Tümceler ve alaylı gülüşler giderek ortadan kayboluyordu. Odanın gerçekdışı algılanmasının artık hiçbir önemi kalmıyordu, zaten gözlerim kapalıydı. Beni olağan-üstü rahatlatan şey ise kendisinden üçüncü şahısta söz etmesi; Ben ve Biz yerine Anne ve Renée sözcüklerini kullanmasıydı. Eğer yanlışlıkla, birinci şahsı kullanacak olursa anında O'nu artık tanıyamıyordum ve bu hatayı işleyerek aramızdaki ilişkiyi kopardığından dolayı O'na kızılıyordum. Yine

«göreceksiniz, ben ve siz birlikte Sisteme karşı savaşacağız» dediğinde aynı şey oluyordu. «Ben, siz» kimdi bunlar? Benim için bunların hiçbir gerçek tarafı yoktu. Buna karşılık Anne, Renée ya da Küçük Kişi gerçeği, yaşamı, duyguları kendi içinde taşıyordu.

Bütün olup bitenleri «Anneme» anlatmayı beceremiyordum. Bunları kendiliğinden anladığını sanıyordum. Bu nedenle o korkunç durumlardan «korkuyorum» veya «Saman Çubuğu geriliyor», «herşey kopuk», «buz kılığına büründünüz» ya da «çok soğuk» gibi sözcüklerle yakınıyordum. Harika bir şey, «Annem» içinde bulunduğum durumun korkunçluğunu anlayıveriyordu. Bazen O'na «tümceler beni kızdırmıyorlar, benimle alay ediyorlar» diyordum. «Annem»se onları «Renée yalnızca annenin sesini dinlemeli, önemli olan O, annenin sesi Renée'yi seviyor» diye kovalıyordu. O zaman bana gerçeği, yaşamla ilişkiyi bir an için geri veren bu tılsımlı, harika sesi dinliyordum. Ferahlamış, ancak savaşmaktan ve korkmaktan yorgun düşmüş bir halde beni kaygılandıran veya ilgilendiren olaylardan söz etmeye başlıyordum. Oysa ne yazık ki, gitme saati gelip çatıyordu. Eve ısınmış, cesaretimi toplamış olarak, «Annemin» sözlerini içimden tekrarlayarak dönüyordum. Ancak sokağa çıkar çıkmaz yeniden kartondan dekorla, gerçekdışılıkla yüzyüze geliyordum. Yine de bu durum beni seansın başındaki kadar üzmüyordu; hâlâ «annemin» sıcaklığından birazını üzerimde, söylediklerini yüreğimde taşıyordum. Daha da önemlisi artık gerçekdışılığı yırtmak için savaşmıyor, algılamamaya, onu değiştirmeye kalkışmadan boyun eğiyordum. Aslında ne yolla, ne insanlarla ne de nesne-

lerle «Annemle» olduğu gibi ilişki kurma yönünde yaşamsal bir gereksinme duymuyordum.

Analizin ilk yılının sonunda «Annemin» yöntemini değiştirmiş olması beni çok mutlu kılmıştı. İlk başlarda, bütün söylediklerimi çözümlüyordu: Korkumu, suçluluğumu. Bu soruşturmalar ise bende suçlama izlenimi uyandırıyordu. Sanki duyguların nedenleri araştırılırken, bunlar daha da hatalı, daha da gerçek hale dönüştürülüyorlardı. Örneğin bana «Hangi durumlarda, neden vb... suçlu olunur, bir araştırın» denildiğinde, bu benim için suçluluğun gerçekten de varolduğu ve, etkinliğinin nedenlerini araştırabileceğimize göre, Sistemin gerçekten de yaşadığı anlamına geliyordu. Bu seanslardan her zamankinden daha mutsuz daha suçlu, daha yalnız, ilişkiden tümüyle yoksun, gerçekdışıliğın içinde tek başıma ayrılıyordum.

Oysa «Annemin» benim safıma geçmesinden, benimle üçüncü şahısta konuşmasından ve özellikle de, hiçbir neden aramaksızın yalnızca doğrulamakla yetinmesinden sonra ne kadar rahatlamıştım. Beni çevreleyen gerçekdışılık duvarını yıkmayı ve bana yaşamla ilişkiyi biraz olsun geri vermeyi başarabilen tek kişiydi O.

B Ö L Ü M VI

SİSTEM BANA BUYRUKLAR VERİYOR VE «ŞEYLER» ANSIZIN VAROLMAYA BAŞLIYORLAR

Gerçekdışılık öylesine bir noktaya varmıştı ki artık «Annem» bile benimle ilişki kurmayı başaramıyordu. Bir süreden beri nesnelere «beni kızdırmalarından» daha fazla yakınır olmuştum. Bu da bana büyük acı veriyordu. Oysa özel bir şey yapmıyorlar, bana doğrudan saldırmıyorlar, benimle konuşmuyorlardı. Beni, onların bana takıldıklarını söylemeye iten salt varlıklarıydı. Nesnelere öylesine ayrılmış, birbirlerinden kopuk, madensi kayganlık ve parlaklıkta, aydınlatılmış, gergin olarak algılıyordum ki bende yoğun bir korku uyandırıyorlardı; örneğin bir iskemleye ya da bir testiye baktığımda onların kullanımını, işlevini artık düşünemiyordum. Artık onlar, içine su veya süt koymaya yarayan bir testi ve üzerine oturuşları bir iskemle değildiler. Hayır; Adlarını, işlevlerini, anlamlarını yitirmişlerdi; «şeylere» dönüşmüşlerdi. Bu şeyler ise durup dururken var olmaya başlamışlardı. Beni bu denli korkutan da işte bu varoluşturdu. Bu gerçekdışı dekadandan, algılamamın bu ışık ge-

çirmez sessizliğinin içinden ansızın «şey» beliriveriyordu. Mavi çiçeklerle süslenmiş bu çakıl taşı toprağından yapılma testi hazır bulunuşu ve varoluşuyla, orada, tam karşımda beni umursamadan duruyordu. O zaman korkumu azaltmak için gözlerimi ondan kaçırıyor ancak bu kez de, yine onlar da var olan, orada hazır bulunuşlarını görüntüleyen bir iskemle, ardından da bir masayla karşılaşıyordum. Etkilerinden kurtulabilmek için adlarını söylüyordum. «İskemle», «Testi», «Masa». — «Bu bir iskemle» diyordum. Ancak sözcük her türlü anlamdan arınmış, süzülmüş, nesnesini terketmiş, ondan ayrılmıştı. Sonuçta bir tarafta canlı, alaycı şey; diğer tarafta da onun, içi boşaltılmış bir zarf-mişçasına anlamını yitirmiş bir adı vardı. Bu ikisini artık birleştiremiyordum. Orada, onların önünde korku ve dehşetle dolu kalakalıyordum. O zaman «şeyler beni kızdırıyorlar, korkuyorum!» diyerek yakınıyordum. «Bu testi, bu iskemleyi canlı olarak mı görüyorsun?» şeklinde bir soruyla benden bir açıklama beklediklerinde ise onlara «Evet, canlılar» yanıtını veriyordum. Böylelikle hekimler de dahil olmak üzere insanlar nesnelere insanmış gibi algıladığımı, onların konuştuklarını duyduğumu sanıyorlardı. Oysa gerçek bu değildi. Canlılıkları salt orada hazır bulunmalarından, var olmalarından kaynaklanıyordu. Onlardan kaçmak için başımı kollarımın arasına gizliyor veya bir köşeye sığınyordum. O sıralar yoğun bir huzursuzluk dönemi yaşadım. Herşey hareket ediyor, yaşıyor ve beni hiçe sayıyordu. Sokakta insanların bir çılgınlığa kapıldıkları, oradan oraya amaçsızca dolaştıkları, birbirleriyle ve kendilerinden daha gerçek duruma gelmiş nesnelere karşılaştıkları sanısına ka-

alıyordum. Aynı zamanda Sistemden gelen buyruklar da alıyordum. Ancak onları seslermiş gibi işitmiyordum. Yine de yüksek sesle konuşmuş kadar buyurucuydular. Nitekim daktiloyla yazı yazarken, birdenbire, hiç beklemediğim bir anda, dürtü olmayan ancak buyruğa benzer bir güç bana sağ elimi yakma emrini veriyordu. Bu buyruklara tüm gücümle direniyordum. Sistemden buyruklar aldığımı haber vermek için «Anneme» telefon ediyordum.

Dinlemem gerekinin Sistem değil de yalnızca kendisi olduğunu ve Sistemin baskısı artacak olursa yanına koşmam gerektiğini söyleyen sesi içimi rahatlatıyordu; büyük ölçüde sakinleşiyordum. Ancak bu durum yazık ki çok kısa sürüyordu. Hiçbir kararın sakinleştirmeyi başaramadığı, sözcüklere sığmayan bir korku yüreğimi sıkıştırıyordu. İtaat etmeyi reddedecek olursam, cesaret edememiş olmaktan dolayı kendimi suçlu ve korkak hissediyordum; korku ise büsbütün artıyordu. Sonuçta buyruk yeniden ve daha şiddetli olarak ortaya çıkıyordu. Ateşin yanına yaklaşacak ve sonunda itaat etmek üzere elimi uzatacak olursam, kötü bir şey yapıyormuşçasına yoğun bir suçluluk duygusuna kapılıyordum ve korku bu durumda da artıyordu. Bununla birlikte, korkunun en çok bu son seçenekte güçlü olduğunu söyleyebilirim. Buyruğu dinleyecek olursam onarılmaz ve kişiliğimi parçalayıcı bir eylemde bulunduğumu hissediyordum. Dahası her iki durumda da -buyruğa boyun eğme ve karşı çıkma- bir yalancılık, bir rol yapma izlenimi alıyordum. Oysa yalnızdım, «Annemden» başka hiç kimse verdiğim savaşımlı bilmiyordu. Ayrıca sahte olduğum duygusuna tüm davranışlarım-

da rastlıyordum. Gerçekte hiç de böyle değildi! Son derece içtendim. Ancak kişilik bütünlüğümü korumak için Sisteme karşı çıkacak olursam, O'nun buyruğunu hiç gözönüne almıyormuş gibi davrandığım için sahteydim. O'na itaat edersem, kendimi yakma düşüncesine katılmadığım için yine sahte oluyordum. Bu buyruklar ve kişiliğime ters düşen bu sahtelik duygusu bana büyük acı veriyordu. Aydınlanmanın beni kaplamasına izin vermemek için tüm gücümle savaşırken nesnelere kendi köşelerinden benimle alay ettiklerini görüyordum. Tehdit edici bir görünümle kötü kötü sırtıyordular. Kafamın içinde ise saçma sapan tümceler yorulmak bilmeden geçiyorlardı. Beni çevreleyen ve merkezi olduğum bu hareketlilikten kaçabilmek için gözlerimi yumuyordum. Ancak bir türlü huzura kavuşamıyordum: bu kez de tüyler ürpertici imgelerin saldırısına uğruyordum; bunlar öylesine canlıydılar ki bedenimde gerçek duyular algılıyordum. Gerçek imgeler gördüğümü pek söyleyemem, tasarımlar değildi bunlar. Onları daha çok duyumsuyordum. Örneğin ağzımın, çiğnediğim ve tüyleriyle, öğütülmüş kemikleriyle, kanlarıyla beni boğan kuşlarla dolu olduğunu sanıyordum. Ya da süt şişelerine hapsettiğim insanlar görüyordum; fosilleşiyorlardı ve ben, bu çürümüş cesetleri yutuyordum. Korkunçtu! Dahası, bir kedi kafasını yutuyor, o da beni içeriden yiyip bitiriyordu.

Bütün bu dehşet ve yılgı dolu anlara rağmen sekreterlik görevimi sürdürmeyi başarıyordum; ancak ne kadar zorlandığımı anlatmama olanak yok! Bir süre sonra beni kaplayan bütün bu şeylere haykırışlar da eklendi. Kafamın içinden tiz çığlıklar geçiveriyorlardı. Bunların apansız gelişleri beni ye-

rimden sıçratıyordu. Oysa bunları gerçek insanların attığı gerçek çığlıklarmış gibi duymuyordum. Yine de bunlar, hemen kulaklarımı tıkamama neden olan haykırışlardı. Sağımdan bir yerden geldiklerini, düşünüyordum. Ancak onları gerçek çığlıklardan rahatlıkla ayırd edebiliyordum. Onları duymaksızın işitiyordum, içimden algılıyordum; durumum bana çok büyük acı veriyordu. Giderek, Sistemin beni tümüyle ele geçirmesine izin vereceğimi ve Aydınlanma Ülkesi ya da, zaman zaman adlandırdığım şekliyle Buyruklar Ülkesine daha fazla dalacağımı hissediyordum.

Tek huzur anlarımı analiz seanslarında, özellikle de «Annemle» aramda, azıcık da olsa, ilişki kurmayı başardığım seans saatinin bitiminde yaşayabiliyordum. O'na beni savunması, Aydınlanmanın etkisinden ve şeylerin varlığından koruması için yalvarıyordum. Ancak tüm çabasına rağmen, o an Sisteme karşı güçsüz kalıyordu. Aslında O'na karşı koymayı becermiş olması ve tehlikede olduğum an, her zaman için yanına koşabilmem bile tek başına hayran olunacak bir başarıydı.

En sonunda korktuğum başıma geldi (1). Buyruklar giderek daha fazla buyurucu oluyorlar ve gittikçe daha fazlasını istiyorlardı: Sağ elimi yakmam gerekiyordu, çünkü o buyrukların eliydi. Oysa Sistemin içinde eşsiz bir karşılıklı bağımlılık vardı. Hiç bilmeden, insanların cezalandırılmaları yönünde bazı buyruklar vermiştim, bu yüzden ce-

(1) Analist, zaten Renée'yi zaman zaman gören psikiyatristle sıkı bir işbirliği içindeydi. Renée'nin annesi kızının bir kliniğe yatırılmasına karşı çıktığından, hekim genç hastayı, bir kaza olmaksızın hastaneye yatıramazdı.

zalandırılma sırası bendeydi. Benden ceza alan bu insanlar, kendileri de ceza verme hakkına sahip oluyorlardı, ancak verdikleri her cezaya karşılık bir tane de kendileri alıyorlardı. Çepeçevre sarılmış olduğum bu Cezalandırmalar Sisteminin işleyişini kavradığım andan itibaren buyruklarla giderek daha az savaşırdım. Bir gün, tirtir titreyerek sağ elimin dış kısmını kor halindeki ateşin üstüne koyup, olabildiğince tuttum. Bu acıya dayanabilmek için Sisteme karşı görevimi yerine getirdiğimi ve ancak böyle yaparsam bana buyruklar göndermekten vazgeçeceğini düşünerek kendimi yüreklendiriyordum. Ancak işte o sırada büro şefi beklenmedik anda içeri girdi. Elimi çabucak ateşten çektim, ve hiçbir şey farketmediğini anlayarak rahat bir soluk aldım. Ancak yanılmışım. Akıl Hastalıkları Gözetim Kurulu'nda görevli hekime (şans eseri aynı zamanda beni tedavi eden hekimdi) haber verdiğine göre durumu anlamış olması gerekirdi. Tek bir muayeneden sonra, beni yatırmayı düşündüklerini anladığımda, beni kızdıran şeylerin varlığından ve, benimle bütünleştiği için beni çepeçevre saran Sistemden söz ettim. Buna karşılık, onlarla tümüyle aynı kanıda olduğumdan, aldığım buyruklar ve yanık konusunda sessiz kaldım. Yine de bütün bu söylediklerim, resmi yollarla hastaneye kapatılmama engellemek için özel bir kliniğe yatırılmama yetti.

B Ö L Ü M VII

BENİ HASTANEYE KAPATIYORLAR ANCAK SİSTEM GİDEREK GÜÇLENİYOR VE ANNEMİ YİTİRME TEHLİKESİYLE KARŞI KARŞIYA KALIYORUM

«Sinirlilere» ayrılmış bir kliniğe veya daha doğrusu bir kliniğe yatmak zorunda oluşum ben- de çok yoğun bir korku uyandırmıştı. Ancak yine de, -az kalsın o da başıma geliyordu- zorla yatırıl- mış olmamaktan dolayı minnettardım. Bu konuda başıma, yaşamım boyunca tek bir kez karşılaştığım olağanüstü bir olay geldi. Sistemden buyruklar al- maya başladığımdan beri Aydınlanma Ülkesine tü- müyle girme düşüncesi beni sürekli tedirgin edi- yordu. Bunun düşünce alanındaki anlamı, «An- nemle» hiçbir ilişki olanağı kalmaksızın, sonsuza dek gerçekdışılığın içinde yaşamak; uygulama ala- nındaki anlamı ise bir Sağlık Yurduna yatırılmak- tı. Aydınlanma Ülkesiyle delilik durumu arasındaki bağı çok kesin bir şekilde kurmuştum. Benim için akıl hastaları «aydınlanmış» kişilerdi, bir psikiyat- ri kliniğine yatmak ise tümüyle aydınlanmış olmak anlamına geliyordu. «Anneme», sık sık «korkuyo- rum, beni Aydınlanmış kişilerin yanına götürmek

üzer: gelecekler» diyordum. Gözetim Kurulunda görevli hekimin ziyaretinden on gün sonra, gerçekten de beni, bir hastabakıcı, bir sosyal hizmet uzmanı ya da, yanlış hatırlamıyorsam, bir polis yardımcısı eşliğinde, resmi yollardan yatırmak üzere taksiyle evime almaya geldiler. Şansıma, o gün evde yoktum; ailem de nerede olduğumu bilmiyordu. Bir cumartesi akşamı saat altı civarıydı. O gün seânstan sonra «Annemle» birlikte tesadüfen bir konferansa gitmiştik. İşte bu konferans sırasında tüyler ürpertici bir korkuya kapıldım ve «Anneme» «Bel Air'in (kantondaki akıl hastanesinin adı) gardiyanı burada, beni almaya geldi, korkuyorum, korkuyorum. Yalvarırım beni koruyun» dedim. Aynı sözcükleri birçok kez tekrarladım. Gardiyanı görmüyordum ancak çok yakın bir tehlikeyle karşı karşıya olduğumu seziniyordum. Gerçekten, arkamdan çevrilen dolaplardan haberim yoktu, özellikle o gün beni hastaneye yatırmak istemiş olduklarını bilmekten de çok uzaktım.

Annem beni yatıştırdı ve yanından, içim rahatlamış olarak ayrıldım. Konferansın yapıldığı yerden ve «Annemin» evinden yürüyerek yarım saatlik uzaklıktaki evime doğru yola koyuldum. Evde cumartesi alışverişlerinin beni beklediğini düşünerek hızlı adımlarla yürüyordum. Birdenbire, hiçbir korku duymaksızın, kafamda hiçbir tasarım canlanmaksızın, ancak gözle görülmeyen bir güç tarafından harekete geçirilmişcesine sırtımı gittiğim yöne çevirdim ve «Anneme» geri döndüm. Kapıyı açıp da karşısında beni gördüğünde çok şaşırıldı. Oradan bir kez ayrıldıktan sonra yeniden geri dönmek ilk kez başıma geliyordu. O'na yolun yarısına vardığımda başıma gelenleri anlattıktan sonra şu

sözleri ekledim: «Beni gardiyandan koruyasınız diye geri geldim, o beni almak istiyor.» «Annemi» gerçek ve ivedi bir gerekçe olmaksızın -üstelik konferans sırasındaki korkum da kaybolmuştu- rahatsız etmekten dolayı biraz sıkılmışım. «Annem», söylemeye gerek yok, beni çok iyi karşıladı ve bir saatten fazla bir zaman yanında tuttu. Ardından, oradan ayrıldım ve sonunda eve vardığımda beni çok şaşırtan, gergin bir havayla karşılaştım. Olup bitenleri öğrenmek için çevreyi sorguladım, benim ısrarlı sorularım karşısında erkek kardeşlerim olup bitenleri anlattılar: Bir sosyal hizmet uzmanının eşliğinde bir hastabakıcı (gardiyan) beni, Gözetim Kurulunun talimatı üzerine, yatırmak için akıl hastanesinin arabasıyla almaya gelmişti. Onların varış saatleri, Aydınlanma Ülkesinden bir gardiyanın beni almaya geldiğine ilişkin ani bir duyguya kapıldığım ve bunu «Anneme» söylediğim konferans saatinin sonuyla çakişiyordu. Dediklerine göre, beni bir buçuk saat kadar evde beklemişlerdi. Ben ise geri dönerken yolun ortalık yerinde o harika sezgiye kapılmamış olsaydım eve çok erken varacak ve zorla götürülecektim. Oysa o sezgi sayesinde üstesinden çok büyük güçlüklerle gelebileceğim bir şoku yaşamaktan kurtulmuşum. Ne zaman döneceğimi bilmediklerinden beklemekten sıkılıp gitmişlerdi.

Böylelikle «Annem» Gözetim Kurulunun müdürüyle sorunu çözümlenecek zamanı bulmuş, ben de açık bir özel kliniğe yatırılabilmişim.

İlk başta kendimi Sistemin buyruklarından uzakta, güvencede bulmaktan dolayı çok rahatlamışım. Gerçekten de mutfığa ve ateş ya da kibrit bulabileceğim herhangi bir yere gitmem yasaktı.

Bununla birlikte gitikçe daha sık buyruklar almaya başladım ve bir süre sonra bunları yerine getirmek için elimden geleni yapma zorunluluğunu hissettim. Dolayısıyla, kibritleri ele geçirmek veya kendimi fırının ateşiyle yakmak için mutfığa ulaşmaya çalıştım. Sisteme göre, insanlar tarafından yapay olarak gerçekleştirildiği için alevi saf olmayan gaz beni pek çekmiyordu. Salondan ya da odamdan çıktığıma gördüğü an, bir hemşire beni izliyor ve mutfığa girmemi engelliyordu. Buyrukları yerine getirmenin tümüyle olanaksız olduğunu anladığımda ne kadar da rahatlamıştım: Gerçekten de, henüz Sistemin buyruklarına boyun eğmenin kişiliğimin bütünlüğüne çok ciddi zararlar vereceğini -anlamak değil de- hissedecek kadar normaldim. Hemşire bunların gerçekleştirilmesine karşı bir engel koyduğunda ise onlarla savaşmama artık gerek kalmıyordu. Sistemin buyruklarını kabul edecek olursam O'nun, beni rahat bırakacağına, tersine daha çok şey istediğinin farkına varmıştım. mutfığa yaklaşmama izin verdiklerinde de aynı durumla karşılaşırıyordum: Dürtü çok büyük boyutlarda artırıyordu. Tam anlamıyla ikiye bölünmüştüm. Bir tarafta Sisteme katılmış, O'nun gerçekliğine ve gücüne, dolayısıyla da buyruklarına tümüyle inanmış usum; diğer tarafta da, her kendimi yakma buyruğunu yerine getirmeye kalktığım an bu eyleme karşı koyan ve bir sakınım içgüdüleriyle kendini gösteren karanlık, ifadesi güç bir duygu vardı. Aynı ikileme bilincimde de rastlıyordum. Kendimi hem Sistemin buyruklarına karşı koymaktan hem de bunlara boyun eğmekten dolayı suçlu buluyordum.

İşte bu yüzden, yalnızca somut bir engel beni

çatışmadan kurtarabiliyordu. Kendimi yakma dürtüsüyle harekete geçirildiğimde odamdan aşağıya iniyor, hızla mutfağa doğru seyirtiyordum. Kapısını kilitli bulacak olursam bir an kapının arkasında duraklıyor ardından, hiçbir olanağım kalmadığı için yeniden odama çıkıyordum. Ancak çoğunlukla kendimi o kapının ardında kaskatı kesilmiş hissediyor ve ayakta durmaktan yorgun düştüğüm halde oradan bir türlü ayrılamıyordum. O zaman hemşire beni kolumdan tutup odama veya salona çıkarttığında çok mutlu oluyordum.

Ancak ne yazık ki, iyileştikten sonra öğrendiğime göre, içinde bulunduğum kliniğin müdiresi ruhsal sapkınlıklara çok meraklıymış.

Dolayısıyla, benim mutfağa doğru seyirttiğimi görünce, yolumu keseceğine, beni engelleyeceğine bir taraflara gizlenerek dürtüm doğrultusunda hareket etmemi bekliyordu. Yavaşça beni izliyor ve yapmak üzere olduğum hareketleri gözlüyordu. Sonuna kadar gitmeme izin veriyor ancak son anda, elimi aleve ya da kibrit kutusuna uzattığım an araya giriyordu. Bazen onun arkamda olduğunu hissediyor ve beni, buyruğun yerine getirilmesi doğrultusundaki dürtülerimle savaşmada -bu savaşta zaten her zaman yenik düşüyordum- yalnız bıraktığı için ondan nefret ediyordum. Bu mücadele, oluşturduğu korku ve kendimi içinde bulduğum gerçekdışılık durumu nedeniyle beni aşırı derecede yoruyordu. Ayrıca buyrukların katılığını arttırmak gibi bir sakıncası da vardı. Oysa her seferinde dıştan gelen bir engellemeyle kendime karşı korunulacak olursam buyruklar giderek seyrekleşiyorlardı. Sonuçta o müdirenin tutumunun bana büyük zararı oldu.

Buyruklar her gün daha çok güçlendiler, hekim de beni, açık bir klinik olan kendi kliniğinde tutmak istemedi ve kapalı bir Sağlık Yurduna gönderilmemi kararlaştırdı.

«Aydınlanmış İnsanlar» yurduna girme düşüncesi beni dehşete düşürmüştü. Sanki benim Aydınlanma Ülkesine bütün bütünlüğüne giriş fermanımı imzalamışlardı. Beni orada tutmaları için yalvardım, ağladım, Sisteme bir daha itaat etmemeye söz verdim. Ancak bütün bunlar hiçbir işe yaramadı, gitmem gerekiyordu. Zaten verdiğim sözlerin bir değeri yoktu; onları yerine getirmem olanaksızdı. Oysa, her an gözaltında tutulmayı gerektirecek davranışlarda bulunmasam beni orada tutabileceklerini biliyordum. Bundan bu denli emin olmama, özellikle de «annemin» beni her gün görmeye gelebileceği bir yerde, Cenevre yakınlarında kalma arzuma, ayrıca kendimi «Aydınlanmış İnsanlar Yurduna» kapatılmış hissetmemden doğan tüyler ürpertici korkuma rağmen Sistemin dürtülerine karşı koymayı başaramadım. Tersine sanki azalmalarını istedikçe daha fazla artıyorlardı.

Sonunda o dehşet verici gün gelip çattı: Beni arabayla almaya geldiklerinde benimle şimdiye kadar ilgilenmiş olan hemşire de bana eşlik etti. Cenevre'den uzak bir kantonun akıl hastanesinin bitişiğindeki özel bir kliniğe yatırılmam kararlaştırılmıştı. Ancak yazık ki bir yanlışlık yapılmış ve bana sözünü ettikleri özel klinik yerine akıl hastanesinin huzursuz kadın hastalarına ayrılmış bir bölümüne yerleştirilmiştim. Beni, iterek karanlık gözlem odasına soktuklarında pencerelerdeki kocaman parmaklıkları, avaz avaz bağırın, küfürler savuran veya heykel gibi kaskatı kesilmiş, garip du-

rumlarda yatan kadınları görünce korkudan öleceğimi sandım. Yanımdaki hemşire bana veda bile etmeden ortadan kaybolmuştu. Korkudan deliye dönmüş, ölçüsüz bir umutsuzluk içinde bu olağanüstü dekorun ortasında yapayalnız kalmıştım. Bir rahibe beni banyoya götürdü, soyunmama yardım etti, sert pürtüklü kumaştan yapılmış bol bir gecelik giydirdi ve beni neredeyse buz gibi bir suyun içine soktu. Soğuktan, yorgunluktan ve korkudan tirtir titriyordum. Kendimi yuvasından düşmüş, ölümcül tenlikelerle çepeçevre sarılmış bir kuş gibi hissediyordum. Ancak ta içimde bir yerde, farkına varmaksızın, başıma gelenlere karşı bir savunma cizgesi örgütleniyordu. O kadar istediğim halde hiç ağlamıyordum; ancak susmuyordum da. Geldiğimden beri ağzımdan çıkan ilk sözcükler bakıcıya banyoma biraz daha sıcak su eklemesini ölçülü bir şekilde rica etmek oldu; reddedince de ona ciğerlerimle ilgili bir hastalık geçirdiğimi, henüz çok dayanıksız olduğumu ve özellikle kış ortasında, tepede açık duran bir pencereyle üşütebileceğimi söyledim. Bu istekler içimde yeni yeni filizlenmeye başlayan savunmaların ilk biçimini oluşturuyorlardı. Aslında yakınma, özellikle de soğuktan yakınma alışkanlığım kesinlikle yoktu. Tersine kendime karşı çok katı davranırdım, dolayısıyla üşütme endişeme ilk şaşan ben oldum. Bir buçuk saat sonra banyodan çıkmama izin verildi, ben de gözlem odasındaki yatağıma döndüm. Yatağım iki genç kızın işgal ettiği iki yatağın arasında ve kadınların yatığı üç yatağın karşısında bulunuyordu. Yanımdaki genç kızlar özel hasta olmakla birlikte yarı açık özel bir klinikte barındırılmayacak kadar rahatsızdılar. Karşıdakiler ise kendi kantonları tara-

fından akıl hastanesine yerleştirilmiş yoksul hastalardı.

Gergin bir savunma tutumu içinde kaskatı kesilmiş, sırtüstü yatıyordum. Gözlerimi ve kafamı odada olup bitenlere yöneltmeye çalışarak çevreme bakıp duruyordum. İçimde ise dehşet, çılgınlık, sözcüklere sığmayan bir korku ve ölçsüz bir umutsuzluk vardı. Durmadan sızlanan bir ses sürekli içimde yankılanıyordu: «İşte, işte Renée, Sistem sana ne yaptı! Görüyor musun Renée, seni Aydınlanma Ülkesine kapattı. Cezanın ortasında tek başınasın! Ben yapayalnızım, korkuyor, ben. Korkuyor, Renée.» Tüm gücümle, bu bebek gibi konuşan kendisine üçüncü şahısta hitab eden çocuk sesini, bu minik zavallı sesçeğizi bastırmaya çalışıyordum. Her ne pahasına olursa olsun onu susturmam, duymamam gerekiyordu; eğer hiç durmadan küçük tümceciklerle yinelenen yakınmalarımı bu şekilde sürdüreceğim olursam savunma kabuğunun çatlayacağını, korku ve üzüntüden avaz avaz bağıracağımı hissediyordum. Bu yüzden durmadan çevreme bakıyordum; ardından yenik düşeceğimi anlayarak yanımda getirmiş olduğum örgüye el attım ve dikkatimi işin kuramsal yönüne çevirerek hararetle bebek patikleri örmeye koyuldum. Ancak o küçük ses, eskisinden daha güçlü olarak yine aynı teraneyi sürdürüyordu: «Korkuyor Renée, Anne, Sistem Renée'yi cezalandırdı. Korkuyor, ben!» Şansım varmış, bir kadın hasta yatağıma yaklaşarak bana, cinsellik konusunun ağır bastığı bir konuşma yaptı. Ardından doktor hanım hasta vizitini yapmaya geldi. Bana bir sürü soru sordu, bense içgüdüsel olarak ne Sistem, ne de buyrukları hakkında tek bir söz ettim. Buna karşılık, durmadan hiç önemi

olmayan bir sürü şey anlattım. Ona özellikle, kız arkadaşlarımdan birine benzediğini, onu çok güzel bulduğumu söyledim. Bu koğuştan ne zaman çıkabileceğimi sordum; bir odada, herhangi bir odada, hatta bodrum veya hücre de olabilirdi, yalnız kalmak istediğimi söyledim. Bana bu bölümde hiç başka oda olmadığını, ayrıca buyrukların arkası kesilir kesilmez beni özel bir kliniğe göndereceklerini söyledi. Bunun üzerine, genellikle son derece suskun bir insan olduğum halde ansızın, tam anlamıyla bir sözcükler seline kapıldım. Durmadan konuşuyor, hemşireleri çağırıyor, örgü örüyordum. Ancak bütün bu etkinlikler minik sesi tümüyle susturmayaya yetmiyordu. Korkuma ve kaygıma egemen olabilmek için harcadığım çaba öylesine yoğundu ki kış ortasında durmadan terliyordum.

Üstelik hastalardan öylesine korkuyordum ki ilk gece gözümü kırpmadım, diğer gecelerse her dakika uyanıyordum. Zaten odaya bakan hücrelerdeki kadınların çığlıkları ve bağırsık çağrışılarıyla uymak çok zordu.

Servis hemşiresi yanıma gelip hastalardan çekinmem için bir neden olmadığını söyleyerek beni rahatlatmaya çalıştı. Ancak karşımdaki yatakta yatan bir kadın, hemşirenin bir anlık yokluğundan yararlanarak aniden yerinden fırlayıp üzerime yürüdü, gece masamın üstünde duran elma ve armutları aşırıktan sonra yatağına dönüp meyveleri bir güzel yiyiverdi. Çok korkmuştum; hemşire geri döndüğünde ona olup bitenleri anlattım. Bana sert sert bakarak, «Küçükhanım yalan söylemeye başlamayın, burada bunları kimse yutmaz. Bu anlatıklarınız gerçek olamaz, karşınızdaki kadın üç yıldan beri yemek yemeyi reddediyor bu yüzden onu

yapay olarak beslemek zorunda kalıyoruz» dedi. Ben ısrar edince de «haydi bakalım bu yalanları kesin artık, doktora bu tutumunuzdan söz edeceğim» diyerek yanımdan uzaklaştı. Şaşkına dönmüş bir halde, bu meyve çalma öyküsünü acaba düşümde mi gördüm diye kendi kendime sordum. Yaşamımda ilk kez yalancılıkla suçlanıyordum. Ancak akşam olduğunda, kadının bakımını yaparken hemşire armut koçanlarını, çekirdekleri ve yarısı yenmiş elmayı buldu. Bunun üzerine bana dönüp, özür dileme gereğini duymaksızın, gülerek «vay canına, demek doğruydum» diye bağırdı. Vizitini yapmaya gelen asistan durumu öğrenince güldü ve «İşte bayan X'e yemek yedirmenin iyi bir yolu, bundan böyle yiyecekleri bayan Renée'nin gece masasına bırakırız, bayan X de onları oradan alır» dedi. Benim korkumsa büsbütün arttı.

Ertesi gün hücrelerinden çıkan iri yarı bir kadın bana yaklaşip huzursuz bir gülmeyle «Ah canım, bu küçük kız ne kadar da tatlı» deyip, aynı zamanda yanağıma öylesine sert bir şamar indirdi ki derimde parmaklarının izi kaldı; ardından çekip gitti. Kıpkırmızı kesilmiş yanağıma gördüğünde hemşire olanları anladı ve «yok canım, bir şey değil, bayan Z.'nin bütün yeni gelenleri tokatlamak gibi bir alışkanlığı vardır! Bunun dışında zararsızdır» dedi. Bu sözlere rağmen, hastayı her görüşümde yine tokat yiyeceğim endişesiyle ürperiyordum. Ancak beni en çok dehşete düşüren olay birkaç gün sonra gerçekleşti. Oteldeyken başka bir kadını tek kurşunla öldürdüğü gerekçesiyle hastaneye yeni yatırılmış olan bir kadın hasta yatağıma yaklaşıp «küçük kız, aman ne kadar da şirin bu küçük kız» diye bağırdı. Ardından, rahibe beni kurtarıp,

kötü davranışlarından dolayı onu sertçe azarlayana kadar, gıdıklamaya, geceliğimin eteklerini kaldırılmaya ve öpmeye kalkıştı. Dile sığmaz bir korkunun etkisi ve bu iğrenç kadının girişimlerinin yarattığı bir tiksintiyle donakalmıştım.

Bu serüvenler korkumu arttırmıştı; umarsız bir savunma tutumu içinde sürekli olarak tetikte bekliyordum.

Dışa karşı savunma, içe karşı savunma, kısacası kendimi tehdidi altında hissettiğim tüm tehlikelere karşı baştan aşağı savunma kesilmiştim. Bol bol konuşmaya devam ediyordum, aldığım armağan paketlerini çevremdekilere dağıtıyordum. Ayrıca tanıdığım herkese mektup yazıyordum. Yazışmalarım, örgüde olduğu gibi, savunma sisteminin bir parçasını oluşturuyorlardı. Kime olursa olsun yazabilir, herhangi bir şeyden söz edebilirdim yeter ki minik sesin içsel yakınmalarını duymayaydım ve doktorlar bu cehennemden çıkmama izin versinler diye Sistemle artık ilgilenmiyeydim. Sanırım dışa dönük tutumum doktorların beni yanlış değerlendirmelerine yol açtı. O'ncan söz etmediğim için, artık Sistemi düşünmediğime inanıyorlardı. Diğer taraftan mektuplar aracılığıyla arkadaşlarımdan armağanlar istemeye kalktığımı sanıyorlardı. Beni çok yanlış tanımışlardı! Gerçekte dünyada hiçbir şey iste neye kadar gururlu bir insan dım ben; bu yüzden yakın arkadaşlarımdan bile en ufak bir armağan isteyemeydim. Ancak görünüşe bakılacak olursa, her şey benim aleyhime işliyordu. Bir kere, nedendir bilmiyorum, belki de bayram zamanına rastladığı için, bütün arkadaşlarım bir şeyler yolluyorlardı: şekerlemeler, çukulatalar, meyve vb... Her neyse, yaşamımda hiçbir zaman

almadığım kadar armağan aldım. Sonra herkese «Burası çok soğuk, içimi ısıtamıyorum, bu kadar üşümem için bir şeylerden yoksun olmam gerek» diye yazıyordum. Oysa bunu yazarken kastettiğim, içimdeki soğuk, yoğun kederim, bir türlü toparlanamamamdı. Asla ama asla fiziksel soğuğu düşünmüyordum. Ancak arkadaşlarım sözlerimi somut düzlemde yorumluyorlardı; sonuçta yakın arkadaşlarımdan bir çoğu, beni hayretler içinde bırakarak yün iç çamaşırları yollamaya başladılar. Giymediğim bu şeyleri neden yolladıklarını bir türlü anlayamıyordum; gerçekte yünden nefret ederdim, en sert geçen kışlarda bile üstüme koyamazdım. Yoksul olduğumdan, doktorlar tanıdıklarımı sömürmek istediğim kamsına vardılar. Oysa ben yalnızca bir şeylerle ilgilenmek için yazıyordum. O minik sesi duymamak için her şeyi yapabilirdim.

Doktorlar «Annemi» de kandırdığımı düşündüklerinden bana bir tuzak kurdular. Doğal olarak, «Anneme» diğerlerine gönderdiklerimden farklı mektuplar yazıyor; ne yazdığımı kişilerden ne de, benim için hiçbir önem taşımadıklarından dolayı aldığım mektuplardan ve armağan paketlerinden söz ediyordum. O büyük kederimin ve korkumun yanında insanların, mektupların ve zaten almaz başkalarına dağıttığım armağanların ne önemi vardı ki! Oysa «Anneme» bir sürü söyleyecek şeyim vardı. O'na, sese karşı kendimi korumak için değil, başıma gelenleri söylemek, anlatmak için yazıyordum. Bunun üzerine doktorlar «Annemden», diğer insanlardan yararlandığımı gizlemek istediğimi sandılar. Bir gün aralarından biri bütün mektuplarımı, üzerlerine pul yapıştırması için. «Anneme» göndermemi önerdi. «Annemi» mektup-

larımı pullamaya zorlamanın büyük bir patavatsızlık olacağını düşünerek buna kesinlikle karşı çıktım. «Annemin» laf olsun diye pul yapıştırmasını istemeye cesaret edemezdim.

Karşı koymam doktorları benim bir entrikacı, bir çıkarıcı olduğum kanısına itti. Eğer doktor bana, basitçe «mektuplarınızı Bayan Sechehaye'e göstermenizi istiyoruz» deseydi bir an bile düşünmezdim. «Annemden gizleyecek hiçbir şeyim yoktu. Bu çok anlamsız olurdu. Ancak bana, pullarla böylesine bir tuzak kurunca kurnaz biri olduğuma kesinlikle inandılar. İşte o zaman büyük bir felaket oldu! «Annem» beni ziyarete geldiğinde doktor O'na benim kandırmacamı ve yiyeceklerle ilgili, kendi deyimiyle, «ikili oyunumu» anlattı. — O ara klinikte çok güzel bir odaya yerleştirilmiş olduğumu söylemeliyim. Orada, yurdun dışına çıkma yasağı dışında, tümüyle kendi halime bırakılmıştım. Sistemden yemek yememe doğrultusunda buyruklar aldığımdan çok az yiyebiliyordum. Çok sayıda armağan paketi aldığım halde bunları, hemen Akıl Hastanesi'ndeki hastalara dağıtılmak üzere rahibeye verdiğim için doktor midemi çikolatayla doldurduğumu ve yemek masasında aç değilmişim gibi davrandığımı sanıyordu. Oysa, Sisteme rağmen yemeye çalıştığım tek bir incir dışında, paketlerin hiç birine dokunmuyordum. Ayrıca aç olmadığımı da söyleyemezdim, bu doğru değildi; tam tersine çok büyük bir açlık duyuyordum çünkü beni yeniden o bölüme yollayacaklarını biliyordum ve bunu hiç istemiyordum.

Doktor yaptığım bütün bu sözde kurnazlıkları «Anneme», bir ziyareti sırasında anlatıverdi. O da dıştan görünenlerin bana karşı oluşu ve doktor-

ların bu denli büyük bir yanılığa düşebileceklerini düşünmemesi yüzünden, ne yazık ki o doktora inandı. Yanından ayrılıp da beni ziyarete geldiğinde, kendisinde bana yönelik bir şeylerin değiştiğini anında duyumsadım. Ancak olup bitenler ve doktorun benimle ilgili yargısı hakkında hiçbir şey bilmediğimden «Annemin» o soğukluğunu anlayamıyordum. Delicesine bir korkuya kapıldım, tek gerçeklik adacığım, tek kurtuluşum beni terk ediyordu. O an tüm suçun Sistemde olduğunu anladım. «Annemi» değiştiren, beni cezalandırmak için bana karşı tavır aldıratan hep oydu. Bu, benim ölmemi istediğinin belirtisiydi. Gerçekten de «Annem» olmaksızın kesinlikle yaşayamazdım. Daha önceleri Sistemin gerçekliğiyle ilgili bazı kuşkularım olduysa da, «Annemdeki» bu ani tutum değişikliği benim O'na artık tümüyle inanmama neden oldu. Başıma gelen öylesine dehşet vericiydi ki bunun sorumlusu ancak Sistem olabilirdi. Sonuçta, o ana dek hiçbir zaman olmadığı kadar soğuk ve sonsuz bir gerçekdışılığın içine düşüverdim. «Annem», o buz gibi tutumuyla beni uçsuz bucaksız bir terkedilme duygusu ve acı veren bir şaşkınlıkla baş başa bırakarak çekip gitti. Ona hemen mektup yazarak «ne yaptığımı, daha doğrusu, beni artık sevmemesi için Sistemin bana ne gibi bir kötülük yaptırttığını» söylemesini isteyip, yalvarıp yakardım. Resmi ve ölçülü yanıtı korkumu arttırmaktan başka bir işe yaramadı. Psikiyatri kliniğine yatıştıktan beri oluşan savunma sistemi bir anda yıkıldı ve gece gündüz ağlayıp durdum. Tek sığınağımı, tek kurtuluşumu yitirmiş olmaya dayanamıyordum. Ayrıca «Annemi» seviyor, hem de pek çok seviyordum; Sistem ise beni onun sevgi ve beğeni-

sinden yoksun bırakmıştı. Hem Sistemden kaçmak için hem de artık yaşamaktan tiksindiğimden, kafamdan kendimi ortadan kaldırmanın yollarını geçiriyordum.

Düşüncelerimde durmadan, Sistemin kışkırtmasıyla, «Annemin» sevgisini yitirtecek denli çirkin ne gibi kötü bir eylemde bulunduğumu kendi kendime sorup duruyordum. Ve ben günahımın ne olduğunu bilmiyordum bile! «Annem» bana kızgın olduğuna göre, bunu bilmemem yoğun bir suçluluk duymamı engelleyemezdi. Bütün bunların doktorlara vermiş olduğum yanlış izlenimden kaynaklandığını düşünmekten çok uzaktım. Örneğin aralarından biri bana, odamdaki halıyı göstererek nasıl bulduğumu sormuş, ben de «rezalet» demiştim. Düşüncemi söylerken kesinlikle terbiyesizlik etmek istememiştim. Ancak o sıralardaki dünya görüşüme göre nesnelere kendi başlarına bir varlığa sahip değildiler; her biri kendi dünyasını kendine özgü biçimde yaratıyordu. Bu yüzden doktorun halıyı «güzel», hemşirenin «şirin», benim ise «çirkin» bulmamız çok doğal geliyordu. Toplumsal ilişkiler sorunu aklımın ucundan geçmiyordu; dolayısıyla beni terbiyesiz ve arsız olarak değerlendiren yurt müdürünün mülkiyet duygularını zedelediğimden haberim yoktu. Oysa ben halının estetik yönünü son derecede soyut bir şekilde ve derin bir ilgisizlikle ele alıyordum. İşte adımın kötüye çıkmasına bütün bu olaylar neden olmuştu.

Neyse ki üç gün sonra, doktorun benim konumda düştüğü yanlışlığı keşfeden «Annem» yeniden bana daha öncekiler gibi bir mektup yazdı. Mektubunu aldığım anki rahatlamamı anlatmanın

olanağı yok. Yeniden yaşama dönüyordum. Ancak bütün mutluluğuma rağmen kaderin, daha doğrusu Sistemin yükü altında ezilip kaldım. O günden sonra O, benliğimin ta derinlerine yerleşti; O'nun gücüne olan inancım tam oldu. Sistem, «An-nemi», beni o kadar iyi tanıdığı, ona yüreğimin ve ruhumun en gizli kapılarını açtığım halde, benimle ilgili bir konuda bu denli aldatmayı başardığına göre, ansızın «O'ndan» çok daha güçlü olmuştu. Dolayısıyla huzursuz hastaların bulunduğu bölüme geri gönderilme endişeme rağmen, o andan sonra Sistemi gizleyemez oldum ve artık benimle öylesine bütünleşmişti ki, ondan ister istemez doktora söz ettim. Benim Sistemi unutmuş olduğumu düşünen doktor O'nun ne kadar canlı olduğunu görünce çok şaşırıldı; ancak bunu söylememin, üzerimde kötü bir etkisi olmadı: Kısa bir süre sonra yurttan ayrıldım.

B Ö L Ü M VIII

GİDEREK GERÇEKDİŞİLİĞİN İÇİNE GÖMÜLÜYORUM

«Annem» beni kendi evinde, üç haftalığına konuk etmek isteyince Özel Cenevre Kliniği beni geri almayı yeniden göze aldı; bunun ardından eve döndükten sonra tam bir kayıtsızlık durumunun içine gömüldüm. Artık Sistemden buyruklar almıyordum; korkum çok azalmıştı, kaygım da aynı ölçüde seyrekleşmişti. Önceleri güçlü bir sorumluluk duygusuna sahip olduğum halde, aileme yardım için bir iş bulma yönünde en ufak bir çaba harcamadım. Günün önemli bölümünü, bir iskemlenin üstünde dimdik önüme bakarak geçiriyordum. Beni tümüyle kendine çeken minicik bir lekeyi izlerken dahi gidiyordum. Armut çekirdeği büyüklüğündeki bir leke beni, gözlerimi bu mikroskopik evrenden ayırma gereksinimini hiç duymaksızın üç dört saat oyalayabiliyordu. Ancak çok büyük bir güç beni bu durumdan çekip çıkartabiliyordu. Örneğin bu kıvılcımdamazlıktan «Anneme» gitmek üzere hazırlığa başladığımda kopabiliyordum. Ne ka-

dar da yorucu oluyordu! En ufak bir hareket bile, özellikle başlangıçta, olağanüstü bir çaba gerektiriyordu. Bir kere başladıktan sonra daha kolay oluyordu, ancak bu kez de kendimi durduramıyordum. Olağanüstü bir istenç gücüyle hâlâ biraz ev işi ve yemek yapmayı beceriyordum. Bununla birlikte zamanın çoğunda rahatsız bir şekilde iskemlenin üstünde oturuyor ve bakışlarım masanın üstüne damlamış olan bir sütlü kahve lekesine dalıp gidiyordu. Ateş sönmüştü, üşüyordum. Saatin onu, on biri, derken on bir buçuğu çaldığını duyuyor, yemeği hazırlama zamanının geldiğini düşünüyordum. Bakışlarımı bin bir güçlkle kahve damlasından ayırıyor ve karanlık fırına çeviriyordum. Ancak damla, tıpkı bir miknatis gibi gözlerimi yavaşça, inatla kendine doğru çekiyordu. Boyun eğiyordum ve kahve damlacığının oluşturduğu sınırsız evrenin içine büyük bir ferahlamayla yeniden dalıyordum. Zaman zaman uyuklayan beynimden tümceler geçiyordu: «Ama göreceksiniz» veya «kesinlikle» ya da «iştıyu, gao gao» gibi anlamsız sözcük parçaları. Sonunda bir istenç canlanmasıyla aniden yerimden kalkıyor ve işe koyuluyordum. Gözlerimle verdiğim savaşı ifade etmek çok güç! Bakışlarım bir an için bile herhangi bir leke, gölge veya ışık demetine takılacak olursa bir daha onları oradan ayıramıyordum. Gözle görülmeyecek derecede küçük varlıkların sonsuz evreni beni yutuyor, tümüyle içinde eritiyordu. O zaman bu çıkmazdan kurtulabilmek için peşpeşe yumruklarım la masayı veya duvarları dövmeye koyuluyordum. İşin kötüsü, bu etkinlik hemen kendi kendine yetmeye başlıyordu; beni lekenin algılanması sırasındaki dalgınlığımdan kurtaracağına bu kez kendisi

beni o otomatizminin içine çekiyordu. Bunun üzerine, sesi duyan kız kardeşlerimden biri üzerime yürüyor ve kendi deyimiyle «bu aptalca oyunu» sürdürmemi engelliyordu. Yine de onun, olaya bu şekilde el koymasının yararı oluyor, hiç olmazsa yeniden işimin başına dönmemi sağlıyordu. Zaten ikideki seans saatim yaklaştıkça biraz daha canlanıyordum; hareketlerim ise daha esnek ve çevik oluyordu.

Seans sırasında «Anneme» suyun gittikçe yükseldiğinden ve beni kaplayacağından yakınıyordum. Benim için su, giderek daha az yenmeyi başardığım bu uyusukluk haliydi. Yine de «Annemle» olan ilişkim beni yeniden canlandırıyor; bu nedenle, eve döndüğümde kendimi sabahkinden daha az uyusuk, daha az otomatik hissediyordum. Bazen içimde, beni şarkı söylemeye, avaz avaz bağırmağa iten bir güç duyuyordum. Bazan da, örneğin bebeğin içinde, hiçbir sakıncayla karşılaşmadan gezdirilebileceği son derece rahat bir bebek arabası yapmak gibi planlar kuruyordum; veya benim dışımda herkesin öldüğünü, dünyada yaşayan tek canlı olduğumu ve herşeyin benim emrime sunulduğunu düşünüyordum.

Gerçekdışılık artık bana eskisi kadar acı vermiyordu, zaten onunla savaşmaktan da vazgeçmiştim. Bir boşluk, yapaylık, vurdumduymazlık havası içinde yaşıyordum. Gözle görülmeyen, aşılmaz bir duvar beni insanlardan ve nesnelere ayırıyordu. Zaten çok az insanla görüşüyordum, ancak kendi başıma kaldığımda mutluydum. Bunun için de bədruma kaçıyor; orada bir kömür yığınının üstünde, kıpırdamadan, gözlerimi bir leke ya da ışık oyununa dikerek sakın sakın oturup kalıyordum.

Ancak bu ilgisizlik duvarının içinden aniden o korku, gerçekdışılık korkusu fırlayıveriyordu. Sanki dünyayı algılama biçimim beni nesnelere garipliğine daha bir duyarlı kılıyordu. Sessizliğin ve uçsuz bucaksızlığın içinde her bir nesne diğerlerinden bıçakla kesilmişçesine ayrılarak boşluğun ve sınırsızlığın ortasında tek başına kalıveriyordu. Çevresindeki her şeyden kopuk ve tek başına olmakla aniden var olmaya başlıyordu. Orada, tam karşımdaydı ve bende yoğun bir korku uyandı- rıyordu. O zaman «iskemle benimle alay ediyor, beni kızdırıyor» diyordum. Aslında bu doğru değildi; ancak korkuyu ve iskemlenin varolmakla kalma- yıp her türlü anlamını yitirdiğine ilişkin o güçlü duyguyu anlatabilmek için ancak bu sözcükleri bu- labiliyordum. Bazen de gerçekdışılık krizlerine so- kakta kapılıyordum; her şey ölü, cansız, madensi saçma görünüyordu; o sessizlik içinde bir çocuk çığılığı yükseliyor ve korkumu yeniden alevlendi- riyordu. Kendimi bu dünyanın, bu yaşamın dışına itilmiş bir kişi, sürekli olarak gözlerinin önünden geçen ve bir türlü katılmayı başaramadığı karma- karışık bir filmin izleyicisi gibi hissediyordum. Bunlar çok korkunç anlardı. Kendimi anlatıla- yacak kadar kötü hissediyor, üstelik tümüyle savun- masız durumda kalıyordum. Elimden yalnızca bu duruma katlanmak geliyordu.

Bu korku dolu kayıtsızlık anlarının ortalık yerinde tüyler ürpertici içsel öfke patlamaları ve acı dolu bir üzüntü beliriveriyordu. Gerçekten de kardeşlerim, özellikle de kız kardeşlerimden bir ta- nesi beni fazlasıyla kızdırıyordu. Kız kardeşim, ne kadar güzel eşyam varsa elimden alma alışkanlığı- nı edinmişti, çalmış olduğu eşyama geri almak iste-

yince de benimle alay ederdi. «Haydi, eldivenlerini geri almayı dene bakalım; çok istiyorsan gel de al» diyerek beni küçük düşürmeye çalışırdı. İşte o anlar delicesine bir öfkeye kapılırdım. Bu yüzden, kardeşim evden çıkar çıkmaz hemen onun bir eşyasını almaya kalkar ve kullanmasın diye bir taraflara saklardım. Ancak hemen ardından suçluluk duyar ve onun gibi olmak istemediğimi, ondan üstün olmayı arzuladığımı düşünürdüm. Sonuçta eşyayı sakladığım yerden çıkarır ve yeniden yerine koyardım. Annemiz hep kız kardeşimin tarafını tutar ve, «hepsinden büyük olduğum için benim boyun eğmem gerektiğini, hem bütün kız kardeşlerin birbirlerini kızdırıp, birbirlerinin eşyalarını aşındıklarını» söyleyerek beni sertçe azarlardı. Bu haksızlıklar beni çok üzerdi; ben de beni koruyan, savunan «Anneme» herşeyi anlatacağım için sevindim. Zararsızmış gibi görünmelerine rağmen, kardeşlerimle aramda geçen tartışmalar ruhumda gerçek yıkımlara neden oluyordu. Kız kardeşimden nefret ediyordum, çünkü onu kıskanıyordum. Onun cesaretini, zevk alabilme rahatlığını, bağımsızlığını kıskanıyordum. Oysa ben bir korkaktım. Haklı olduğum zaman bile karşı çıkamıyordum ve ne zaman bir şeyden zevk almak istesem başkalarının bundan yoksun olduklarını düşünerek vicdan azabı çekiyordum.

O sıralardaki uğraşlarımdan biri de huzursuz hasta bölümünün, çok gariptir ama, yol kenarında olduğu uzaktaki bir psikiyatri kliniğinin önünde dolaşmaktı. Dolayısıyla insan, daha yolun başındayken bile hastaların haykırıışlarını ve çığlıklarını duyabiliyordu. Ard arda iki saat boyunca bir adamın konuşmalarını ve bağırmasını dinler-

dim. Söylediklerini pek anlamıyor ancak şu sözleri duyduğumu sanıyordum: «Kardeşlerim, kardeşlerim ölçüsüz bir haksızlık var. Kardeşlerim, yalvarırım bunun dünyaya yayılmasına izin vermeyin. Tüyler ürpertici bir felâket bizi bekliyor. Kardeşlerim, üstesinden gelinemeyecek bir korku içindeyim. İmdat! Kardeşlerim, beni terketmeyin. Acımasız bir suçluluk duygusunun ağırlığı altında eziliyorum. Sonsuz bir suçla itham ediliyorum. Korkunç bu. İçinden çıkılmayacak bir durumdayım, her yönden suçlanıyorum; aynı zamanda hem masum hem de suçluyum. Acım sonsuz. Beni kurtarmayacak mısınız? Acı çekiyorum kardeşlerim, korkuyorum kardeşlerim, ben masum bir caniyim» Ben de bu adamın, ilkönce öfkeli haykırışlarında, ardından yalvaran hıçkırıklarında kendi acımı duyumsuyor, kendi acımı algılıyordum. Ona çok acıyor, ona yardım etmek istiyordum! Ancak aynı zamanda, kısa bir süre sonra Aydınlanma Ülkesinde onunla buluşmam gerekeceği düşüncesi beni fazlasıyla korkutuyordu.

B Ö L Ü M IX

DURUMUMU DÜZELTEN BİR YOLCULUKTAN SONRA BÜYÜK BİR KRİZ BENİ YERLE BİR EDİYOR

İşte, korku krizleri ve kardeşlerime yönelik düşmanca duyguların zaman zaman böldüğü bu genel kayıtsızlık durumundayken «Annem» beni üç haftalığına deniz kenarına götürdü. Bu beni çok mutlu etti. Bir kere sürekli «Annemle» birlikte olabiliyordum; sonra, biraz korkutmakla birlikte, beni her zaman kendine çekmiş olan denizi de görebiliyordum. Ancak bütün gün boyunca «Annemin» yanında olmanın beni umduğum kadar mutlu etmediğini hayretle fark ettim. Tersine düş kırıklığına uğramıştım. Daha önceleri, seans sırasında «Annem» yalnızca «Annemdi», oysa yolculuk sırasında, oteldeyken Bayan Sechehaye oluyordu. Bütün çabalarım, onun da bütün iyilik ve sevecenliğine rağmen kendisiyle hiçbir ilişki kuramıyordum. Bana sanki bir «hanımefendi» kılığına girmiş gibi geliyordu ve boş yere o «Anneyi» arayıp duruyordum. Neyse ki her gün bir seansımız olu-

yordu, ben ise yalnızca o zaman yeniden O'nunla ilişkiye girebiliyordum. Bu seansların dışındaki zamanlarda benim için bir yabancı olmaktan öteye gitmiyordu. Bana bu denli acı veren bu durumu değiştirmeye yolundaki çabalarım ise sonuçsuz kalıyordu. İşte o yolculuk sırasında perspektif anlayışımı tümüyle yitirmiş olduğumu fark ettim. Tıpkı bir küçük çocuk gibi resim çiziyordum. Aynı şekilde uzamdaki yönümü bulamıyor, çok çabuk yolumu kaybedebiliyordum. Bu konuda bana yapılan bütün açıklamalara rağmen yönleri anlayamıyordum. Benim için Kuzey-Güney, Doğu-Batı kavramları şöyle ele alınabilirdi: Önüme kafamda yaratmış olduğum bir coğrafya haritası koyuyor ve önüm Kuzey, arkam Güney, sağım Doğu, solum da Batı diyordun. Ancak uzama daha önce yerleştirmiş olduğum manzaraya aniden sırtımı dönecek, onun yerine de o anda gördüğümü koymak isteyecek olursam bir önceki için söylediklerimin aynıısını tekrarlıyordum: Önüm Kuzey, arkam Güney vb... Güneş ya da herhangi bir işaret noktası beni hiç ilgilendirmiyordu. Dört yönü yalnızca kendime göre -ben merkez oluyordum- ve okulda öğrenmiş olduğum şemayı (coğrafya haritasının tepesi Kuzey, altı Güney, sağı Doğu, solu Batı) uygulayarak yerleştiriyordum. Her zaman aynı kalan haritayla sürekli değişen gerçek arasında bir farklılık olabileceği bir an olsun dahi aklımdan geçmiyordu.

Yapaymış gibi görüldüğünden, deniz de beni düş kırıklığına uğrattı. Yine de değişiklik iyi geldi ve her zamankinden daha çok yemek yiyerek Sistemeye karşı koymaya cesaret edebildim. On beş gün boyunca her şey olabildiğince iyi gitti. Ancak son hafta herşeyin bana uçsuz bucaksız, kopuk, par-

lak görüldüğü ani gerçekdışılık krizleri geçirmeye başladım. Belki «Annemin» kılık değiştirmiş olması da ağırıma gidiyordu; gerçekten de, o bir saatin dışında, gün boyunca onu tanıyamamak bana çok acı veriyordu; öyle ki sonunda kendisiyle olan ilişkiyi tümüyle yitirmiş oldum. Ayrıca Sistemin kendisini bu denli değiştirmesine izin verdiğinden dolayı «Anneme» için için kızılıyordum. Neden en güçlü olmayı başaramıyordu? Neden «O Anne», kısacık bir an dışında, her dakika saklanıyordu? Ona öfkelendiğimi söylemeye cesaret edemiyordum; gizlemek istediğimden değil, ancak O'nu bu şekilde kılık değiştirmiş olarak gördüğümde Sistemin etkisi altına girdiğini sezinliyordum. Ben ise hiçbir zaman, eylemlerini eleştirerek Sisteme saldırmayı göze alamıyordum. Seans sırasında tüm çabamı «Annemi» yeniden bulmaya yöneltiyordum, sonunda ilişki kurulduğunda ise günün geri kalan bölümüne katlanabilmek için bu pınardan kana kana içiyor ve kızgın olduğumu söylemeyi aklımdan bile geçirmiyordum. Zaten bunun hiçbir yararı olmazdı çünkü «Annem» dediklerimi anlayamıyor ve değişmediğini, hep aynı kaldığını, benim hatalı bir izlenim aldığımı söylüyordu. Oysa «Annemin», hiç farkına varmadan Sistemin oyuncağı haline geldiğinden emindim. Bu değişimler bana büyük acı veriyordu. Ayrıca oteldeyken, toplumsal ilişkilere uygun biçimde davranmak için harcadığım çaba gerçekdışılığı daha da artırıyordu. Üstelik Sistemin yasaklamalarına rağmen, acıktıkça yemek yemem yasağa karşı çıkmanın yarattığı suçluluk duygularını büyük ölçüde artırıyordu. Gerçekten epey şişmanlamıştım, fazla kilolarımı da utanç verici bir pislik olarak algılıyordum.

Yolculuğun sonuna doğru Sistem kendini daha fazla hissettirir oldu. Kendimi suçlu buluyordum. Bir takım dürtüler beni oteli terketmeye ve bulunduğumuz yerleri ardında bırakarak bir kayaya oyuğuna gizlenmeye itiyordu. «Annem» beni öylesine iyi tanıyordu ki nerede olduğumu tam olarak kestirebiliyordu. Deniz kenarındaki bu mağara kayanın gizlenmek ve kendini güvencede hissetmek için ideal bir sığınak olduğunu çok iyi anlıyordu.

Sistem verdiği buyruklarla beni giderek daha fazla sıkıştırıyordu: Kendimi denize atmam, damarlarımdan birini kesmem, özellikle de suyun ta dibine gitmem gerekiyordu. İşte bu yüzden Sistemin kötülüklerinden kaçabilmek amacıyla küçük, karanlık bir ine gizleniyordum. Oradan ayrılmamızdan bir gece önce hiç uyuyamadım. İçimden ayağa kalkmak, kaçmak, kendime zarar vermek geliyordu. Oteldeki insanlar da, görgü kuralları da beni hiç ilgilendirmiyordu; sanki bana ağır gelen onca toplumsal bağı birdenbire koparıp atmıştım. «Annem» bana sakinleştirici ilâçlar içirdi ve Cenevre'ye yarı uykulu bir durumda vardım. Gelir gelmez «Annem» beni kliniğe götürdü; doktor da hemen yatağa yatırdı.

O zamana kadar içinde yaşamakta olduğum kayıtsızlık durumu aniden son buldu; yerini hem içten hem de dıştan gelen aşırı bir hareketlilik durumuna bıraktı. Bir kere kendimi ayağa kalkmak ve yürümek zorunda hissediyordum. Yatakta kalmama olanak yoktu. Sürekli olarak ilâhi söyleyip üç adım ileri, üç adım geri yürüyüp duruyordum; bu devinimsel otomatizm beni aşırı derecede yoruyordu; içimden bunu durdurabilmem için birileri-

nin bana yardım etmesini öyle çok istiyordum ki. Bunu tek başıma başaramıyordum. Kendimi bu adımları atmaya zorunlu hissediyor ve yorgunluk nedeniyle bir an için durmam gerekse suçluluk duygularına kapılıyordum. Zaten herhangi bir eylem otomatikleştiğinde onu durdurmaya çalışmak bende suçluluk yaratıyordu. Diğer taraftan bu eylemi durdurmak istediğimi kimse tahmin edemedi, çünkü bu basmakalıp davranışlarıma son verdirdikleri an ben, çok daha şiddetli bir biçimde bunları yeniden yapmaya başlıyordum.

İnsanlar bana bir düşteymiş gibi görünüyordular. Kendilerine özgü niteliklerini artık ayırt edemiyordum. Benim için onlar yalnızca «insandılar», o kadar. Her birinde genel olarak insanı görüyordum. Bu yüzden de onlara sen diye hitap ediyordum. Sanki uçsuz bucaksız bir çölde kaybolmuşken biriyle karşılaşmış gibi oluyordum. Bu durumda adını, kendine özgü niteliklerini ne yapacaktım? İnsan soyundan bir varlık olması bana yetiyordu. O zaman da onlara «günaydın hemşire, nasılsın?.. Müdire Hanım, yataktan kalkmama izin verir misin? vb... diyordum.

Klinikteki ilk günlerimde herşey bana gülünç garip ve saçma görünüyordu. Bu aşırı hareketlilik durumu içindeyken Sistem bile tuhaf geliyordu; başkanına da, önceden yaramın üstüne sürmüş oldukları bir merhemden adından esinlenerek Antipiol adını vermiştim. Onun sağımda olduğunu düşünüyorum, onunla konuşurken hep o tarafa dönüyordum. Ancak Antipiol'u ne görüyor ne de işitiyordum. Yine de ona yanıt veriyor ve söyledikleri karşısında öfkelenip «hayır, hayır istemiyorum, kapa çeneni Antipiol, kapa çeneni, seni artık dinlemek

istemiyorum, hayır, hayır, hayır!» diye bağırdım. Öfkem gerçekten de içten ve zorlamasızdı, oysa boşluğa bağırdım; ancak bu ne bir boşluk ne de gerçek bir sessizlikti. Bazen dehşet içinde kulaklarımı, özellikle de sağ kulağımı tıkıyordum; öylesine bitip tükenmişim ki... Neydi peki beni bu denli bitkin düşüren? Aynı zamanda sağ tarafıma, işkencecimin, Sistemin, Antipiol'ün bulunduğunu düşündüğüm yerde kapalı duran camlı kapıya doğru elime ne geçerse fırlatıyordum: yastıklar, bir testi, tarağım. Antipiol'ün gitmesini sağlamak, O'nu düşünmemek için ezip parçalamak istiyordum. Oysa, doğrusunu söylemek gerekirse, hiç kimseyi görmediğim gibi hiçbir ses de duymuyordum. Ancak yine de orada ne bir boşluk ne de bir sessizlik vardı. Odanın o bölümüyle diğerleri arasında önemli bir farklılık olduğunu duyumsuyordum. Sağdaki o köşe canlıydı, bir kişiliğe sahipti. Boşluk olmakla birlikte orada çok gerçek biri vardı.

Buna karşılık önümden peş peşe, geniş kaftanlar giymiş insanların durmadan, sessizce geçtiklerini görüyordum. Onları yakalamaya çalışıyor ancak ellerim boşlukta asılıp kalıyorlardı; ortada hiçbir şey yoktu. Kafamın içinde çığlıklar, haykırışlar, kulağı sağır edici gürültüler patlıyordu. Ancak o durumda da yine işitsel olarak bir şey duymuyordum. Yalnızca içimden, duyduğum o anlamsız sözleri bağırarak tekrarlamak geliyordu: «Trafalgar Savaşı, Ateşle yok etme - Ateşle yok etme - kesin, kesin - Gao, gao» gibi. Bir süre sonra nesnelerin garip görünümü ortadan kalktı, beni çevreleyen dünyayı bir düşteymiş gibi algılamaya başladım. Ardından kendime zarar verme doğrultusunda buyruklar, daha doğrusu dürtüler gelmeye baş-

ladı. Ellerimi, kollarımı acımasızca ısırıyor, başımı duvarlara vuruyor, göğsümü öylesine çok yumrukluyordum ki çevremdeki insanlar yetişip de beni kendime karşı koruyana kadar çürük içinde kalmış oluyordum. İçimde görülmemiş bir yok edici güç büyüyor ve beni her ne pahasına olursa olsun ortadan kaldırmak istiyordu. Aynı zamanda kendimi korkunç derecede suçlu hissediyordum. Öylesine bir suçluluktaki ki bu... Bütün enginliği ve dehşeti içinde «Ben suçluyum» diye bas bas bağırarak bir suçluluk. Neden dolayı suçlu olduğumu bilmiyordum. Tek bildiğim, açık seçik, derin ve ucsuz bucaksız bir suçluluk içinde olduğumdu. Bu duyguya katlanamıyor, dayanamıyordum. Bu yüzden besin almayı reddediyor ve kendimi yok etmek için her yola başvuruyordum. Beni yalnızca «Annem», o da bazen, engellemeyi başarıyordu. Bunu özellikle bana yatak örtüp, nevresinim gibi beyaz bir şey gösterip «bu güzel beyazı görüyor musun, bunun anlamı senin suçlu olmadığın, bu bir kanıt» dediğinde gerçekleştirebiliyordu. Bu tutumu beni çok rahatlatıyordu. Ancak ne yazık ki içinde bulunduğum huzursuzluk durumu «Annemi» bile uzun süre dinlememe olanak vermiyordu. İçimde çok fazla ses, hareket ve duyum çarpışıp duruyordu, zaten «Annemle» aramdaki gerçek ilişkiyi de yitirmiştim. Gelişi beni hâlâ mutlu kılıyordu ancak bana gerçek değilmiş, yapaymış gibi görünüyordu.

Bu durum aylarca sürdü. Özel bir psikiyatri kliniğine yatırıldım, orada bana sürekli banyo tedavisi uygulandı. Aslında duymadığım ancak yine de benim için var olan şeylere yanıt vermeyi sürdürüyordum. Ardından başka bir özel kliniğe geç-

tim, orada daha sakindim. Kimseyle konuşmuyordum ancak çevremde bütün olup bitenlerin farkındaydım. Huzursuzluk durumları ve yoğun suçluluk krizleri dışında yeniden büyük bir kayıtsızlığın içine düştüm. Dünyayı gözümün önünden geçen ve benim katılamadığım bir filim şeridiymiş gibi algılıyordum. Sonraları sorulara yanıt vermem için ısrar ettiklerinde ise bu isteklere uymak ve konuşmak için çok büyük bir çaba harcıyordum. Ancak bu sefer de, ağızımdan birkaç tümce çıktığı an, harcadığım çaba ve sergilediğim savaşım ben de aşırı bir hareketliliğe neden oluyor ve insanlara yönelik, kendileriyle hiçbir alıp veremediğim olmadığı için son derece tutarsız, dayanaksız bir saldırganlık doğuruyordu. Hemen ardından ise yoğun bir suçluluğun beni etkisi altına aldığı duyumsuyor ve saatlerce haykırıyordum. Sonunda yavaş yavaş her şeyin kopuk, elektriksel, madensel olduğu gerçekdışılığın içine gömülüyordum.

B Ö L Ü M X

İLK «TIPKIM» : KÜÇÜK MAYMUN

Bir süre sonra çok ender olarak gördüğüm «Annem» beni Cenevre'ye geri götürüp bir hemşirenin yanına, pansiyoner olarak yerleştirdi ve her gün ziyaretime gelmeye başladı. Ancak bundan önce üç haftalığına bir yolculuğa çıktığından bu yabancı evde kendi başıma kalmış oldum. Her şey yasaklandığından hemen hiçbir şey yemiyordum. Sistem bana tatlı ve tuzluyu yasaklamıştı. Kocaman bardaklarda çay içiyor, yeşil renkli bir toprak ürünü olduğu için yalnızca ıspanak yiyebiliyordum.

Geri döndüğümünden beri Antipiol'ü artık hiç «İşitmiyordum.» «İşitmek» sözcüğünü kullandım çünkü odanın bir köşesini işgal edip bana, onları gerçekten duymamama rağmen yanıtlamak zorunda kaldığım tatsız şeyler söyleyen bu gözle görülmez varlığı gerçekten işitiyormuşum izlenimini başka hangi terimlerle açıklayabileceğimi bilemiyorum. O sıralarda canım bu tür olaylara sıkılmıyordu. Bunun yerini bir çöl, içimdeki soğuk, sınırsız büyüklük, ölçüsüz bir yalnızlık ve umutsuzluk ülkesi almıştı. Günümü bir iskemlenin üstünde, bakışlarımı bir lekeye dikerek geçiriyor ya da mey-

ve bahçesine gidip güneşin altında oturuyor ve bir ot veya ışık demetine bakakalıyordum.

Bazen arkama bakmadan, neredeyse koşarak kendimi kırlara atıyor, sonra da bin bir güçlkle geri dönüyordum.

En sonunda «Annem» geldi, O'nu her gün görmeye başladım. «Annemin» gelişi beni çok sevindirmişti, çünkü hem kendimi terkedilmiş hissediyordum hem de, aynı zamanda kendime zarar verme, ısırma, sakatlama, kafamı duvarlara çarpma doğrultusundaki dürtüler yeniden başlamıştı. İşte tam o sırada «Annem» bana kürklü bir oyuncak maymun armağan etti. İlk anda ondan korktum. Bana zarar vereceğini düşündüğümünden, kolları havada olduğu zaman büyük bir korkuya kapılıyordum; ayrıca onda son derecede mutsuz bir hava sezinlemiştim. Şaşılacak şey, maymunun kolları havada olduğunda içimden kendime vurmak geliyordu. Bana vuranın kendi kollarım olduğunu biliyordum ancak aynı zamanda beni dövenin küçük maymun olduğundan da emindim. Oysa onun beni simgelediğini sanmıyordum, zaten bunun ne anlama geldiğini bile bilemezdim. «Ben benim, o da o, aramızda bir ilişki yok» diyordum, ancak benle onun arasında tam bir karışıklık egemendi. Benimle aynı üzüntüleri paylaşıyordu, özellikle de bana zarar vermek, beni yok etmek istiyordu. Elinde olmadan yaptığını bildiğim için ona kızamıyordum ama korkmaktan da geri kalmıyordum.

«Anneme» bu kuşkularımdan söz ettiğim gün harika bir şey yaptı: Maymunun kollarını yakaladı, aşağıya indirdi, «Annesinin küçük maymunu, Anne senden, Renée'yi rahatlatmak için, kollarını hep

aşağıda tutmanı istiyor» diyerek kollarını küçük dizlerinin çevresine doladı. Sözlerini «böylelikle küçük Renée korkmayacak, değil mi» diye sürdürdü. Küçük maymun evet dedi. bunu bakışlarından anladım. «Annemin» maymuna takındırttığı bu tutumun beni ne kadar rahatlattığını anlatamam. O andan itibaren kendime zarar vermeye yönelik dürtüler çabucak kesildiler. Küçük maymunun kollarının iyice aşağıda olmasına çok dikkat ediyordum; eğer rastlantı sonucu elleri havada kalacak olursa, maymun bunu istediği için, kendime vurmaya koyuluyordum. O zaman ona doğru koşuyor, kollarını indiriyordum ve her şey yoluna giriyordu.

B Ö L Ü M X I

ELMALARIN MUCİZESİ

Maymunun yiyecek hiçbir şeyi yoktu, elma ve ispanak dışında her şey yasaktı, bu yüzden son derecede mutsuzdu. Ben de meyve bahçesine gider, ağaçtan bir iki elma koparıp hemen gövdeye indirirdim. Ağaç benim ülkeme, kendi deyimimle, kraliçesi olduğum Tibet Ülkesine ait olduğundan elmaları alırken hiçbir suçluluk duymuyordum. Gerçekten de çöl kadar ıssız, madensel, gerçekdışı bir ülkede oturduğumu, tek hakkımın ise ağacımdaki elmaları yemek olduğunu çok açık seçik bir şekilde sezinliyordum. Oysa bu ağaca rağmen kendimi terk edilmiş, zavallı hissediyordum; geri kalan her şey yasaklandığından yalnızca elma yeme hakkına sahiptim. Bu yüzden «Annem» bana kilolarla harika elmalar getirirdi, ancak onlara hiç dokunmazdım. Yalnızca kendi ağacımın elmalarını, ağaç - analarından henüz kopmamış elmaları alabilirdim. Ayrıca «Annemin» bana, sık sık sözünü ettiğim gerçek elmalarından vermesini de çok isterdim. Yazık ki «Annem» hiçbir şey anlamaz, «Ama sana getirdiğim bütün bu elmalar gerçek değil mi? Neden yemiyorsun?» diye şaşkınlıkla bağırdı. Bütün bu

sözler canımı sıkar ve «Annemden» gittikçe uzaklaşırđım. Zaten küçük maymunu kollarına alıp onunla konuştuğu anların dışında -ki bence bunu yeterince sık yapmıyordu- «Annemle» ilişki kuramaz olmuştum. Yaşımın gittikçe küçüldüğünü hissettiğim için son derece mutsuzdum; Sistem beni sifıra indirgemek istiyordu. Hem bedenim, hem yaşıım küçüldükçe dokuz yüzyıllık olduğumu keşfediverdim. Dokuz yüzyıllık olmak ise benim henüz doğmamış olmam anlamına geliyordu. Dolayısıyla bu dokuz yüzyıllık halimle kendimi hiç de yaşlı görmüyordum.

Kendimi gittikçe daha suçlu, daha cani hissediyordum, bunun cezası da ellerimin kedi ayağına dönüşmesiydi. Sonunda ellerim bende acımasız bir korkuya yol açtılar; kısa bir süre sonra, mezarlıklarda dolaşıp çürümekte olan ceset artıklarını yemek zorunda kalan açlıktan gözü dönmüş bir kediye dönüşeceğimi hissediyordum. Bunun dışında Sistemin başkanının (Antipiol) beni yeniden gözetlemeye, benimle alay edip bana saldırmaya başladığını sezinliyordum. Odanın bir ucunda sağda, dolabın yanında duruyordu. Alaycı sesler «Hah hah hah, Zavallı, ye, ye bakalım, yesene haydi» diye gülüyorlar ve yasak olduğunu, önerilerini kabul edecek olursam katı bir şekilde cezalandırılacağımı bile bile beni yemek yemeğe itiyorlardı. O sıralar kulaklarım da bu seslerin işitsel niteliğine artık katılmışlardı. Bundan böyle seslere, eskisi gibi onları işitmeksizin yanıt vermiyordum; onları gerçeğin sesleirnden çok iyi ayırd edebilmekle birlikte geniş odamda yankılanan sesler duyduğumu gerçekten söyleyebilirdim. Ayrıca her şeyi hâlâ korkunç bir gerçekdışılık içinde, herbir nesneyi göz kamaştırıcı

ve buz gibi bir ışığın altında ortamından kopmuş olarak görüyordum. «Annemle» olan ilişkiyi gide- rek yitiriyordum; hatta beni ziyaret edeceğini unu- tup, sık sık arkama bakmadan kaçtığım oluyordu. Bu benim için gerçekten görülmemiş bir olaydı, çünkü «Annem» yine de, o umutsuzluk dolu yal- nızlığım içinde tek düşkün olduğum varlıktı.

Bir gün elma ağacının yanına gidip yeşil bir elma kopardım. Tam onu ağzıma götürüyordum ki arazinin o bölümünün sahibi olan çiftçi kadın ba- na doğru gelip şöyle dedi: «Hah işte, uzun zaman- dır sizi gözetliyordum; ağacımdan elma koparma- nıza ilk kez tanık olmuyorum. Bu oyunu ya burada kesersiniz ya da...» Sözlerini bitirmesine fırsat ver- medim, elmayı elimden fırlatıp odama koçtım ve hemen kapıyı kilitleyip arkasına mobilyalardan bir destek oluşturdum. Bu sözleri işittiğimde beni sa- ran dehşeti anlatmama olanak yok! Utanç, öfke, düş kırıklığı, özellikle de çekilmez bir suçluluk duy- gusu yüreğimi sıkıştırıyordu. Odanın en karanlık köşesinde, yerde iki büklüm ağlıyor ve umutsuzca bağıryordum. Başıma korkunç bir felâketin geldi- ğini sanıyordum. Kendimi terk edilmiş, her şeyden yoksun bırakılmış hissediyor ve bir istencin, karşı çıkılmaz bir gücün ölümümü istediğini sezinliyor- dum. Yaşagın dışında kalan tek şey, tek malım hoy- ratça elimden alınmış, bu eylemin karşılığında ye- rine, acımasız bir suçluluk duygusu verilmişti. Yi- ne de «elmalarım, benim elmalarım, Renée acıktı, benim elmalarım, acıktı Renée» diye umarsızca ba- ğırmaktan kendimi alamıyordum. İçimde, beni ya- şama hakkından, besinden yoksun bırakan kötü kalpli çiftçi kadına karşı ifade edilemez bir isyan büyüyordu. Ancak bunu gerçekleştirebildiğine, beni

yoksun bırakabildiğine göre haklı olmalıydı; ben ise elmaları arzulamakla büyük bir suç işliyordum. «Elmalarımı» ne kadar çok arzulayıp elde etmeye çalışırsam, kendimi o kadar çok suçlu hissediyordum. Saatlerce ağlayıp bağıyor, jandarmanın beni idam etmeye geldiğini sandığımdan, her kapıma vurup beni çağırdıklarında korkudan titriyordum. Odamın dibinden gelen alaycı ve kızgın sesler alaylarıyla, tehditleriyle beni hırpalayıp duruyorlardı. En kötüsü de küçük maymunum, tehdit dolu bakışlarla kollarını havaya kaldırıyordu. O da beni öldürmek istiyordu.

Sonunda hemşire, dışarı açılan ufak bir pencere kapı aracılığıyla içeriden kilitlemiş kapıyı açıp odama girmeyi başardı. Bana sakinleştirici bir ilâç verdikten sonra yatağa yatırdı, ben de hemen uyudum. Ertesi sabah bir gün önceki dehşet beni yeniden kapladı. Yataktan kalktım ve giyinir giyinmez, arkama bakmadan kaçtım. Saatlerce yürüdükten sonra sınırı geçip, dağ yolu üzerindeki bir patikayı tırmanmaya başladım. Mevsimlerden Sonbahardı, çevre kesif bir sisle örtülüydü. Bu daracık yolda yürürken giderek rahatlatıcı bir kayıtsızlığın içine gömüldüğümü duyumsadım. Sürekli tepeye, en tepeye çıktım ve sonunda bin metre yükseklikteki bir boğaza ulaştım. Orada yorgunluktan, bitkinlikten ve açlıktan tükenmiş bir halde bir süre dinlendim. Hiçbir şey düşünemiyordum, kafamın içi bomboştu. Beni sürekli öne, daha öne iten bir içgüdüye boyun eğmekten başka bir şey yapamıyordum. Birdenbire önümde bir kadın belirdi ve bana nereden geldiğime, nereye gittiğime, hana girip birşeyler yemek isteyip istemediğime ilişkin sorular sordu. Gerçekten Cenevre'den geldiğime bir

türlü inanamadı. Israrı üzerine, kendisine paramın olmadığını, bu yüzden hana giremeyeceğimi söyledim. Tavrımdaki bir şey onu şaşırtmış olmalı ki hemen eve, annemin yanına dönmemi önerdi. Ayağa kalkmama yardım etti ve iki saatlik yoldan geri dönerken yanımdan ayrılmadı. Akşam olmuştu. Sabah dokuzdan beri yolda olduğumdan ayakta duracak halim kalmamıştı. Ayaklarım kan içindeydi; tıpkı bir robot gibi yürüyordum. İşte bitkinlikten gelen bu bilinçsizlik durumundayken, sonunda odama çıkabildim. Orada «Annemi» meraktan deliye dönmüş bir halde beni bekler buldum. Bana gerekli bakımı gösterdi, ayaklarımı sardı, sıcak bir banyo yaptırttı ve ancak uykuya daldıktan sonra yanımdan ayrıldı. O'na çiftçi kadınla başımdan geçen olayı anlattım. Ertesi gün yorgunluktan günün bir bölümünü yatakta geçirdim. Ancak akşam olduğunda hemşire, her zaman olduğu gibi yemeğimi odama çıkaracağına beni aşağıya, yemek odasına inmeye zorladı. Boyun eğdim, hatta biraz yemek bile yedim. Bununla birlikte aşağı inmek ve konuklarla yüzyüze gelmek için harcadığım çaba gücümü aştı. İçime korkunç bir huzursuzluk girdi: Üstesinden gelinemez bir korkuyla karışık öfke, özellikle de yemek yemeye cesaret etmiş olmaktan doğan sonsuz bir suçluluk. Elmalarımın olan özlemim öylesine arttı ki ne yapacağımı bilemez hale geldim. O an, uzun süre elmalarımın yoksun kalacak olursam, üstelik beni, yemek masasına oturmayaya zorlayarak daha gelişmiş bir toplumsal davranışı benimsemeye itecek olurlarsa yaşayamayacağımı anladım. İşte bu delilik, gariplik ve görülmemiş korku durumundayken, gecenin dokuzunda yürüyerek «Anneme» gittim. Kulaklarımda alay

eden, beni ölümlle tehdit eden sesler çınıyordu. Ellerim, kedi ayağı görünüşleriyle bende tuhaf bir korku uyandırıyorlardı. Aynı zamanda gözle görülür bir şekilde küçüldüğümü hissediyordum; dokuz yüzyıllık yaşam artık zihnimde de egemen oluyordu. Bir dehşet, umutsuzluk, gerçekdışılık ve umarsız terk edilmişlik fırtınası ruhumu allak bullak ediyordu. Sesler avaz avaz bağırarak kendimi nehire atmamı buyuruyorlardı. Ancak tüm gücümle direniyor ve «Anneme» doğru koşuyordum. Sonunda vardım. Ağlayarak, kesik kesik konuşarak kollarına atıldım. «Beni yemek yemeye zorladılar, zorla yaptırdılar; sonra çiftçi kadın beni azarladı, artık hiçbir şeyim kalmadı, elmalarım yok, ölmem gerek.» «Annem» beni sevecenlikle sakinleştirmeye çalıştı ama boşunaydı. «Neden sana getirdiğim elmaları kabul etmiyorsun» diyordu. «Olmaz Anne», «Annemin» beni yemek yemeye zorlamak istemesine karşı yüreğimde bir öfke kabardığı sırada bakışlarım göğsüne takıldı; «Ama senin için satın aldığım elmaları neden istemiyorsun diye ısrar edince de umutsuzca arzuladığım şeyin ne olduğunu anladım ve parmağımınla göğsünü göstererek şu sözleri söyleyebildim: «Çünkü satın aldığın elmalar büyüklerin yiyeceği, ben ise gerçek elmalardan, Annemin elmalarından istiyorum, bunlar gibi.» «Annem» hemen ayağa kalkıp çok güzel bir elma getirmeye gitti; bir dilimini kesti, bana uzatırken de «Şimdi küçük Renée'sini Annesi besleyecek. Annenin elmalarındaki o güzel sütü içme saati geldi» dedi. Elma dilimini ağızma verdi ve başım göğsüne yaslanmış, gözlerim kapalı elmayı yedim, daha doğrusu sütümü içtim. Eşsiz bir mutluluk yüreğimi kapladı. Sanki büyümlü bir değnek darbe-

siyle bütün korkum, bir saniye öncesine kadar beni yerdən yere vuran fırtına yerini mutlu bir dinginliğe bırakmıştı. Hiçbir şey düşünmüyor, hiçbir şeyi ayırd edemiyor, yalnızca haz alıyordum. Mutluluğum tamdı; edilgen, mutluluğu bana neyin bağışladığını bile bilmediğim için bilinçsiz bir sevinçle dolu, bebeksi bir mutluluktan bu. Elmalardan oluşan «yemeğimi» bitirdiğimde, «Annem» ertesi sabah yine bir bu kadar yiyeceğimi, bu konuda hemşireye gerekli bilgileri vereceğini ancak elma payımı bana kendisinin gelip yedireceğini söyledi. Beni almaya gelmiş olan hemşireyle yola çıktım, kendimi dışarıda bulduğum an dünyayı algılama biçiminin tümüyle değişmiş olduğunu gözledim. Herşeyin çıplak ve yalıtılmış olarak ortamlarından koptukları gerçekdışı ve sonsuz bir alan yerine ilk kez gerçeği, o harika gerçeği görüyordum. Karşılaştığımız insanlar artık robotlar, anlamsız hareketler, işaretler yapan hayaletler değildiler. Hayır! Kendilerine özgü nitelikleriyle, kişilikleriyle erkekler ve kadınlardı onlar. Nesnelere de öyle. İşe yarayan, anlamı olan, zevk veren nesnelere. İşte beni pansiyona geri götüren araba, yaslandığım şilteler. Gözümün önünden geçenleri, bir mucize karşısında duyulan şaşkınlıkla, bakışlarımla adeta yutuyordum. «İşte, işte» diye söyleniyordum, bu sözlerle «İşte Gerçek» demek istiyordum. Pansiyona dönüp odama girdiğimde ise orada bambaşka bir odayla karşılaştım: Canlı, sevecen, gerçek, sıcak. Bakıcımın şaşkınlık dolu bakışları önünde ilk kez iskemleleri, mobilyaları yerlerinden oynatıp başkalarıyla düzenlemeye cesaret edebildim. İnsanın nesnelere üzerinde etkin olabilmesi, onlardan canının istediği gibi yararlanabilmesi, özellikle de haz du-

yabilmesi, değişiklik isteyebilmesi: yepyeni bir mutluluktu bu. O zamana kadar, ufacık bile olsa, hiçbir değişikliğe katlanamıyordum. Her şey düzgün, düzenli, simetrik olmalıydı. O gece çok rahat uyudum. Ve, işte yeni bir gün başlıyordu. Kendimi mutlu hissediyordum; yumurtasından yeni çıkmış bir civciv gibi incinebilir olduğumdan henüz çok beceriksizce bir mutluluktu bu. Hemşire bana «Annem» tarafından hazırlanmış olan dörtte bir elma dilimini verdi; ben de onu, yanağımı, «Annemin» daha önceden göğsüne dayanmış olduğu kocaman bir elmaya yaslayarak «içtim». Bu kocaman elma benim için, bir gün önce «Annemin» göğsünün olduğu gibi, kutsaldı. Daha sonra «Annem» geldi ve elma-sütümü dillere sığmaz bir mutluluk içinde, göğsüne yaslanmış olarak yedim, daha doğrusu «içtim». Bu ikinci gün seslerin kaybolduğunu, özellikle de kediye dönüşme tehlikesini atlattığımı farkettim. Her gördüğüm, her dokunduğum şey bana haz veriyordu. İlk kez gerçekte ilişki kurabilmiştim. «Annem» de gözümde değişti. Daha önce-leri gözüme bir imge, seyretmesi hoş ancak yapay, gerçekdışı bir heykel gibi gözükürdü; oysa o andan sonra, canlı, sıcak, hareketli olmuştu, ben de O'nu yürekten seviyordum. İçimde yanında kalmak, ona yaslanmak ve bu eşsiz ilişkiyi sürdürmek için güçlü bir istek vardı. Ancak bu, yalnızca ağızla ilgili bir ilişkiydi; başka bir deyişle «Annemle» aramdaki derin ilişki O, besleyici Anne niteliğini koruduğu sürece, var olabiliyordu; «elmalarım» dışında herhangi bir yaklaşım beni kayıtsız bırakıyor, hatta öfkelenmeme neden oluyordu.

Sonraki günlerde, «Annem» beni herkes gibi yemek yemeye zorlamak isteyince, bazı tehlike işa-

retleri aldım; bu da bende, deyim yerindeyse, bir dengesizliğe neden oldu. Sanki dünyam yıkılacak, dengesini yitirecekti, sözcüklere sığmayan bir korku benliğimi kapladı. Neyse ki «Annem» çok ağır ilerleyebildiğimi anlamıştı. Çiğ elmalardan sonra (meme sütü) daha önceden yediğim dörtte bir dilimlik çiğ elmanın ardından haşlanmış bir elma ve sonunda soyulmamış bir bütün elma yiyebildim. Yavaş yavaş gerçek süt ve sütlü papara da kabul edebildim. Bu, benim için inanılacak gibi değildi çünkü o zamana kadar süttten hep nefret etmişim; ancak o an süt içmek bana çok doğalmış gibi göründü. Şöminenin üstünde her zaman, «Annemin» beni korumak amacıyla vermiş olduğu ve anne göğsünü simgeleyen iki güzel elma dururdu. En ufak bir korku duyduğumda hemen elmaların üstüne atlar ve anında sakinleşirdim. Kendimi öylesine yenilenmiş, mutlu hissediyordum ki rafyadan, ufak tefek çalışmalar yapmayı kabul ettim; bunlarla özellikle ilgilenmemin bir nedeni de rafyadan yapılmış bu eşyaların «Anneme» armağan edilecek olmalarıydı.

B Ö L Ü M XII

BEDENİMİ TANIMAYI ÖĞRENİYORUM

Bir süre sonra ilgimi Ana besininden çekir kendi bedenime yönelttim. Ancak bu durum beni çok büyük bir suçluluk vereceğinden bedenime ilgilenmeye cesaret edemiyordum. Ve iste «Annem» içimden temiz, güzel, düzenli olmayı arzuladığımı ancak kendime bu hakkı tanımadığımı anlayıverdi. Hemşireye beni her gün yıkaması için sıkı talimat verdi, kendisi de hafif kokulu bir sabun getirdi. Banyolarımdan bir iki tanesinde «Annem»de hazır bulunarak şu sözleri söyledi: «Anne Renée'nin tertemiz, düzenli olmasını istiyor, Renée de bunun için yıkanmalı, bunu Anne istiyor». İnsanın kendisini bu kokulu, güzel, sıcak suyun içinde hissetmesi ne büyük bir mutluluktu! Sanki «Anne-min» kolları arasındaydım. Oysa kendimde bu sabunla yıkanma, hatta salt yıkanma hakkını görmüyordum. Ancak bu koşullarda, kendimi temiz hissetmekten doğan mutluluğun sorumluluğunu taşımadığım için hemşirenin beni yıkamasını kabul edebiliyordum.

Yazık ki «Annem», birşeylerden zevk almak için kendi insiyatifimi kullanarak harekete geçti-

ğim an üzerime çullanmaya hazır bekleyen suçluluk duygusunu sezemedi ve korkunç bir şey söyledi: «Bayan Renée ne zaman yıkanmak isterse yıkayın, buna bayılıyor, değil mi Renée?» İçimde «Anneme» karşı korkunç bir öfke patlak verdi. Bana öyle bir şeyi nasıl yapabilir, beni nasıl utançtan yerin dibine geçirebilirdi! Banyodan alınan zevki arzulayanın Renée olduğunu, bunu benim istediğimi açıkça duyurmak ne değnekti! Bu hazza bağlı suçluluk anında harekete geçti, ben de banyo yapmayı kesinlikle reddettim.

«Annemle» aramdaki ilişki hemen koptu, o güzelim gerçek kayboldu ve yerini yine o sinema dekoruna bıraktı. Omuzlarıma yüklemiş olduğu sorumluluk beni dehşete düşürmüştü, hemşirenin yanında, yüksek sesle banyo yapmaktan zevk aldığımı, bunu arzuladığımı söylemesi ise derinden yaralamıştı. Yine de yıkanmayı reddederek, temizlikle ilgili bakımlar yapılırken tümüyle edilgen kalarak bu dayanılmaz suçluluğu biraz olsun dindirmeyi başardım.

İlişkinin kopmasından sonra benimle ilgilenen, çok sevdiğim bakıcıma daha çok yaklaştım. Buna rağmen, hiçbir neden olmaksızın saldırgan dürtülerim aniden patlak verip ona yöneliyorlardı.

B Ö L Ü M XIII

ANNEMİN DİĞER HASTALARI YÜZÜNDEN TÜM YOK EDİCİ GÜÇLER BANA KARŞI HAREKETE GEÇİYORLAR

Aylar geçti; bir gün bakıcım her zamanki saatinde gelmedi. Meğer tatile çıkmış. Bu durum beni çok sarstı. Bütün gece umutsuzluktan ve öfkeden bağırıp durdum. Sanki bütün dünyam yıkılmıştı. Onun yokluğuna gerçekten dayanamıyor, tüyler ürpertici bir acı çekiyordum. Umutsuz bir reddedilme durumuyla karşı karşıyaydım ve bunu kaldıramıyordum. Ayrıca bakıcımın gitmesine izin veren «Anneme» de çok kızmıştım. İşte o sıralarda, bir kaç haftalığına «Annemde» kalmaya başladım. Buna rağmen, o ana kadar bana yemek veren, temizliğimle ilgilenen, beni biraz olsun çalıştıran hep bakıcım olduğundan kendimi tümüyle terk edilmiş hissediyordum.

Hemşirenin gitmesiyle birlikte «Annemin» başka hastalarının da olduğunu, üstelik, «Büyük Kişi» olarak adlandırdığım bir kocası bulunduğunu anladım. Her zamankinden daha fazla kendi haline terk edilmişim. Günlerimi bir iskemlenin üstünde, gözlerim yere dönük, «Annemin» hastalarıy-

la işini bitirmesini bekleyerek geçiriyordum. Zamanın çoğunu yabancılara ayırdığı, beni de Sistem ve yeniden başlayan seslerle baş başa bıraktığı düşüncesine katlanamıyordum. Üstelik kaskatı kesilmiştim; bakışlarımın yönünü değiştirmek gibi en ufak bir harekette dahi çok zorlanıyordum. Hastaları yüzünden «Anneme» yönelik delicesine öfke krizlerinin böldüğü derin bir uyusukluk durumuna gömülmüştüm. Ancak öfkemi açık açık göstermeye cesaret edemiyordum. «Annemi» güçlü bir kraliçe olarak görüyordum. Birdenbire, kızdırılmaması gereken tehlikeli bir tanrıça olmuştu sanki; bu tanrıça ise adil değildi. Değerli, tanrısal sütünü, bunu hiç de hak etmeyen varlıklara veriyordu; onların bu süte benim kadar ivedi bir gereksinimleri yoktu. Karşılıklı konuşmalardan, telefonlardan «Anneme» gelen hastaların yaşamlarında benim sahip olmadığım bir özgürlüğün tadını çıkarttıklarını anlamıştım. Onlar alışverişlere çıkabiliyorlar, danslı eğlencelere, sinemalara gidebiliyorlardı; oysa ben, benimle alay eden seslerle savaşıyor, ya da rahatsız bir iskemlenin üstünde hareketsiz, kaskatı oturup kalıyordum. «Annemi» gittikçe daha az tanır oldum. O'nun yerinde hem yaşam ve sevinç, hem de, daha önceden vermiş olduğunu geri alabildiği için, yoksunluk kaynağı kraliçeyi, Tanrıçayı görüyordum. O'na, Küçük Tibet Kraliçesine ya da kendime takmış olduğum diğer bir adla «küçük Demir Levhacığın» ne denli haksızlık ettiğini anlatabilmek için birçok yazılı suçlama, daha doğrusu yakınma mektubu gönderdim. O'na yolladığım her yazılı suçlamadan sonra Kraliçemin beni en sonunda anlayacağını ve bana süt vereceğini sanıyordum. Yazık ki benim dilimi anlamıyordu. Ger-

çekten de metni kendi «dilimde» başka bir deyişle kendimle konuştuğum gibi, kendiliklerinden ortaya çıkan veya benim uydurduğum sözcüklerle yazıyordum. zaten gerçek sözcükleri kullanarak yazmaya asla hakkım olamazdı: Öyle olsaydı Kraliçe beni cezalandırabilirdi. çünkü gönderdiğim yazılı suçlamalar öfke ve yakınma doluydu. «Dilce» yazdığımda ise bunu, elmaların annesine, sevdiğim ve beni seven Anneye yazmış oluyordum. Ancak elmaların Annesi anlamıyordu: tehlikeli, acımasız kraliçe O'nun verini almıştı. O sıralarda, iki kez bir psikiyatri kliniğine yatırıldım: kaldığım sürece kimseyle konuşmadım. «Annemin» evine geri döndüğümde ise büshütün katı ve suskun olmuştum; öfkem ve suçluluğum ise o oranda artmıştı. «Anneye» haber vermek için birtakım girişimlerde bulunduğumda Kraliçe benden hoşnut olmadığını belirtiyordu. Örneğin, bir gün ne kadar ayakkabı varsa, bir ipe geçirmiş, bunu bir dolap anahtarına asmış ve anahtarın üstüne, kolları açık, sivri uçları yukarda, dengede duran bir makas yerleştirmiştim. Bununla Anneye kızgın olduğumu, evi terk etme yönünde buyruklar aldığım için beni koruması gerektiğini anlatmak istiyordum. Gerçekten de ayakkabılar gitmeyi, düzensizlikleri öfkeyi, ip, içinde yaşadığım gerçekdışılık gerginliğini, makas ise hem düşmanca duyguları hem de öfkeyi çözmek ve gerilimi kesmek için «Anneme» gösterilen yolu simgeliyordu. Ancak «yaptığım bu düzenlemenin çok tehlikeli olduğunu» söyleyerek ipi çözen yine o kraliçe oldu.

Sonunda bir gün, yemek masasında her zamankinden daha mutsuz, «Annemin» hastalarına karşı ise her zamankinden daha kızgın bir durum-

dayken yemek yemeyi reddettim. «Annem» de ısrar edeceğine, yemek yeme hakkını bana verenin kendisi, «Anne» olduğunu söyleyeceğine, «canın isterse, yemek istemiyorsan yeme» diye bağırıverdi; bunun benim için anlamı «senin yemek yemeni istemiyordum». Masadan kalkıp odama kaçtım ve orada sonsuz bir umutsuzluğa kapılarak ağladım, ağladım. «Annem» beni yatıştırmaya geldi, ancak onu neredeyse hiç tanıımıyordum artık. Akşama doğru, içimde kendime yönelik korkunç bir öfke büyüdü. Kendimi iğrenç buluyor, kendimden nefret ediyordum; ölümü hak etmişim. Nefret ve suçluluk çığlıkları atıyor, öfkeden kudurmuş bir şekilde kendime vuruyordum. Bir fırtınaya kapılmışım sanki. Sesler bana «sefil, sefil kız, senin yaşamaya hakkın yok, sen bir canisin, Kabil'in suçunu işledin» diye bağıryorlardı. Bunun üzerine doktor geldi, bana iki iğne yaptı, ben de sakinleştim. Ancak ertesi gün her şey yeniden başladı. Korkunç derecede acı çekiyordum. Tüm yok edici güçler ayaklanmışlardı; öfkeyle üzerime saldırıyorlar ve beni ortadan kaldırmak istiyorlardı. Artık hiçbir şey onları dizginleyemiyordu. Çünkü «Annem» benden esirgediği yemeği başkalarına vermekle kalmayıp, yemek yememi yasaklamıştı; dolayısıyla artık beni sevmiyordu, beni terk etmişti. Bir psikiyatri kliniğine yatırıldım, orada bana sürekli banyo tedavisi uygulandı; tedavi sırasında bir hemşire, kendime vurmamı engellemek için kollarımı arkada tutuyordu. Ölümcül nefret orada da bana karşı harekete geçmeyi sürdürdü. Ölmek istiyordum, ölmem gerekiyordu. Gözlerimin önünde «Annem» olan kocaman bir inek, boynuzlarıyla üstüme doğru geliyor ve tüyler ürpertici bir korkuya kapılma-

ma neden oluyordu. Dört bir yönden gelen sesler haykırıyorlar, beni küçük düşürüyorlar, benimle alay ediyorlar; ben de suçluluk, öfke ve ölçsüz bir umutsuzlukla bağıryordum. «İşte alçaklar, gördünüz mü yaptığınızı, alçak hırsızlar, göğüs yiyicileri, işte, işte» diye haykırıyordum. Bu sözlerle mutsuzluğumun kaynağı olan diğer hastalara, onlara sesleniyordum.

Sonunda banyoların, teskin edici ilâçların ve yergunluğun etkisiyle derin bir uyusukluğun içine yuvarlandım; yatağında sırtüstü, kıpırdamadan, tam bir kayıtsızlık durumu içinde yatıyordum. Doktorlar ve hemşireler hiç kimseyi tanımadığımı sanıyorlardı ama yanılıyorlardı. İşin doğrusu, kayıtsızlığım öyle bir noktaya ulaşmıştı, içimde ise öylesine bir boşluk vardı ki en ufak bir tepki bile gösteremiyordum. «Annemi yeniden gördüğümde O'nu tanıdım; hatta, hemşire gözlerimi zorla açtırdığından O'nun ağladığını farkettim. İçimde «Anneme» doğru bir hareket kıpırdandı ve O'na bir şeyler söylemek istedim ancak ağzımdan dökülen tek sözcükler «ben, ben... ev, ev... Anne, anne» oldu. O'nun yanında kalmayı ne denli çok arzulağığımı anlayınca «Annem» beni eve geri götürdü. Odama varır varmaz benliğimi bir kurtuluş duygusu kapladı; hatta o zamana kadar yapay olarak beslenmiş olmama rağmen «ekmek, ekmek, ekmek» diye bir şeyler yemek istediğimi belirttim ve biraz yemeyi kabul ettim.

Kâh «Annemde», kâh daha çok klinikte aylarca hatta belki bir yıl boyunca bu donmuş kayıtsızlık durumu içinde kaldım. Kimseyi görmek istemediğim için başım duvara dönük, yüzüm saçlarımla örtülü, bebeğin ana rahmindeki durumunu alarak

yatıyordum. Zaman zaman korkunç bir umutsuzluk ve suçluluk krizi geçiriyordum. Kentlerin tümüyle yok olduklarını, kayaların yuvarlandıklarını görüyordum; bunların hepsi de benim o iğrenç suçum, Kabil'in günahı yüzünden oluyordu. Bir gün yine umutsuzluk dolu çığlıklar attığım sırada «Annem» bana çırpılmış krema getirdi ve «biraz beyaz kardan ye, bu Renée'yi temizleyecek, Annesi Renée'ye kar verdiğinde suç gidecek, Renée tertemiz olacak» diyerek ağzıma bir kaşık krema verdi. Ben de o karı aldım ve, anında hem o katlanılmaz suçluluğum hem de öfkem duruluverdiler. Cesaretimi yeniden toparlayıp yerimden biraz kıpırdayabildim. Ancak bu tutumum bana büyük zarar veren bir atılganlığa yol açtı. Kız kardeşlerimden biri beni ziyarete gelmişti; «Annemin» önünde ona hafif bir tokat attıktan sonra kolumu havaya kaldırıp hiç dokunmadan bekledim. «Annem» ise korkup, kız kardeşime «çabuk gidin, Renée size erişmeden kaçın» dedi. «Annemin» bu sözlerinin taşıdığı anlam benim için çok açıktı: Kız kardeşimi koruyor ve benim bu hareketimi onaylamıyordu. Anında korkunç bir suçluluğun beni kapladığını, tehdit edici seslerin beni Kabil'in günahıyla suçladıklarını duyumsadım. Kendimi suçlu hissetmekten ne yapacağımı şaşırılmış hale gelmişim. «Annem» bana hemen krema getirdi. Ancak kendimi buna lâyık görmediğimden ve kremayı kabul edebilmek için fazlasıyla suçlu olduğumu düşündüğümünden kesinlikle karşı koydum. «Annem» bir daha denedi, hatta bu kez, ısrarı üzerine ruhumun derinliklerinde bir bağışlanma umudunun yeşerdiğini duyumsadım. Ancak ne yazık ki bu reddedici tutumum karşısında «Annem» bana bağışlayıcı karı sunmaktan vazgeçti.

Beni. bağışlayıcı karı kabul etmeye zorlaması için ruhumun bir köşesinden ürkekçe yükselen o yalvarış dolu çığlıkları görebilseydi, duyabilseydi; ağzıma zorla birazcık krema koyabilseydi bir sonraki sarsıntıyı geçirmemiş olacaktım. «Annem» kar aracılığıyla bağışlanmam yönündeki suskun ve yoğun arzumu anlayamamıştı. Onun görebildiği tek şey davranışlarımdı. İnatla kremayı reddetmem ve karmakarışık bir huzursuzluk.

Beni Kabil'in suçuyla baş başa bıraktığını anladığımda ölçüsüz bir mutsuzluğa kapıldım. Dayanılmaz .acımasız bir suçluluk duygusu acıyla haykırmama yol açıyordu. Kendimi bir caniymiş gibi hissetmeye artık dayanamıyordum. Sözcüklere sığmayan, sonsuz bir günahın ezici ağırlığı altında iki büklüm oluyordum; tüm yok edici güçler bana karşı savaş açmışlardı. Artık ne nerede olduğumu, ne de ne yaptığımı bilemez duruma gelmiştim. Beni ilgilendiren tek bir şey vardı: Kendimi ortadan kaldırmak, ölesiye nefret ettiğimi bu iğrenç, korkunç, alçak yaratığı yok etmek. Sesler zincirlerinden boşanarak yeniden bana saldırmaya başlamışlardı. Bir korku kasırgasıyla altüst olmuşum.

Beni bir psikiyatri kliniğine götürdüler; orada, kısa süre sonra tam bir kayıtsızlık ve uyusukluk durumunun içine girdim. Herşey bana kahredici bir rüyadaymış gibi geliyordu, bundan böyle hiçbir şey umurumda değildi. Bu yüzden hiçbir tepki veremiyordum; doktor ve hemşireler de onların buyruklarını, isteklerini anlamadığımı sandılar. Oysa ben çevremde konuşulanları, olup bitenleri pekâlâ anlıyordum. Ancak her şey bana öylesine ilgisiz, coşku ve duygudan öylesine yoksunmuş gibi görünüyordu ki gerçekte benimle konuşmadıklarını, ba-

na yönelmediklerini düşünüyordum. Yaşam zembereğim kırılmıştı, bu yüzden kesinlikle hiçbir tepkide bulunamıyordum. Yatağıma yaklaşan veya oradan uzaklaşan imgelerden başka bir şey algılamıyordum, bu imgelerle hiçbir alışverişim kalmamıştı, ben de ölü bir imgeydim artık.

«Annemi» yeniden gördüğümde içimde bir şeyler filizlendi, O'nunla duygusal ilişki kurabilmek için aşırı bir çaba harcadım. Ancak bütün istencime rağmen ağzımdan şu bir kaç kırık dökük sözcük çıkabildi: «Ben, ben...kendi...ben...kendi ben».

Korkunç suçluluk ve öfke krizleriyle bölünen bu ilgisizlik ve suskunluk dönemim aylarca sürdü. Sesler bana saldırıyorlar, beni tehdit ediyorlar ve ölümümü istiyorlardı. İşte tam o sıralarda «Annem» bana güzel, tüylü bir kaplan verdi; onu alırken kaplanın benim koruyucum olduğunu anladım. Yalnızca O ve «Annem» beni saldırılardan koruyabilirlerdi. Bunu anlayınca çok rahatladım, gerçekten de kötülerden öcümü almak istediğimde kaplan benim yerime geçiyordu. Kötülüğümü isteyenleri ısırıyor, beni ise seviyordu. Benimle başkaları arasında böyle kesin bir ayırım yapması gururumu okşuyordu. En sevdiği insan bendim; bu yüzden bana kötülük yapmak isteyenlerin üzerine saldırırdı. O, beni savunan ve diğer hastalarına yeğleyen «Annem» olmuştu.

Daha sonraları da bir çok kez o korkunç suçluluk krizlerine yakalandım. O sıralarda vicdanım bana sonsuz bir acı veriyordu; saatlerce ağlıyor, haykırıyor ve «Raite, Raite. Was habe ich gemacht?» diye bağıırıyordum; ardından, kendi dilimde «iştıyu, gao, itivare, gibartu, ovede...» gibi

sık sık yinelenen aynı anlamsız sözcüklerle yakınıyordum. Bunları uydurmak için hiçbir çaba harcamıyordum, kendiliklerinden ortaya çıkıyorlardı, kendi başlarına anlamları yoktu. Anlamları eklemelerindeki vurgu ve ritmden geliyordu. Gerçekte, ancak bu sözcüklerle yakınabiliyor, yüreğime yerleşmiş olan o derin acı ve sonsuz üzüntüyü ancak onlar aracılığıyla ifade edebiliyordum. Her zaman kullanılan sözcükler işime yaramıyorlardı, çünkü acımın ve umutsuzluğumun gerçek bir nesnesi yoktu. Bir süre sonra Sisteme, Tibet Ülkesine hatta seslere karşı tümüyle kayıtsızlaştım. Bütün duygusal yüklerini artık yitirmişlerdi. Sesler beni hiç etkilemeyen saçma sapan şeyler söylüyorlardı. Hatta Kabil'in günahını işlemiş olduğumu bile düşünmez olmuştum, yok, yok... dilin ve düşüncenin ötelinde bir yerdeydim artık. İçimde yalnızca, kayaların devrilmesinden çıkan gürültülerin eşlik ettiği, dehşet verici ruhsal acı adacıklarının böldüğü bir boşluk ve umutsuzluk; bir de acımasız bir yok edici güç kalmıştı. O anlarda kendime delicesine saldırır, kendimi ortadan kaldırmak için her yolu denerdim. Ancak bu saldırganlık artık birtakım düşünüyü ve buyruklara bağlı değildi. Tek başına, saf bir saldırganlık, saf bir acı, saf bir suçluluktu söz konusu olay. Yine de bu halleriyle bile, kendilerine düşüncelerin eşlik ettiği zamankinden çok daha yoğun ve dayanılmazdılar. Günlerce süren bu krizlerden yorgun düşüp iç karartıcı bir kayıtsızlığın içine sürükleniyordum. Ancak bu kayıtsızlığın içindeyken bile kendimi yok etmeye yönelik dürtüler harekete geçiyorlardı; bunlar her türlü duygusal veya coşkusal öğeden yoksundular.

B Ö L Ü M X I V

ANNEM BEBEK EZEKIEL'LE İLGİLENMEYE BAŞLIYOR ANCAK BUNU YARIDA KESMEK ZORUNDA KALİYOR

İşte bu durumdayken, «Annem» kollarının arasına bir oyuncak bebek almaya başladı: Bu, Ezeziel adını verdiğim birkaç aylık bir bebektir. Onu sarıp sarmalıyor, öpüp okşuyor, sevecenlikle beşiğine yatırıyor. İlk günler gözlerimi dört açarak olup bitenleri izlemekle yetindim. Ezeziel'in «Anemin» okşamalarını ve sevecenlik gösterilerini, başına hiçbir şey gelmeksizin kabul edebilmesi karşısında ani bir şaşkınlığa kapıldım. Her dakika *ben* yaşamaya lâyık olmadığım için «Anemin» *Ezeziel*'i terkedeceği anı bekliyordum. Kafamda kendimle Ezeziel arasında çok büyük bir karışıklık vardı. «Annem» onu kollarında tutarken erkenden beşiğine bırakacağı endişesiyle titrerdim. O şekilde davranacak olursa da terk edilenin kesinlikle *ben* olduğum izlenimini alırdım. Bir gün cesaretimi toplayarak, «Anemin» kolları arasında duran Ezeziel'in başını O'nun göğsüne doğru ittim. Bu hareketimle yaşamaya hakkım olup olmadığı-

nı öğrenmek istiyordum. Ve, «Annem» ona sınımsız sarılıp, uzun uzun meme verdi. Bunu günde birkaç kez tekrarlardı; hep aynı saatlerde olduğu için o anı, «Annemin» unutacağı korkusuyla endişeyle beklerdim. Oysa «Annem» unutmuyordu. Bunun üzerine ben de yaşamaya cesaret edebildim. Kendimi yok etmeye yönelik dürtüler büyük ölçüde azaldı. Günlerimi, başım örtülerin altında, yatarak geçireceğime Ezekiel'le ilgilenmeye ve çevremi izlemeye başladım. Ardından, her zaman karşı koyduğum halde bu kez yemek yemeye yanaştım. Bir süre sonra «Annemin» Ezekiel'i yıkadığını, üstünü başını düzelttiğini görünce beni de yıkayıp giydirmelerini severek kabul ettim; hatta bundan zevk duydum. Sanki «Annem» Ezekiel'e sevgi gösterip, onunla ilgilendikçe, ona bağışlamış olduğu özgürlükleri, yaşama hakkını bana da sunmuş oluyordu. Yavaş yavaş o kayıtsızlık durumumdan sıyrıldım ve «Annemin» Ezekiel'e söylediklerini, ona yaptıklarını giderek daha büyük bir ilgiyle izler oldum. Ancak bu ilğim yiyecek ve temizlik konularıyla sınırlanmıştı. Kendimde biraz haz alma cesaretini bulunca giderek özgürlüğe başladığımı duyumsadım. Ancak yine de o korkunç suçluluk krizlerim sürüyordu.

B Ö L Ü M XV

ANNEMİN BEDENİNE GİRİYOR VE EZEKIEL OLARAK YENİDEN DOĞUYORUM

Bu krizler dayanılmaz böbrek ağrılarına yol açan ciddi bir piyelo-nefrit hastalığına yakalanmam sonucu önemli ölçüde arttı. Bu denli acı çektiğime göre gerçekten de korkunç derecede suçlu olmalıydım, ağrılar bunu kanıtıyorlardı; sonuçta suçluluk duygularımı azaltacaklarına büsbütün artırdılar. Tam «Anneme» bu denli gereksinmem olduğu bir zamanda O da ağır bir hastalığa yakalandı; bense haftalarca bir hemşirenin bakımı altında kaldım. Doğal olarak «Annemin», hastalığı nedeniyle benimle ilgilenemediğini anlayamadım. O'nu tüm güçlü sanıyordum; Ezekiel'in bakımını yapmaya gelmemesi ise beni terk ettiğinin kanıtıydı, dolayısıyla benim de yaşama- mam gerekiyordu. Anında kendimi yok etmeye yönelik dürtülerim, sesler ve özellikle o dayanılmaz suçluluk her zamankinden daha güçlü olarak harekete geçtiler. Hem bedenimle hem de ruhumla korkunç bir acı çekiyordum; tek arzumsa «Annemin» bedenine geri dönmektir. Benim için orası bir Cennet, ancak «Annem» beni almadığından

yasaklanmış ve suçluluk veren bir Cennetti. «Annem» en sonunda iyileşmişti. Çok acı çektiğim, seslerin de beni durmadan hırpaladıkları bir gün «Annem» yanıma yaklaşip bana sesleri uzaklaştıracağını, tıpkı Ezekiel ve Musa gibi uyuyabileceğimi söyledi. Bana sakinleştirici bir iğne yaptı, kısa süre sonra eşsiz bir erincin ağır ağır tüm benliğimi kapladığını hissettim. Odamdaki her şey yeşildi. Kendimi bir gölün içindeymiş gibi hissediyordum, bunun benim için anlamı «Annemin» bedeninin içinde olmaktı. Hiçbir gereksinmem yoktu, en ufak bir acı çekmediğime göre katıksız bir edilgenlik içindeydim ve bu mutluluğu bana veren «Annemdi». Demek ki beni bedeninin içine almayı gerçekten istiyor, beni kabul ediyor diye düşünüyordum. Sonsuz bir ferahlama duydum. Artık Ana kucağındaydım, Cennetteydim.

O andan sonra «Anneme» büyük bir güven duymaya ve O'nu her zamankinden çok daha fazla sevmeye başladım. Beni içine almayı kabul etmiş olması, bu en güçlü dileğimi yerine getirmiş olması beni mutluluğa boğuyordu. Beni seviyordu, seviliyordum; bundan daha büyük bir kanıt olamazdı.

Çok fazla acı çektiğimde ya da sesler beni hırpaladıklarında «Annem» bana bir iğne yapıyor, odanın içini yeşil bir loşluğa boğuyor ve böylelikle beni yeşilin içine, her tür kötülükten uzak o mutluluğun içine sokuyordu. Acı çekmediğim zamanlarda ise en büyük mutluluğu, Ezekiel «Annemin» göğsünde, «Annemin» eli avucumda, o yeşilin içinde sakin sakin yatarak tadıyordum. «Annemle» olan ilişkim gün geçtikçe güçleniyordu. Artık o tatlı sesi bile dürtüleri ve sesleri durdur-

maya yetiyordu; üstelik giderek içinde olmaksansa yanında kalmayı yeğler duruma geliyordum. Dilediğim an beni yeşilin içine sokabildiğine göre artık korkmam için bir neden kalmamıştı. Bana gelince, «Annemin» sevgisine olan güvenimde kendimi çok daha gözü pek hissediyordum. Bana en yüce kanıt vermemiş miydi? Nasıl Ezekiel kendisine sunulan yiyecekleri alıyorsa ben de «Annemin» verdiği besinleri kabul edebiliyordum, hatta kendi başıma yemek yemeyi bile istedim. Bu benim için çok yoğun bir bağımsızlaşma çabasıydı; bu nedenle isteğimi belirtir belirtmez terk edilme korkusunun benliğimi sardığını hissettim. Ancak «Annem» tek başıma yemek yememe izin vermedi. Bu tutumuyla beni terk etmek istemediğine, beni beslemekten hoşlandığına ilişkin açık seçik bir kanıt göstermiş oluyordu. O'nun sevgisine olan güvenim büsbütün arttı ve kısa süre sonra, «Annem» yanımda kalmak koşuluyla, gerçekten tek başıma yemek yemeye cesaret edebildim. Daha sonraları ise «Annem», içinde, kendi eliyle hazırlamış olduğu o gün yemem gereken yiyeceklerin bir listesinin bulunduğu bir mektup bıraktı. Dolayısıyla yokluğunda bile yanımda olabiliyordu. Zaten kendimle O'nun ağzından konuşuyordum, bu beni çok rahatlatıyordu. Beslenme konusunda bağızsızlığımı kazandıktan sonra gerçeğe doğru çok büyük bir adım atmış oldum. «Annemin» beni göle (koynuna) kabul ettiği günden beri gerçeği algılama biçimimde gözle görülür bir değişiklik oldu. Algılamam, tıpkı elmalar dan sonra olduğu gibi, canlı, hareketli ve sıcak bir nitelik kazandı. Ancak ilgi alanım çok kısıtlıydı. Yalnızca «Annemle» birlikte gördüğümü, için de

O'nun parmağının olduğu olaylarla ilgilenebiliyordum. Yine de gördüğüm, o güzelim gerçektir. «Annem» gözümde harikalar yaratan bir inek gibiydi. Ancak, örneğin kırda ya da resimlerde bir inek göreceğim olsam onu bir an olsun bile «Annemle» karşılaştırmıyordum. Burada söz konusu olan yalnızca basit bir hayvandı; oysa benim ineğim tümüyle farklıydı. O içinde kendisine tapma istekleri uyandıran Tanrısal bir varlıktı. Zaten ineğimin gölgesinin odamdaki bir duvara vurduğunu görür, o duvarın önünde tapınırdım.

Beni ilgilendiren her şeyde «Anneme» bağımlıydım. Ezekiel'i ne denli güzel giydirdiğini görünce ben de kendi bedenimle, özellikle «Annem» de onu güzel bulduğunda, ilgilenmeye cesaret edebildim. «Anemin» «aman ne de güzel bir bedeni var, küçük Renée ne kadar da temiz» dediğini işitmek kadar beni gururlandırıp mutlu kılan bir şey yoktu. Ben de böylece bedenimi dikkate almaya ve sevmeye koyuldum.

Kendi bilincime varmamı ve sevmekten doğan suçluluk duygularımdan kurtulmamı büyük ölçüde sağlayan bir etken de «Annemin» benimle konuşma biçimiydi. Örneğin bana dolaysız olarak hitap etmesini ve «s e n i n güzel bir bedeninin var, s e n ne kadar temizsin!» demesini kesinlikle kabul edemezdim. Bu, bende korkunç bir suçluluk duygusuna yol açabilirdi; bu tür bir suçluluğun sorumluluğunu omuzlarıma yüklemiş olmasından dolayı da «Anneme» çok öfkelenebilirdim. Bana «s e n, s e n i n bedeninin» derken beni sorumlu tutuyordu, oysa benimle üçüncü şahısta konuşurken ya da «bu beden ne kadar da şirin, onu bir güzel yıkayıp hoş kokular sürelim» biçiminde bir sözel-

leştirmeyele bedenimi kişileştirirken, beni ondan ayırmış oluyordu. Böylelikle bedenim benden bağımsız bir niteliğe bürünüyor, tıpkı Ezekeil'e benziyordu. «Annem» onu yıkıyor, güzel buluyordu; bense yavaş yavaş «Annem» gibi yapabiliyor, onu temizleyebiliyordum; bunu yapabiliirdim çünkü «Anneme» öykünüyordum. Sonunda, bir süre onunla, «Annemle» birlikteyken. ilgilendikten sonra, bunu O olmaksızın, ancak bedenimle tıpkı «Annemin» yaptığı gibi konuşarak gerçekleştirebildim. Bedenimin sorumluluğunu üstlenebiliyor ve onu gerçekten sevebiliyordum. Artık «b e n i m bedenim, b e n onu yıkıyorum, b e n g ü z e l i m» demeye cesaret edebiliyordum. Kendimi «Annem» aracılığıyla sevmeyi öğrenmişim, benliğimin бүtүнleşmesi ise bu yoldan tamamlanmıştı.

«Annemi» aracı olarak kullanmaksızın bir şeyler yapmaya kalkıştığım zaman, ansızın tüm ilgimi yitiriyordum, kendimi yok etme dürtüleri de yenden ayaklanıyorlardı. Buna koşut olarak, dış gerçeği algılamam da birdenbire değişiyordu. Çevre sıcak, canlı ve gerçekten aniden sonsuzlaşıyor; nesnelere konumlarından koparak birbirlerinden ayrılıyorlardı. Önümde sonsuz bir umutsuzlukla dolu, sınırları olmayan, madensi bir ülke uzanıyordu; camdan bir duvar da beni diğer insanlardan ayırıyordu. Gerçekle olan ilişkilerimde ilerlemeler kaydettikçe seyrekleşen bu durumlar, açıkça «Annemle» olan duygusal ilişkilerimden etkileniyorlardı. Başlangıçta «Annemle» ilişkimi, ancak benim ulaşmış olduğum dönemde kalmakla yetinecek olursa sürdürebiliyordum. Bunun dışında, O'nun tarafından ortaya atılan herhangi bir konuşma konusu veya benimsenen bir toplumsal davranış biçimi-

mi gerçeği elimden kaçırmama neden oluyordu. «Annemin» dış dünyaya ait olmasını kabullenemiyordum. Sonraları yavaş yavaş, ilkönce beslenme, ardından temizlik ve güzellik konularında «Annemden» bağımsızlaşmaya başladım; böylelikle, gerçeği algılama biçimim değişmeksizin, O'ndan farklı düşünmeye katlanabildim.

B Ö L Ü M XVI

GÜZELİM GERÇEĞE YERLEŞİYORUM

Kısa bir süre sonra, «Annemi», O'na bütünüyle sahip olma isteğime bağlı olarak değil de, kendisi olduğu için sevdiğimi anladım. Toplumsal kişiliğinin giderek daha geniş bölümleri O'na olan sevgimle bütünleşiyorlardı. Böylece birlikte gezmeye çıktığımızda, tramvaya bindiğimizde, hatta sinemaya gittiğimizde bile O'nu çok iyi tanıyabiliyordum. Oysa daha önceleri bana karşı, ne kadar sevecen olursa olsun, en ufak bir toplumsal tutum benimsediği an O'nun kılık değiştirmiş olduğunu, tanınmaz hale geldiğini düşünüyordum. Bana özgü dili kullanmayacak olursa ilişkimiz anında kesiliyordu.

Giderek kendi gerçekliğini oluşturuyor ve gün geçtikçe daha huzurlu, daha özgür oluyordum. Kendimi doğada, özellikle ormanda, göl kenarlarında bakışlardan uzaktayken daha bir mutlu hissediyordum. Sonraları kentir, o güzel mağazaların, canlılığın, kahvelerin de zevkine varmaya başladım.

«Annemin» diğer hastaları konusunda güç bir engeli aşmam gerekti. «Annem» benim tarafımı

tutup «altından küreler» (1) yapmazdan önce kıskançlığım bana büyük acı veriyordu. «Annem» hastasını bir saatten fazla bir süre tutacak olursa, onun sevgisinden emin olmama rağmen kıskançlık, öfke ve korkuyla dolup taşıyordum. O anlar adeta bir fırtınayla sürüklenmiş gibi oluyor ve hiçbir şey anlayamaz hale geliyordum. Kaloriferin üstünde kaskatı oturarak pencereden dışarı bakıyordum; her şey bir anda, eskiden olduğu gibi, gerçekdışı, olağanüstü, değişik oluveriyordu. En sonunda «Annem» hastalarla ilgili bu, kendi deyimiyle, çıbanı iyileştirmeyi başardığında o güzel ve canlı gerçek, anında geri döndü; aynı şekilde «Annemle» aramda yeniden bir ilişki kurulduğunu duyumsadım. «Annemin hastaları» olayının etkisinden kurtulduğum an gerçek, yerine daha sıkı bir şekilde oturdu ve güçlendi; «Anneme» derin ve kalıcı bir ilişkiyle bağlandım.

Ancak son bir güçlüğü yenmem gerekiyordu: Bu güçlük «Annem» hastalandığında gerçeği yitirmemden kaynaklanıyordu. Başlangıçta, beni cezalandırmak için özellikle hastalandığını sanıyordum. Daha sonraları ise her hastalandığında tüyler ürpertici bir korkuya ve gerçekdışılık duygusuna kapılıyor, O'nu bir türlü tanıyamıyordum. En sonunda «Annemin» bana, O'nun sesini geri getirebilecek güce sahip olduğumu göstermesi sayesinde (larenjit hastalığı sırasındaydı) bu güçsüzlük duygumdan kurtulabildim; birdenbire hastalık üzerinde etkili olabilmişim. Bu durum beni, «Annemin» o an orada bulunmayan sesini geri getirebilecek her türlü yolu aramaya itti. Kısa süre son-

(1) Bkz. Simgesel Gerçekleştirme (Réalisation Symbolique) Bern. Ed. Hans Huber.

ra, gerçeğin hastalıkları iyileştirmeye yarayan araçlarla dolu bir kaynak olduğunu keşfettim: Kompresler, gargaralar, ilâçlar. Bu buluşum gerçeğe değer vermeme, onu büsbütün sevmeme yol açtı. «Annemden» giderek bağımsızlaştım, daha «yetişkin» oldum.

Bu başarımdan sonra gerçeğe tam anlamıyla sahip olma yolunda dev adımlarla ilerlediğimi söyleyebilirim.

Yine de, çok garip ama, «Annem» bana kızdığına ya da, çok ender olsa bile, beni üzdüğünde gerçeği bir anda yitirebiliyordum. Bu küçük aksilikler, gerçeğin bütünlüğünün «Annemle» aramdaki iyi ilişkiye sıkı sıkı bağlı olduğundan emin olana dek tekrarlandı. Gerçeği olağan bir şekilde algılayanın kaynağı, kökeniydi O. Bana karşı tutumunu değiştirmesi canlı gerçeği gerçekdışı bir çöl dekoruna dönüştürmeye yetiyordu. Bunun tersine bana bir barışma öpücüğü verdiği ve sevgisini yeniden gösterdiği an gerçek, sanki bir büyülü değnek darbesiyle, sıcak ve göz kamaştırıcı oluyordu.

Diğer insanlar beni üzdüklerinde aynı gerçekdışılık olgusuyla karşılaşmıyordum; aynı şekilde «Annem» bana kızıp da gerçeği yitirdiğimde hiç ama hiç kimse bana onu geri veremiyordu. Yalnızca «Annem» bu güce sahipti. Bu yüzden «Annemle» olan ilişkiyi korumaya her zaman dikkat ediyor, bunu koparabilecek herhangi bir şeyi anında O'na iletiyordum. Yine de güçlenmemde öylesine bir noktaya vardım ki, iki yılın sonunda «Anneme» karşı koymayı hatta -görülmemiş şey- benden hoşnut olmadığını gösterdiği anlarda kendimi, gerçeği yitirmeksizin, savunmayı başardım. Gerçeğin algılanması konusunda artık bağımsızlaşmışım.

Geriye kendi kişiliğimin sınırlarını iyice saptamak kalıyordu. Örneğin uzaktaki bir nesneyi yakalamak için yaptığım ilk hareket ona elimle işaret etmek oluyordu, gelmeyince de sabırsızlanıyordum. Yerinden kalkıp oraya gitmesi gerekenin ben olduğunu kavrayana kadar uzun bir öğrenme devresi geçirdim.

Aynı durum bedensel işlevlerim için de söz konusuuydu. Dışarda sağnak halinde yağmur yağarken işeyecek olursam dünyayı sulayanın idrarım olduğunu sanıyor ve korkuya kapılıyordum. Buna benzer bir sorunu «Annemle» de yaşıyordum. Bazen bir şeye gereksinmesi olanın ben mi yoksa O mu olduğunu pek ayırdedemiyordum. Örneğin bir fincan çay daha isteyip de «Annem» şakadan «ama neden bir fincan çay daha istiyorsun, çayımı yeni bitirdiğimi görmüyor musun? Senin canın artık çay istemiyor» dediğinde, «Aa evet, doğru benim canım artık istemiyor» yanıtını veriyordum. Ancak ikinci bir fincan çay isteği duymaya da devam ediyordum. Bunun üzerine «ama hâlâ çay istiyorum» diyordum ve aniden, kafamda bir şimşek çakmışçasına, «Annemin» çaya doymuş olmasının benim de doymuş olduğum anlamına gelmeyeceğini kavriyordum: «Annemin» beni bu şekilde kandırmış olması ve şaşkınlığıma gülmesi beni çok utandırıyor.

Bu tür karışıklıklar çok sık oluyordu. O durumlarda kimin kim olduğunu pek anlayamıyordum. «Annem» veya ben mi, yoksa ben ya da «Annem» mi? Sık sık yaptığım başka bir şey de kendimi bedenimin ağrıyan bir bölümünden ayırmamdı. Örneğin dişim ağrıdığında «Anneme» gidip «Anne diş yine huysuzluk ediyor, ona bir şey söylesene»

diyordum. O da «diş, küçük Renée'mi rahat bırak bakayım, Anne emrediyor. Sana vereceğim ilâcı kabul edeceksin ve Renée'nin uyumasına izin vereceksin, anladın mı diş?» yanıtını veriyordu. Ben de dişin adına «olur Anne» diyordum. Bedenimin ağrıyan bölümlerini bu yolla kişileştirmemin bana çok büyük yararı oluyordu. Nitekim bir tarafım ağrıdığıında hiç de hoş olmayan bir yaralanma duygusuna kapılıyor, hatta kişiliğime saldırıldığını sanıyordum. Ağrıyı davetsiz bir konuk, bir yabancı gibi görüyor, aynı zamanda hastalıklı bölüme acıyordum. O zaman hasta olan bölümden kendimi ayırıyor ve hem beni uyumaktan alıkoyan ağrıyı uzaklaştırmak hem de ağrıyan bölümü iyileştirip, ona acımak için «Anemle» birlikte oluyordum.

Bununla birlikte, yavaş yavaş ağrıyı büyüü bir nedenden doğma olarak değil de gerçeğe ait doğal bir olay olarak görmeyi becerdim. Bununla bedenimle kişiliğimin birleşme süreci kesin bir şekilde tamamlanmış oldu.

En uzun süren ve bin bir güçlkle ortadan kaybolan durum ise «Kurttan» veya «Die Polizei»dan korkuyorum deme alışkanlığım oldu. Ne zaman bir şeyden endişelensem veya huzursuz olsam bu sözleri söylüyordum. Ancak aslında «kurttan veya Die Polizei'dan korkuyorum» dediğimde gözümde ne kurt ne de polis canlanıyordu, zaten her ikisinden de korkmazdım. Sonuçta insanlar beni, ortada kurt filan olmadığını ve beni polisten koruyabileceklerini söyleyerek sakinleştirmeye çalıştıklarında içim hiç de rahat etmiyordu. Bu iki deyim korkumu ifade etmeye yönelik son derece belirsiz imgelerden başka bir şey değildi. «Kurt» uuu uuu diye ba-

ğırıp korku salan kocaman, kara bir şey anlamına geliyordu. Ancak kurdu ne görüyor ne de düşünüyordum. Bu anlam ve simgeden yoksun imgelerin ardında gizlenen yaygın korkuyu anlayan yine «Annem» oldu. «Neden korkuyorsun, başına hiçbir şey gelmez, Annem yanıbaşında bekliyor. Aklına seni korkutan bir şey mi geldi?» diyerek beni yatıştırıyordu. Çoğunlukla söyledikleri doğrudu; bir an için «Anemin» ölebileceğini düşünmüştüm, ardından bu düşüncemi unutmuştum, geriye yalnızca korku kalmıştı. Annemin sorusu korkunun kökenindeki düşünceyi belirgin kılıyor, ardından korku kayboluyordu.

Yine de bu ufak tefek olaylar daha önceleri çekmiş olduklarımın yanında devede kulak kalıyordu. Zaten onlar da yok olup gittiler. Gözümde gerçek her gün daha zengin, -deyim yerindeyse- daha gerçek hale geliyordu. Ben de gün geçtikçe daha bağımsız, toplumsal ilişkilere daha açık oluyordum. Artık Bayan Sechehaye'in kişiliğinin tümünü kabullenebiliyorum. O'nu kendisi olduğu için seviyor, bana gerçeği ve yaşamla ilişkiyi sunarak verdiği bedelsiz hazine için O'na sonsuz bir şükran duyuyorum.

Yalnızca gerçeği yitirip, Aydınlanma'nın insanlık dışı, acımasız ülkesinde yıllarını geçirmiş olanlar yaşama sevincini gerçekten tadabilir ve insanlığın bir parçası olmanın paha biçilmez değerini kavrayabilirler.

İKİNCİ KİTAP

YORUM

B Ö L Ü M I

BEN PARÇALANMASININ EVRELERİ

Renée'nin üstün bir içgözlemle içsel yaşamının durumu hakkında bize vermeyi kabul ettiği bilgiler, hepsi birbirinden ilginç birçok sorunu göz önüne sermektedir: Şizofreninin patlak vermesi sorunu, akıl hastasında gerçeğin algılanması sorunu, sanrı ve varsanı arasındaki ilişkiler sorunu vb... Burada tüm diğerlerine bağlı ve kanımca temel nitelikteki tek bir sorunu -Ben'in sorununu- işlemek istiyorum.

Gerçekten de nevrozun tersine, şizofreni herşeyden önce Ben'in bir hastalığı olarak ortaya çıkmaktadır. Kuşkusuz burada da bilinçaltı yaşamın psikozlunun bilinç alanına çıkmasına tanık olunmaktadır. Yine de psikoz hastasında görülen bu, dürtülerin bilinç alanını kaplamaları olayı ancak Ben'in parçalanması pahasıyla gerçekleşebilmektedir. Simgesel Gerçekleştirme adlı çalışmamda psikozun «psikolojik» kökeninde yatan birincil dürtülerin -özellikle de oral (*) ve saldırgan dürtülerin- önemini vurgulamıştım. Dolayısıyla, Ben sanrı ve varsanı gibi belirtilerin oluşmasını sağlayan enerjiyi bu dürtülerden aldığı için daha sonra sürekli

olarak onlara gönderebilmek üzere, bu konuyu şimdilik bir kenara bırakıyorum. Zaten, Renée'nin Ben'i çocuksu bir dönemde takılıp kaldıysa, bunun nedeni süttten kesilme dönemine saplanmış olmasından kaynaklanmaktadır. Gerçek yaşamda anneden vazgeçmek zorunda kalınca bu dayanılmaz özveriyi imgeleminde, eğer deyim yerindeyse, kendi kendinin annesi olarak, başka bir deyişle otizm'e (*) sığınarak kapatmaya çalışmıştır. Renée'nin Ben'i daha sonraki özverilerin modelini oluşturan duygusal süttten kesilmeyi kabul edemediğinden, toplumsal yaşam için gerekli olan esneklik derecesine ulaşamayacaktır. Bu nedenle, sorumlulukların arttığı yetişkinlik döneminde, psikozun patlak vermesini kolaylaştıran bir geçirgenlik gösterecektir. Ben'in psikolojik alanda ortaya koyduğu sorunlar öylesine geniş ve karmaşık ki burada, ancak Renée'nin öyküsü aracılığıyla inceleme ve doğrulama olanağını bulduğumuz birkaç belirgin noktaya değinmekle yetineceğim: Ben'in hastalık nedeniyle parçalanması ve Simgesel Gerçekleştirme yöntemiyle yeniden oluşturulması sorunundan söz ediyorum.

a) Gerçeğin hastalıklı algılanması süreci

Renée'nin içgözlemleri bize, O'nu rahatsız eden ilk öznel belirtilerin yalnızca gerçeğin algılanmasıyla ilgili olduğunu göstermektedir. Ansızın nesnelere uçsuz bucaksız oluyorlar, birbirleriyle ilişkilerini yitirip kopuyorlar, alan kendisine sınırsızmış gibi gözüküyor ve sonunda korku tüm benliğini sarıyor. İlk başlarda bu yabancılaşma, gerçekdışılık olayı çok kısıtlı bir alanı kapsarken sonraları

bu olay gitgide herşeyin, herkesin ve sonunda kendisinin de algılanış biçimine yayılıyor. Üstelik bu yayılmanın tam olarak hastalığın ilerlemesiyle çakıştığını gözlemliyoruz. Hatta Renée içine düştüğü psikoz durumunu, hastalığın başlangıcında kısmen duyumsadığı o tam gerçekdışılık durumuna benzetiyor. Nesnelere ayrışması, sonsuz büyüklük ve film şeridi izlenimiyle belirlenen, hastayı da dehşet verici bir acıya sürükleyen bu olayı nasıl açıklayabiliriz? Sanırım gariplik izlenimlerinin nedenlerini Ben'in kendisinde bulabiliriz.

Burada söz konusu olan, Ben'in içindeki enerjiyle ilgili bir dengesizliktir. Birtakım nesnelere ilişki halinde olan bölümlerinden bazıları artık libido (*) enerjisiyle beslenememektedir. Dolayısıyla bu bölümler canlılık ve sıcaklıktan yoksundurlar. Hastalığın başlangıcında Ben'in yalnızca bazı bölümleri tutulmuştur. İşte bu nedenledir ki Renée c gariplik duygusunu yalnızca belirli durumlardayken yaşamaktadır; okulda, sokakta, kısacası toplumsal niteliği olan tüm yerlerde. Nitekim Ben'in ilk olarak gerileyen bölümlerini zaten toplumla sıkı ilişki içinde bulunan bölümler oluşturmaktadır. Tüm enerji, libido, Ben'in toplumsal bölümlerini duygulardan yoksun bırakarak bireysel Ben'e, Ego'ya yönelmiştir. Dolayısıyla gariplik duygusu, Ben çözülmesinin ilk belirtisi olarak ele alınabilir: Renée sentez ve perspektif yeteneklerini yitirmiştir. Biz normaller nesnelere dünyasını göreceli bir düzlemde, tek bir uzam içinde, merkez olmaktan çıkıp, değişik görüş açılarını birleştirerek algılıyoruz.

Her nesne bir diğeriyle ve içine yerleşmiş olduğu zeminle olan ilişkileri aracılığıyla algılanmak-

tadır. Ayrıca gördüğümüz nesnelere, örneğin iskemle üzerine oturulmak içindir gibi, bir kullanım işlevi de yüklemekteyiz. Oysa Ben'inin bazı bölümleri enerjisini yitirmiş olan hasta, nesnelere kendi aralarındaki ilişkiler düzeyinde ele alamamaktadır. Nesnelere birbirinden ayıran, onları farklı düzlemlere göre sıralayan aralıklar ortadan kalkmıştır. Bu nedenle her nesne kendi başına bir bütün olarak algılanmakta kopuk ve olması gerekenden daha büyük gözükmekte; uzam ise sonsuz, derinlik-siz ve kuralsız olarak, üçüncü boyuta göre ardı ardına sıralanan düzlemlerden yoksun bir biçimde ortaya çıkmaktadır. Gerçeğin değişik bir şekilde algılanması olayı Ben sentezinin yitirilmiş olduğunu gösteren anlaksal bir olgudur.

Ancak bu gariplik izleniminin bir duygusal nedeni de vardır, ona eşlik eden korku bunun kesin bir göstergesidir. Daha sonraları, Renée'nin ne zaman anne analistle ilişkisi kesilecek olursa o gerçekdışılık duygusuna kapıldığını gözlemliyoruz. Ayrıca bunun temel nedeninin de anneye yönelik öfke olduğunu görüyoruz.

Sonuçta gerçeğin yitimi, birbirine sıkı sıkıya bağlı iki olaydan kaynaklanıyor. Bir taraftan, Ben'in içinde bulunduğu o parçalanma durumunda Renée artık iç dünyasından ayrı, kalıcı bir evrene -ki bir kişi olarak anne de bu evrenin bir parçasıydı- sahip olmaktan uzaktı. Bundan böyle Anne hastanın bir uzantısı, gereksinimlerini karşılayan bir uzantısından başka bir şey değildi. Dolayısıyla hastanın isteklerine bağlı olarak ortaya çıkmadığı anlarda hasta artık O'nu tanıyamıyordu. Diğer taraftan anne-analistin hastanın temel gereksinimini karşılamayı reddediyor gözükmesi hastada, duygu-

sal ilişkinin anında kesilmesine yol açan güçlü bir öfke doğuruyor. Ancak sevilen nesneye yansımaya cesaret edemediğinden, öfke çıkış noktasına geri dönüyor: Bu durumda Ben, duygusal gerçekçiliğe içkin güçlü bir suçluluk duygusunu harekete geçirecektir. Öfke dışında, gerçeğin yitimi duygusunu belirleyen bir diğer neden de annenin toplumsal, özerk bir varlık olarak kabul edilememesi; oysa toplumsal anne de gerçeğin ta kendisi değil mi?

Renée toplumsal anneyi artık kabul edemediğinden gerçekte olan ilişkilerini kesiyor, Ben'inin bazı bölümleri de yaşam kaynağı olan libido enerjisini yitiriyorlar. Ancak gerçekdışılık duygusunu yaşayıp, onunla savaştan da yine Ben'in sağlıklı kalmayı başaran bölümleri oluyor. Nitekim gerçeklik duygusunun kısmen de olsa yitirilmesi, bir kâbus havasını andıran derin bir güvensizlik ve terk edilmişlik duygusuna yol açıyor.

b) *Psikotik Ben'in savunma düzenekleri*

Renée'nin verdiği bilgiler ışığında hastalığın gidişini izlerken Ben'in giderek daha geniş bölümlerinin kendilerini Gerçekten ayıran sınırları yitirdiklerini gözlüyoruz. Sonunda Renée Ben ile Ben olmayanı birbirinden kesinlikle ayıramaz duruma gelerek Baldwin'in deyimiyile «adüalizmin» (*) içine gömülüyor.

Kendi Ben'ine özümleme (**) ile gerçeğe uyumlama (***) arasındaki dengesizliğin artması sonucu Renée kendi öznelliğinin bilincine varamaz duruma geliyor. İçsel izlenimlerinin tam bilincinde olamayışı ise bu izlenimlerin dış dünyaya yansıtılması sonucunu doğuruyor. Acı, korku, öfke gibi içsel öğeler giderek cansız nesnelere, veya, içsel

devinimlerle benzerliği olduğu düşünölen fiziksel devinimlere bağlanıyor. Dış evren giderek, edinilen izlenimlerin bilinçteki yerlerinin saptanamaması nedeniyle, Ben doğrultusunda bir değişime uğruyor. Ancak içsel ögelerin dış dünyaya bu denli taşmaları aynı zamanda edinilen izlenimlerin aşırılığından, şiddetinden de kaynaklanıyor. Birincil dürtüler, onlarla baş edebilecek konumda olmayan Ben'i ürkütüyorlar; sonuçta, o acizliğinin içinde, elindeki tek savunma düzeneğini, yansıtmayı (*) kullanmak durumunda kalıyor.

Hastalığın bu dönemi çocuk düşüncesinin, Piaget'nin çok görkemli bir şekilde tanımlamış olduğu bir evresini anımsatan «animist» (***) dönemi oluşturmaktadır.

Hastanın gözlerinin önünden geçen dış görüntüler iç dünyasından ayrılamaz duruma geliyorlar. Ben artık bağımsız bir özne olmaktan çıkıp «şeylerin» içinde eriyor.

İşte bu yüzden Renée rüzgârın çıkardığı gü-rültüde, ağaçların hışırdamalarında kendi yakınımalarını, acısını ve öfkesini işitiyor. «Rüzgâr bir felâket habercisi değil mi?» Kısa süre sonra rüzgârın dünyayı havaya uçurmak istediğini anlıyor, Dış verilerin Ben doğrultusundaki bu değişimlerine sanrı bile denilemez. Burada daha çok şizofrenik gerilemeyi belirleyen ve küçük çocuğun düşüncesini andıran simgesel düşüncedeki düzeneklerden birini görebiliriz. Yine de bu içsel ögelerin, ruh-taki devinimlere denk düşüyormuş gibi gözükten doğal güçlere bağlanması olayı daha sonra ortaya çıkacak sanrının çekirdeğini oluşturuyor.

Öznel benlik bilincini yitirdikçe, Renée duygularının yerini giderek nesnelere belirlemeye

başlıyor. İçsel düşünce dünyasını dışsal gerçeklik dünyasından ayıran sınırlar silikleşiyorlar ve sonunda hepten siliniyorlar. Nesnelere, Renée'nin dış dünyaya karşı beslediği öfkeyle yüklü olduklarından tehdit edici bir nitelik kazanıyorlar, var olmaya başlıyorlar, gülüyorlar, alay ediyorlar. Yalnızca analistle olan ilişkisi hastayı bir an için olsun rahatlatıyor, azıcık da olsa gerçeğe döndürebiliyordu. Ancak simgesel yolla gerçekleştirme yöntemini kafamda tam olarak tasarlayamadığımdan, Ben parçalanmasının gidişini durduramadım.

Kısa bir süre sonra saldırganlık dürtüleri ve yoğun bir ana rahmine geri dönüş arzusuyla ifade bulan bilinçaltı Renée'nin Ben'inde patlak veriyor; Ben'in sağlıklı bölümü ise bu katlanamadığı bilinçaltı dürtülerle tüm gücünü seferber ederek savaşmaya başlıyor, sonuçta ortaya sanrı çıkıyor. Saldırganlık ve kendini cezalandırma istekleri Sistem, insanları ve Renée'yi cezalandıran Makineye yansıtılıyor. Hasta artık kendi zihinsel etkinliğini bilincine bağlı içsel bir etkinlik olarak ele alamıyor, dolayısıyla da onu nesnelere bağlıyor. Hoşa gitmeyen düşünceler yankı, tekrarlama ve ruhsal varsanılar şeklinde duyumsanıyorlar. Aynı şekilde kendini sakatlama ve yok etme dürtüleri Sistemin buyrukları olarak kabul ediliyorlar. Ancak Ben'in, yazık ki gittikçe daralan, bazı bölümleri henüz yeterince sağlıklı durumda olduklarından, sakınım içgüdüsünün hizmetine girerek Sistemin, psikotik Ben tarafından kabul edilen buyruklarına karşı çıkmaya başlıyorlar. Bunun sonucunda ortaya, Renée'nin de belirttiği gibi, çok acı veren bir rol yapma, tümüyle içten olduğu duygusuna rağmen yapmacık davranma izlenimiyle belirlenen bir ya-

rılma çıkıyor. Bu ikilik ancak Ben'in bütünü gerçeğin yerine düşsel bir dünya koyduğu an kaybolacaktır.

Gerilemiş olduğu dönemde artık Renée öznel bir benlik bilincine sahip değildir. Bu yüzden, o andan itibaren kendini bir kişi değil de bir kişilik olarak ele almakta ve bu kişiliğe üçüncü şahısta hitap etmektedir. Ulaşmış olduğu bu yeni kendilik kavramı bize neden kendisiyle, bir iki yaşlarında bir çocukta olduğu gibi, üçüncü şahısta konuştuğum zaman o denli rahatladığını açıklıyor. Zaten aynı duruma benimle ilişkisinde de rastlanılıyordu. Renée beni bir birey-kişi olarak tanıyamıyordu. Dedğine göre beni ancak anne olarak, yanında olmasını istediği tek Kişilik, Anne Kişiliği olarak tanıyabiliyordu.

Bir süre sonra Ben'i Alt-Ben'den ayıran sınırlar tümüyle silindiler, sonuçta hastanın bin bir güçlkle yadsıdığı saldırganlık karmakarışık bir biçimde patlak verdi. Renée'nin anlattığına göre, işte tam o dönemdeyken, kendi deyimiyle «seslerin» yerini odanın dibinde, sağda bir yer olarak belirlemeye başlamıştı. Oysa Renée'nin üstün bir içgözlem ve içtenlikle itiraf ettiği gibi ne bir konuşma, ne bir ses, ne bir fısıltı, ne de herhangi bir gürültü duyuyordu. Ancak yine de en canlı işitsel - duyuşsal varsanların saldırısına uğramışcasına, varsanlı bir davranış biçimi gösteriyordu. Bu aykırılık nasıl açıklanabilir? V a r s a n'ıyla ilgili kitabında De Quercy, açık seçik bir varsanlı davranış gösterip aslında, hiç demeyelim de çok az şey işiten, yalnızca kendi düşüncelerini yorumlayan hastaların varlığından söz etmektedir. Aynı durumun Renée için de geçerli olduğu pek söylenilemez. O dönemde

Renée'de artık hiç bir düşünce yankılanması veya tekrarlaması olgusu kalmamıştı. Duyusal açıdan var olmayan ve her seferinde aynı yerde duyumsanan bir şeye kızıyor, yanıt veriyordu. Sanırım bu aykırı olayda ruhsal varsanı ile gerçek duyusal varsanı arasında yer alan bir geçiş varsanısı dönemi görebiliriz. Psikolojik açıdan bu olay, çözülmekte olan Ben'in gücünü aşan bir bastırılmışın patlak vermesi olarak yorumlanabilir. Bén, bu bastırılmış duyguların içinde kabullenilemeyen unsurların varlığını sezinlemekte ve bunları anında dışa yansıtmaktadır. Psikozun patlak vermesi karşısında fazlasıyla huzursuzluğa kapılan Ben, bu duyguları, bu bilinçdışı eğilimleri daha katlanılabılır, simgesel, sözel biçimler halinde ele alma fırsatını bulamamıştır. (Bunu gerçekleştirebilseydi) ortaya, uzamdaki yeri belli, duyusal nitelikli, konulu, işitsel bir varsanı çıkacaktı. Ancak Ben en kestirme yolu seçiyor; kendisini dehşete düşüren her şeyi dışa atıp, bu dışlanan duygular karşısında öfkeye kapılıyor. Burada neredeyse bilinçdışı varsanılardan söz edilebilir. Ancak belirli bir süre geçtikten sonradır ki Ben bu bastırılmış öğeleri sözelleştirilmiş biçimde ele alabilecek, sonuçta da Renée sesleri gerçekten, duyusal olarak işitecektir. Bu durumda karşımıza gerçek duyusal varsanılar çıkacaktır.

Simgesel Gerçekleştirme (1) adlı çalışmamda belirttiğim gibi Annesi onu beslemeyi, dolayısıyla sevmeyi reddettiği için Renée de kendisini sevmiyordu. Oysa Ben, anne sevgisinin içe alınmasından doğan libido enerjisiyle beslenmeyecek olursa anında yok edici güçlerin baskınına uğramakta-

(1) M.A. Sechehaye, La Réalisation Symbolique, bkz. s: 34:

dır. Freud'ün de gösterdiği gibi dürtüler karmakarışık biçimde iç içe geçmişlerdir. Dolayısıyla libidinal dürtüler doyurulmadıklarında bu kez sakınım dürtüleri de savunmaya yönelik enerjilerini yitirirler ve Ben'i kendini yok etmeye yönelik dürtülerin ellerine terk ederler. Viyana'lı Hoca bu son dürtülerde birincil mazohizme (*) bağlı ölümcül içgüdü'nün bir yönünü görmektedir.

Bu kendini yok etmeye yönelik dürtüler yüzünden Renée artık yaşamak istemiyor ve sürekli olarak kendine zarar vermeye çalışıyordu. Aynı şekilde sanrısı da, bir an geldiğinde çok belirgin bir melankolik hava taşımaya başlamıştı. Hastanın omuzlarına bütün ağırlığıyla çöken o dayanılmaz suçluluğa gelince; onu acımasız ve cezalandırıcı bir üst-benin marifeti olarak kabul edemeyiz.

Suçluluk duyguları ile, bunlara içkin kendini cezalandırma istekleri kuşkusuz en önde gelen psikolojik belirtileri oluşturuyorlardı; ancak bunlardan yalnızca bir üst yapı, bir ikincil belirti (epiphenomene) olarak söz edilebilir. Gerçekten de Renée'nin çatışması yalnızca oral alanda ortaya çıkıyordu; bu dönem ise üst benin olduğu ödipal dönemden çok önce yer almaktadır. Renée'de söz konusu olan ise, duygusal gerçekçilikten, -Gerçekçiliğin Odier'nin «Korku ve Büyülü Düşünce» (2) adlı o güzel yapıtında göz önüne serdiği, yeni ve önemli bir yönünden- türeyen birincil bir suçluluk duygusudur. Ünlü Lozan'lı psikanalist şu satırları yazmaktadır: «Duygusal Gerçekçilik çocuk yaşamının önemli bir yönünü oluşturmaktadır; bu

(2) Charles Odier, L'Angoisse et la Pensée Magique, Actualités pédagogiques et psychologiques, Neuchâtel, éd. De'ac-haux et Niestlé, 1948.

dönemde çocuk tüm sevinç ve acılarının dış nedenler tarafından belirlendiğine ve mutluluğun ya da mutsuzluğun onu çevreleyen varlık ve nesnelere girişimlerine bağlı olduğuna inanmaktadır.»

Mantık öncesi bir düşünce biçimiyle yola çıkan Renée şu tarzda bir akıl yürütüyor: «Annem beni beslemiyor, demek ki beni beslemek istemiyor. Dolayısıyla bana vermeyi reddettikleri bu anne besinini istemeyi sürdürmek suçtur. Bu yüzden öfkelenmek ise çok daha büyük bir suçtur».

Bu mantık öncesi savın ardından, Ben kendini yok etmeye yönelik dürtülerin varlığında bir suçluluk kanıtı daha buluyor. Son olarak kötü-anneye yönelik ve kendini doğrudan göstermeye cesaret edemeyen öfke, kendiliğinden çıkış noktasına, Ben'e dönüyor; böylelikle ölüm dürtülerini büsbütün güçlendiriyor. Hasta bize, kendisini simgeleyen küçük maymuna ellerini aşağıda tutmasını buyurduğumda, kendine zarar verme dürtülerinin nasıl yok olduklarını anlatıyor. Bu olgu bize yok edici dürtülerle libido arasındaki ilişkilerin varlığını kanıtlamaktadır. Simge öncesi büyüsel bir düzenin katkısıyla hasta kendi dürtülerini, aynı zamanda kendisi olan küçük maymuna yansıtmaktadır. Sonuçta anne-analist küçük maymunun kollarını indirip ona onları aşağıda tutmasını buyurduğunda Renée için bu, annenin kendi kendisine zarar vermesine engel olduğu, dolayısıyla O'nun yaşamasına izin verdiği anlamına geliyordu. Hastanın anlayabileceği tek yolla, büyüsel yolla sunulan bu sevgi kanıtı ölüm dürtülerine bir an için ket vurmaya .yetecek kadar güçlü bir özsever (narsistik) siper(*) oluşturuyordu.

Bununla birlikte dışarıdan gelen ve maymu-

nun kollarını indirmek gibi büyüsel bir eyleme dayanan bu savunma sürecinin ancak geçici bir önlem olacağı da kesindi.

c) *Gerçeklik duygusunun oral kaynakları*

Renée'yi birincil dürtülerin pençesinden kurtarmak için bunların ikincil etkilerindense, onları harekete geçiren nedenlere saldırmak gerekirdi. Anne besinine yönelik yoğun gereksiniminin karşılanması gerektiğini anladıktan sonradır ki Renée'yi hem öfkeden hem de kendini yok etmeye yönelik dürtülerden kurtarabildim. Nitekim Renée'ye belirli saatlerde ana göğsünü simgeleyen bir dilim elma vererek, yetişkinlik döneminde de etkisini sürdüren ve Ben'i derin bir gerileme durumunda tutan o birincil gereksinimi doyurmuş oluyordum. Kendisine uygun olan tek yolla, büyüsel yolla, ilk kez sevildiğini hissedince Renée kendisini hem şaşkınlıktan hem de büyüleyen o harika gerçeklik duygusunu yaşayabildi. Büyülü bir değnek darbesiyle, -burada gerçekten de büyüden söz edebiliriz!- gerçeğin algılanması, yerini olağan bir algılamaya bırakıverdi. Renée, nesnelere ve kişilere kopuk, uçsuz bucaksız, yalıtılmış, birbirleriyle ilişkisiz olarak görmek yerine, bundan böyle onları olağan boyutlarında ve birbirleriyle ilişkileri çerçevesinde algılamaya başladı. Tüm gerçeği anne sevgisinden aldığı libido enerjisiyle besleyebiliyordu.

-Bu yüzden de gerçek O'na, kendi deyimiyle, «sıcak, canlı», kısacası duyguyla yüklüymüş gibi geliyordu.

Bu kez sanrı ve varsanılar da ortadan kayboldular. Özellikle de bilinçdışı dürtülerin güçsüz bir Ben'in yüzeyinde karmakarışık biçimde patlak ver-

melerinden doğan o tüyler ürpertici korkunun yerini erinç verici bir güvenlik ve korunma duygusu aldı; bu duygu «seviliyorum»du.

Böylelikle, yalnızca oral düzlemde olsa bile, Renée'yle anne-analist arasında olası bir ilişkinin kurulabilmesi hastaya anında gerçeklik duygusunu yeniden kazandırdı. Gerçekten de besleyici anne Ben-olmayanın ilk biçimi değil mi? Ayrıca böyle olmakla, daha sonra ortaya çıkacak her tür gerçekliğin kaynağını da oluşturmuyor mu?

d) *Yeni zedelenmeler ve Ben'in yoğun bir biçimde fetal döneme gerilemesi.*

Yazık ki o sıralarda yöntemim sistemli olmaktan çok uzaktı, ben de Renée'yi anne-analistten bağımsızlaştırmak için fazla çabuk davranmak gibi bir yanılığa düştüm. Aramızdaki ilişki anında kesildi. Üstelik bakıcısının apansız gidişiyle Renée, terk edilme karmaşasını alevlendiren yeni bir zedelenme geçirdi. Sonunda yemek yemeyi reddettiği bir gün, normal olarak bu konuda ısrar edeceğime O'na, aç değilse yemeğini tabağında bırakmasını önerdim. Renée bu sözlerimi anneden gelen bir buyruk olarak yorumladı; üstelik bu buyrukla onun yemek yemesini, dolayısıyla yaşamasını yasaklamış oluyordum. Bu olayın hemen ardından, tüm kendini yok etmeye yönelik güçlerin üste çıktığı büyük bir huzursuzluk krizi patlak verdi; artık Ben'i bu güçlerin baskısından koruyacak besleyici-
anne sevgisi yoktu. Bize anlattığı gibi Renée düşünce ve dil ötesi bir durumun içine düştü. Gerçekten de bu krizi izleyen gerileme O'nu en ilkel döneme, fetal döneme geri götürmüştü. Artık tek dileği annenin bedenine geri dönmekti; nitekim bu

istegini intihar girişimleriyle gerçekleştirmeye çalışıyordu. Kendini tümüyle ölüm içgüdülerinin eline terkeden parçalanmış Ben, daha önceden geliştirmiş olduğu hastalıklı yapıyı bile yeniden oluşturma gücünü kendinde bulamıyordu. Böylelikle daha önceden ortaya çıkmış olan sanrı ve varsanırlar da her türlü duygusal yüklerini, konusal değerlerini yitirerek basmakalıp davranışlar, sözel tekrarlamalar ve otomatizmlere dönüştüler. Duygular psikotik Ben'in yeni bir yapı oluşturma çabalarına katkıda bulunamayarak çığ bir duruma gerilediler ve sonuçta daha da saldırgan bir nitelik kazandılar. Görünürde herşeyin duygusal bir bulunamaya doğru hızlı bir ilerleyişi düşündüğü bu dönemde Renée birdenbire, kendi deyimiyile «dilce» konuşmaya başladı. Ancak bu «dilce» terimi gerçekleri yansıtmaya hiç de uygun değildi. Renée'nin hep aynı şekilde kullandığı birkaç heceden oluşan sesbirimler (ıştıu, rayte, ovede, gao vb...) sözel imlere ya da hatta simgeye özgü niteliklerin hiçbirine sahip değildiler. Dilbilimcilere göre im, gösterilenine toplumsal oydaşmayla bağlanmış, saymaca bir gösterendir. Buna karşılık simge ise gösterilenle aralarında bir benzerlik bulunan bir gösterendir (örneğin eğretileme). Oysa Renée'nin kullandığı dilde bu özelliklerden hiçbiri yoktu. Bu sesbirimlere hiçbir kavramsal ya da duygusal anlam bağlanmamıştı. Hatta onları, Piaget'nin terimleriyle, çocuğun her farklı şeyi tek bir onomatopeyle (*) yansıma (hav) ifade ettiği sözel şemalar olarak bile kabul edemeyiz; nitekim bu sözel şemalarda çocuk tarafından çıkartılan sesbirimle bu sesbirimin uygulandığı nesnelere arasında, ilkel de olsa, öznel bir ilişki bulunmaktadır. Renée'de ise

çıkardığı sesbirimlerle nesne ya da eylemler arasında en ufak bir ilişkiye rastlanılmamaktadır. Bunlar doğrudan bilinçaltından çıkıp gelen ve simgenin özelliklerini kendilerinde toplayan, olabildiğince ilkel bir sözel ifade biçimi oluşturuyorlardı. Simgenin özelliklerini taşımaları ise bilinçdışı olmalarından, imin değişmezliğine karşın son derecede büyük bir değişkenlik göstermelerinden ve duyusal-devinimsel taklit (*) düzenegi niteliğini içermelerinden kaynaklanıyordu. Bunlar küçük çocuğun yakınma ve isteklerinin hem bilinçdışı bir ifadesi hem de rahatlatan, teselli eden anne sesinin tonunu taklit etme biçimi olarak ele alınabilir. Hastanın Ben'inin ne denli gerilediği de böylece açığa çıkmaktadır.

B Ö L Ü M II

BEN'İN YENİDEN OLUŞMA EVRELERİ

Buraya kadar Ben'in psikotik parçalanmaya doğru katetmiş olduğu yolu aşama aşama çözümlenmeye çalıştık. Psikanalitik açıdan baktığımızda bu kesintisiz gerilemenin Ben'i oral dönemin ötelere, fötal döneme kadar götürdüğünü söyleyebiliriz. Jackson'un kuramına göre her parçalanma olgusunda bir olumlu, bir de olumsuz yön görmek gerekir. Gerçekten de bu son döneme varış, sözü geçen iki Jackson'cu yönü göz önüne sermektedir. Renée, ana karnına dönüş dileğini hem sık sık yinellediği intihar girişimleriyle (olumsuz yön) hem de tam bir otizme çekilerek (olumlu yön) gerçekleştiriyordu.

- a) *Ben'in yeniden oluşumunun çıkış noktası:
Fötal dönemin Simgesel yolla gerçekleştirilmesi*

İşte bu fötal döneme gerileme aşamasındayken hastayla anne-analist arasında bir ilişki kurma çabasına giriştim. O sıralarda Renée'yle birlikte yaşamış olduğum çok sayıda deneyim sayesinde şu karara varmıştım: Yöntemimin işe yaramasını

istiyorsam hastanın gerilemiş olduğu dönemi kesinlikle göz önünde bulundurmam gerekiyordu; bir sonraki döneme ancak hastanın kendisi bunu isteyecek olursa geçebilirdim.

Oysa Renée'nin saplanmış olduğu dönem bildiğimiz gibi fötal dönem, ana karnına dönüş dönemiydi. Bu düzeyde Ben'in bilinçli bir bütün olarak var olmadığını söylemeye gerek yok. Ben ile Ben-olmayan arasında tam bir karışıklık vardır. Dolayısıyla hastanın herhangi bir katılımını bekleyemezdim. Zaten o dönemde beni tanımıyormuş gibi gözüküyordu. Yine de aramızda, ne denli zayıf olursa olsun, bir ilişki kurmayı sağlayacak bağ oluşturmanın yollarını etkin bir şekilde arıyordum.

Yeni yaklaşımımınla, diğer bir deyişle, Renée ile anne-analist arasında bir ilişki kurabilmek için hastanın gerilemiş olduğu döneme içkin gereksinimini doydurmak gerektiği inancıyla yola çıktım.

Dolayısıyla, madem ki annenin bedenine geri dönmek istiyordu, öyleyse bu dileğe karşı koyacağıma yerine getirmeliydim. Gerçekten de, o ana kadar dileğinin yalnızca olumsuz yönüyle ilgilenmiş ve intihar girişimlerini, Renée'yi güvenlik kemerleri ve üzerine şilte geçirilmiş duvarlarla koruyarak, cezalandırmaya çalışmıştım. Şimdi ise gereksiniminin olumlu yönüne eğilecek ve istediği kadar otizme girmesine izin verecektim. Üstelik kendisine, anne karnına geri dönmesini onayladığımı kanıtlayacak, hatta gereksiniminin karşılanıp karşılanmamasının benim elimde olduğunu gösterecektim. Sonuçta Renée'nin bu neredeyse fizyolojik gereksinimini, O'nu simgesel yolla, kendi deyimleriyle «yeşilin», «gölün» içine sokarak doydurdum.

Fiziksel rahatsızlığı nedeniyle Renée'nin dayanılmaz böbrek ağrıları oluyor ve kendisine sık sık morfin iğneleri yapmak gerekiyordu. Oysa o zamana kadar iğneyi ya doktor ya da hastabakıcı yapıyordu; kendim yaptığımda ise buna basit bir fiziksel bakım anlamından başka bir anlam yüklemiyordum. Renée'nin gereksinimini doyumak için iğnenin sunduğu dinginliği kullanmaya karar verdim. Özellikle acı çektiği ve her yoldan kendini dövmeğe, ısırmaya çalıştığı bir gün O'na «Annesi küçük Renée'nin artık ağrı çekmesini istemiyor, Anne Renée'nin Annenin gölüne, Annenin yeşiline girmesini istiyor» dedim ve iğnesini yaptım. İğne etkisini gösterirken perdeleri kapattım, oda yeşil bir alacakaranlığa gömüldü. Renée'ye «görüyor musun, anne Renée'yi yeşilin içine soktu, artık rahat edebilir» dedim. Uzun süreden beri ilk kez küçük hastanın dudaklarında çekingen bir gülümseme doğlaştı ve gevşemiş olarak, huzur içinde uykuya daldı.

Ağrıların yeniden başladığı bir ikinci kez, «yeşil, yeşil gitti» diye ağlamaya koyuldu. Ben de O'nu yine bir önceki yoldan «yeşilin» içine soktum.

Böylelikle O'na, tümüyle edilgin bir biçimde yatarak henüz doğmamış bebeğin o eşsiz dinginliğinin tadını çıkarmasına izin veriyordum. Bu yolla, ne kadar ilkel olursa olsun, hastayla anne-analîst arasında bir bağ oluşturmak istiyordum.

Renée gereksiniminin anne tarafından karşılandığını ve bunu elde etmenin kendi çabasına bağlı olduğunu görür görmez dikkatini kendisini doyuran kaynağa yöneltmek zorunda kaldı; sonuçta dışarıyla çok ince bir bağ kurabildi.

O sıralarda Renée artık Ben'in yeniden oluş-

turulma sürecine hazırdı. Kuşkusuz ulaşmış olduğu o fötal dönemde özerk bir Ben'den söz edilemeyeceği kesindi. Yine de O'nun anne karnına dönüş isteğini, «gölü», «yeşili» sunma yoluyla karşılayarak, dikkatini tattığı zevkin kaynağına çevirmeye zorlamış oldum. Bekleyişi, diğer bir deyişle kendi etkinliğinin az çok farkına varışı da bundan kaynaklanıyordu. O ana kadar yalnızca karışıklık, parçalanma ve huzursuzluk vardı. Ana karnına dönüş isteği kendini yok etmeye yönelik dürtülerden ayrılamıyordu. Ve Renée birdenbire kendi isteğiyle bu isteği karşılayan nesne arasında, çok genel olmakla birlikte, bazı ilişkilerin olduğunu keşfediverdi. «Göl gitti», «Renée yeşili istiyor» diye ağlayıp bağırdığında, benim O'nun yanına gittiğimi ve sakinleştirici iğneyle (daha sonraları, iyileştiğinde yalnızca odanın alacakaranlığını kullanarak) onu yeniden «yeşilin», yani Annenin içine soktuğumu anlamıştı. Dolayısıyla, etkililiği rastlantılardan ayırd edemediği için henüz son derece ilkel bir nedensellik yavaş yavaş yerleşmiş oluyordu. O dönemde Anne yalnızca dileğin sonuçlandığı yerdı. Ancak bu sonuçlanma aynı hoşnutluk veren tarzda yenilendikçe, Renée ilişkinin iki unsurunu ayırt etmeye başladı: Anne-analisti eylem merkezi olarak ele alıp, O'nu zevk almasına neden olan etkili kişi olarak görebiliyordu. O ana kadar yeşili elde etmek için yalnızca kendisine güveniyordu: Ağlıyor, «yeşil, yeşil» diye bağıırıyordu. Şimdi ise dileğinin gerçekleştirilmesini benden bekliyordu.

Renée fiziksel olarak iyileşip de iğnelere gerek kalmayınca, O'nu yine de «gölün» içine, yalnızca odaşını karartarak sokmayı sürdürdüm. Gereksinimi doyurulunca, bir türlü önüne geçemediği

ana rahmine dönüş arzusunun kaynaklanan gerçekçi suçluluk ortadan kalktı. Bundan böyle genç hastanın dikkati olduğu gibi nesneye, zevk kaynağına çevrilebildi; sonuçta annenin varlığından, O'nun içine girme gereksinimini duymaksızın tat alır duruma geldi. Bu çok büyük bir ilerlemeydi. Bu yolda olumlu sonuçlar alabilmek için, bu gerçekleştirmiş olduğum, «hastanın dış dünyaya yönelik ilk ilgisi temel gereksinmesinin doyurulmasından kaynaklanır gerçeğine dayalı» değerli deneyimi kullanmam gerekiyordu.

b) *Hastanın yeni bir «imagosunu» yaratmak*

Bundan böyle amacım Renée'ye kendisiyle ilgili bir imge, Ben'ini üzerinde kurabileceği yeni bir imago sunmaktı. Gerilemiş olduğu dönemde Renée öznel etkinliğinin bilincinde olmayıp, salt birtakım bedensel ve duygusal izlenimlere sahipti. İşte bu yüzden, tam anlamıyla bilinçdışı bir düzeneden, *yansıtmadan* yararlandım. Oyuncak bebeği (önce Musa, ardından Ezeziel) kollarımın arasına aldım ve ona, sarıp sarmalayıp, yumuşacık öperek, kollarımda sallayarak, çok büyük bir sevecenlik gösterdim. Bu şekilde davranarak hastaya, bilinçdışı Ben'inin kendini yansıtabileceği bir model sunuyordum. Gerçekten, önceden de gördüğümüz gibi, Renée için insanlar ve nesnelere kendisinin bir uzantısı olmaktan ileri gitmiyorlardı, ancak yine de bu uzantı salt kendisi olmaktan öte bir şeydi. Burada hemen, kendinin bilincinde olmamayı gerektiren son derece ilkel bir düzenek; simge öncesi, büyüsel katılım düzeni göze çarpmaktadır. Renée bir süre

Ezekiel'e gösterilen bakımı tümüyle edilgen kalarak ve yalnızca zevk alarak izlemekle yetindi. Yine de O'nu yedirmek giderek kolaylaşıyordu; özellikle de hastanın yemeğinden hemen önce Ezekiel'e «me-me» verecek olursam. Ardından bir gün Renée, kendi elleriyle Ezekiel'i göğsünme doğru itmeye cesaret etti ve beni dikkatle izlemeye koyuldu. Bu hareketle kendi Ben'iyle O'nun simgesi, gösterilen ile gösteren arasında daha sıkı bir ilişki kurmuş oluyordu. Ezekiel'i düzenli bir şekilde beslemek istediğimden emin olunca da kendi başına yemek yemeyi kolayca kabul edebildi.

Buraya kadar Ben'le O'nun için öngörülen simge arasında tam bir ayrılmazlığa tanık olunmaktadır. Ancak, Renée'nin bilinçaltı anne-analistin kendisine yönelik sevgisinden emin olduğu ölçüde, kendini yok etmeye yönelik dürtülerin hizmetinde olan enerji, Ben'in sakınına yönelik içgüdüye aktarılmak üzere serbest kalmaktadır. O andan itibaren Renée kendisini, yalnızca oral düzlemde olmak kaydıyla, simgesinden ayırt edebiliyor; diğer bir deyişle anne-analistin Ezekiel'e verdiği besini dolaysız olarak kendisi için kabul edebiliyordu. Yine de simge tümüyle bir kenara atılmamıştı.

c) Ben oluşumunun hizmetinde taklit süreci

Ezekiel sayesinde hastayla ilgili yeni bir imagonun nasıl oluştuğunu gördük; bu imago mutlu ve annesi tarafından sevilen çocuğun imagosuydu. İşte tam o dönemde Renée birincisini tamamlayan ve Ben'in kendisini yavaş yavaş yeniden oluşturmasına olanak tanıyan yeni bir tutum benimse-

mektedir. Bu davranış biçimi taklit sürecinin çevresinde örgütlenecektir.

Bilindiği gibi Baldwin taklidi, kendinin ve diğerinin bilincine varmanın iki kaynağından biri olarak ele almaktadır (öbür kaynak yansıtma). Yazara göre çocuk başkalarının davranışlarını taklit ederek kendilik bilincine varır. Piaget de «Çocukta Simgenin Oluşumu» (1) adlı yapıtında taklidin doğuşunu ve altı dönemi kapsayan gelişimini anlatmaktadır. Değerli Cenevreli gelişimci taklidin gelişmesiyle zekânın gelişmesi arasındaki ilişkileri vurguluyorsa da taklidi aynı zamanda, daha içkin bir biçimde olsa bile, kendilik bilincine varma süreciyle ilişkileri içinde ele alıyor. İlk gelişim dönemlerinde çocuk yalnızca kendiliğinden yapabildiği hareketleri taklit edebilmektedir. Dolayısıyla yeni modellere uyum sağlama gibi bir durum söz konusu değildir. Bunu duygusal düzleme aktaracak olursak, aynı durumun Renée için de geçerli olacağını gözlemleriz. Yansıtma süreci sayesinde hastanın tek başına yemek yiyebildiğini öğrenmiş bulunuyoruz. Gerçekten de Renée Ezekiel'i, kendi simgesini, taklit ederken kendisini taklit etmiş oluyordu. İlk aşamada kendi gereksinim ve arzularını Ezekiel adlı bebeğe yansıtmıştı; ikinci aşamada ise bu bebeği, Renée'nin kendi davranışlarını gerçekleştirdiği ölçüde, taklit etmeye koyuldu. Piaget bu olguyu kendi davranışlarını (süt içmek, yemek yemek) hayvanlara yansıtıp, sonradan onları taklit eden, dolayısıyla yine kendi davranışlarını gerçekleştirmiş olan 12 ile 18 aylık çocuklarda gözlemle-

(1) Jean Piaget, La Formation du Symbole chez L'Enfant, Neuchâtel, éd. Delachaux et Niestlé.

miştir. Piaget simgenin ulaşmış olduğu bu gelişim dönemini «taklit şemalarının yansıtılması» dönemi olarak adlandırmıştır. Çocuktaki oyun unsurunun bu yansıtma olgularında en önemli rolü oynadığım söylemeye gerek yok. Ancak ocuk Ben'inin cluşumuyla psikotik Ben'in yeniden oluşumu arasında bir benzerlik olduğunu görmek bizi şizofren Ben'inin tanımıp öğrenilmesinde son derece ilginç bir noktaya getirmektedir. Her ikisi de görüngüsel ve yapısal açıdan benzer, işlevsel açıdan ise çok farklı dönemlerden geçmektedirler.

Artık gerçek anlamıyla taklit sürecinin Rene'nin Ben'inin oluşumundaki işlevini inceleme zamanı gelmiştir.

Buraya kadar Rene sadece tıpkısını, Ezekeil'i, taklit etmekle, diğer bir deyişle, önceden bebeğe yansıtması olduğu kendi tutumlarını yeniden gerçekleştirmekle yetinmişti. şimdi yönelmiş olduğu nesnenin taklidi de değişecektir; bu değişim ise bir önceki döneme oranla çok büyük bir ilerlemenin habercisi olma niteliğine sahiptir. Nitekim kendi simgesine yansıtması olduğu arzu edilen davranışı yeniden gerçekleştirmek, kendini nesneye uyarlatma sürecini gerektirmemektedir. Dolayısıyla taklit zmlemeyle ve simge öncesi büyüsel düzenekle karışmaktadır.

Ancak bu yeni gelişim döneminde Rene taklit modeli olarak Anneyi, bizim durumumuzda beni seçecektir. Burada taklit artık özerk bir işlev olarak yerleşmeye başlamaktadır. Yalnız Rene Anneyi taklit ediyorsa da, Anne, davranışlarının herhangi biri içinde taklit edilebilir özerk bir kişi değildir. Dolayısıyla Rene'nin taklit ettiği hareketler yalnızca temel gereksinimleriyle ilintili olan-

ardır; sonuçta bu taklit salt besin alanına sınırlandırılmıştır.

Besleyici anne karşısında, şimdiye kadar olduğu gibi, edilgin bir tutum takınacağına Renée onu taklit etmeye başlamıştır. Öyle ki yemek sırasında ağızından çıkan her tümceyi, yaptığım her hareketi tekrarlar olmuştur. Örneğin «sütünü iç şekerim» diye yanağını okşadığımda Renée birçok kez «sütünü iç şekerim, sütünü iç şekerim» diye tekrarlıyor ve kendi yanağını okşuyordu. Bu tümceleri ciddiyetle, benim onlara vermiş olduğum vurgulama ve tonlamaya dikkat ederek söylüyordu. Bu dönemde Ben ile anne-analistin iç içe geçtikleri sözel bir duyusal-devinimsel taklit söz konusudur. Aynı tümcelerin bıkıp usanmadan tekrarlanması gelince bunu, taklit edilen davranışı özümleme ve yerleştirme çabası olarak açıklayabiliriz.

Yine aynı dönemde Renée kendisini ilgilendiren bazı davranışlarımı, onları gerçekleştirmemi sağlamak amacıyla taklit etmeye koyulmuştu. Sanki, genç hasta eyleme geçmesini istediği kişiyi, kendi eylemine yüklemiş olduğu bir nedensellik ve etkililik anlamıyla harekete geçirdiğini düşünüyor-du. Örneğin O'nu sarıp sarmalamamı istediğinde, gözlerini bana dikerek, iki üç kez bir örtü yayma hareketi yapıyordu. Buradaki taklit, arzulanan davranışın değer verilen kişi tarafından yerine getirilmesini sağlayacak bir eylem niteliğini taşıyordu. Bu davranışın Piaget'nin 8-9 aylık çocuklarda betimlemiş olduğu ve «etkililik yöntemleri» ya da «ilginç bir görüntüyü sürdürmeye yönelik yöntemler» olarak adlandırdığı davranışlarla şaşırtıcı bir benzerlik gösterdiği ilk anda göze çarpmaktadır.

Gerek çocukta gerekse Renée'de bu düzeyde

henüz hiçbir nesneleştirmeye rastlanılmamaktadır; her şey çocuğun ya da Renée'nin kendi eyleminde odaklaşmıştır.

Bununla birlikte modelin kopya edilmesi, tekrarlamalar sayesinde iyice yerleşip sağlamlaştıkça, taklidin yavaş yavaş modelinden koptuğu göze çarpmaktadır. Piaget'nin terimlerini kullanacak olursak, burada, geciktirilmiş taklidin (imitation différée) ortaya çıkması söz konusudur. Sonuç olarak Renée anne analisti taklit edebilmek için onun orada hazır bulunmasına gerek duymamaktadır. O an orada olmayan nesne salt taklit hareketiyle de anıstırılabilir.

Bu durum Renée'nin, modelinden uzaktayken bile onun hareketlerini ve söylediklerini harfi harfine tekrarlama yetisini kazandığını göstermektedir. Kendisine, benim O'na davranmaya alışık olduğum biçimde davranır olmuştur. Ancak genç hasta anne analistin hareketlerini, kendisi olmayı sürdürerek taklit etmekle yetinmiyordu. Tersine kendini tümüyle modeline özdeş kılıyor, bir bakıma kendi kendisinin annesi oluyordu. Burada Piaget'nin çocuklar için tanımlamış olduğu bir olguya, taklit hareketinin gösteren, takliti yapılan kişinin ise gösterilen rolünü oynadığı olgusuyla karşı karşıya kalıyoruz. Bu da gerçek taklit ile Ben'e özümlemenin, tek bir bütün durumuna gelmeleri nedeniyle, kaynaşmaları sonucunu doğurmaktadır.

Modeli, göz önünde olmaksızın, taklit edebilme yetisinin kazanılması, annenin içe alınması işleminin yürürlüğe girdiğini kanıtlamak bakımından Renée'nin Ben'inin gelişiminde son derece önemli bir dönüm noktası oluşturmaktadır. Model Ben'in dışında kalmayıp, gitgide içselleştirilmekte-

dir. Ancak yine de annesinin zihinsel tasarımının güçlenmesi için bu tasarımı, orada hazır bulunmayan modele bağlayacak fiziksel bir ilişkinin varlığına gerek duyulmaktadır. Annenin bu taklide doğrudan doğruya kendisinden gelen bir araçla katılması gerekmektedir. İşte bu nedenle Renée tek başına yemek yerken, içinde bu gibi durumlarda kendisine söylediğini sözlerin yazılı olduğu bir mektubu elinde tutma gereksinimini duymaktadır. Renée orada yazılı sözleri okumakta ve birçok kez tekrarlamaktadır. Sonunda artık mektup çok gerekli olmaktan çıkmakta, model kesin olarak içselleştirilmektedir; bu da Ben'in yapısal örgütlenmesini başlattığını kanıtlamaktadır. Bu durum, Renée'nin artık anneninkine, dolayısıyla da başkalarınıninkine benzer bir Ben'e sahip olduğunun bilincine vardığını mı göstermektedir? Henüz değil, nitekim sevilen anneyle kendisini karıştırmasa bile -ki bu onunla kendisi arasında bir ayırım yapabildiği anlamına gelmektedir- Renée hâlâ kendisine bir kişilikmiş gibi davranmakta, üçüncü şahısta hitap etmektedir. Yemekten önce ve yemek boyunca, kendisinden başka biriymiş gibi söz edercesine «Renée sütünü içiyor, onu Renée'ye annesi veriyor» demektedir. Bu davranış O'nun, Pierre Janet'nin deyişiyle *kendini kanıtlayıcı* (asseritif) döneme, diğer bir deyişle öznenin kendisini bir kişilik olarak gördüğü döneme ulaştığını göstermektedir. Pichon (1) ise bu dönemi ben-kendim kavramlarının ortaya çıktığı *belirginleşmiş kişi* (etoffé) dönemi olarak tanımlamakta ve bunu *ince kişi* (tenue) döneminin

(1) Edouard Pichon, *La Personne et la Personnalité vues à la Lumière de la Pensée idiomatique française* (Revue Française de la Psychanalyse, cilt X, No. 3, Paris, éd. Denoël 1938)

karşıtı olarak görmektedir. Yazara göre belirginleşmiş kişi bir kişiyi diğerinden ayıran niteliklerin tümünü ifade ederken *ince kişi*, kişiliğin en indirgenilemez, en kalıcı yönlerini içeren ve birinci tekil şahısla simgelenen odağını kapsamaktadır.

Renée'de bu belirginleşmiş kişinin, Pichon'un bu kavrama bağlamış olduğu genel niteliği içermediğini, tersine oral düzlemde odaklanmış bir bütünü ifade ettiğini görmekteyiz. Her tümcenin bıkıp usanmadan tekrarlanmasının işlevi ise, Freud'un de gösterdiği gibi, geçmişteki verilerle şimdiki veriler arasında sağlam bir bağ kurmak, özümleme şemalarını güçlendirmektir. Bizim durumumuzda Renée'nin kişiliğinin taklit ettiği annenin kişiliğine sıkıca bağlanması söz konusuydu. Bu nedenle Renée'nin, «Renée sütünü içiyor» tümcesine, son derece gerekli bir tamamlayıcı tümce olan «onu Renée'ye annesi veriyor» sözlerini eklemesi gerekiyordu.

Kişiliğin yapısı henüz katılmayı gerektiren bir nitelik taşımaktadır. Ancak kısa süre sonra modelin, tekrarlamalar aracılığıyla sağlam bir şekilde içselleştirilmesi -ki bunun duygusal anlamı, sevilen annenin kendi içinde saklanılabilmesidir- hastanın yeni bir gelişim dönemine ulaşmasını sağlamıştır. Bu dönem beraberinde öznel bilinç duygusunu getiren *annenin içselleştirilmesi* dönemidir. Baldwin' in de dediği gibi taklit hem ego'nun hem de alter'in (öbürü) kaynağıdır. Çocuk başkasının eylemlerini taklit ettiği ölçüde adım adım kendilik bilincine ulaşır. Buna koçut olarak Renée anneyi taklit ederek kendilik bilincine varmıştır ve sonuçta ortaya birinci tekil şahıs (ben) çıkmıştır. Kısa süre sonra genç hastanın «Ben sütümü içiyorum, bunu

bana annem veriyor» dediğine tanık oluyoruz. Ancak bu söz konusu içselleştirmeyi güçlendirme zorunluluğunu hâlâ duyduğundan, Anne sözcüğüne, onu bütünleyen «bunu bana annem veriyor» tümcesini eklemek durumunda kalıyor. Sözel katılımın kaybolmaya yüz tutmuş son bir kalıntısıdır bu. Ancak anneyle tümünden özdeşleştiğinde Renée, yalnızca «Ben içiyorum» demekle yetinebilmiştir. Artık Renée oral düzlemde bağımsızlaşmıştır. Ego'sunun merkezinden o tek, herşeyden önce özgül ve eşsiz adıl, «ben» çıkagelmiştir. Bu adıl kişinin, Ben'in farklı içerikleri arasında en indirgenemez ve en kalıcı nesi varsa onun bilincine vardığını gösterdiği gibi, aynı zamanda özgürlüğün ve istencin de bilincidir. Ben'in bir yapıyla donandığını ve oral oluşumunu tamamladığını kanıtlamaktadır. Renée artık bir «kişilik» olmaktan çıkmış; bir kişi, bir varlık olmuştur. Sonuç olarak Ben'in aşamalı yeniden oluşumu, Ezekiel'e yansıtma ve anne-analiti taklit etme düzenekleriyle belirlenen ve birbirini tamamlayan ikili bir süreç aracılığıyla gerçekleşmiştir.

d) *Bedensel Ben'in oluşumu*

Renée oral düzlemde özerk bir Ben'e sahip olsa bile, bir bedene sahip olduğunun, daha doğrusu kendisinin bir bedenden oluştuğunun tam olarak bilincinde değildir. Oysa Ben aynı zamanda bedensel bir Ben'dir. Bazı çağdaş felsefeciler Ben'i özellikle beden olmanın, bir bedene sahip olmanın bilinci tarzında tanımlamaktadırlar. Piaget de çocuğun kendilik bilincine vardığı, yani öznellikten kurtulduğu ölçüde, diğer bedenleri de içeren du-

rağan bir uzamda yer alan ve diğerleriyle ilişki içinde olan devingen bir beden olduğunun bilincine vardığını göstermektedir. Bu, ortak bir uzam içinde diğer devingen nesnelere arasında yer alan bir devingen varlık olduğuna kavramına varabilmek için birçok işlemsel oluşum gerekmektedir. Bu oluşumlar hem anlıksal hem de duygusal bir nitelik taşımaktadırlar. Renée de tıpkı çocuk gibi, bedeniyle bir bütün oluşturduğu kavramına sahip değildir. Bunun kanıtı da bedeninden, bağımsız ancak yine de kendisine ilişkin bir nesneymiş gibi söz etmesidir. Nitekim bedeninin bir bölümü ağrıdığı anda o bölümü anında nesneleştirmekte ve bütünden ayırmaktadır. Sonuç olarak «kolum ağrıyor» diyeceğine, sanki kolu bağımsız bir kişiymişcesine «kolun ağrısı var» demekte ve kolunu bedeninden olabildiğince uzakta tutmaya çalışmaktadır. Yine aynı nedenden dolayı Renée kendisine «Renée'nin ne de güzel bir bedeni var, ne kadar da temiz» dememden hoşlanıyordu. Ya da yanıma gelip «bir diş var, huysuzluk yapıyor, ona bir şey söylesene» dediğinde «diş, uslu dur ve küçük Renée'ni rahat bırak» yanıtım veriyordum. O zaman Renée dişle özdeşleşip, «olur anne, olur anne» diyordu. Bir hasta organla hem özdeşleşebilen hem de ondan ayrılabilen bu tür bir Ben'in yoğrulabilirliği, oral düzlemde tamamlanmış olan bu yapılaşma sürecinin genel kişilik düzleminde ne denli tutarsız kaldığını kanıtlamakta; aynı zamanda beden olma bilincinin Ben alanında gerçek bir senteze varılabilemesi için ne kadar önemli olduğunu göstermektedir. Ancak çocuktaki bu, diğerleri arasında yer alan bir beden olma bilincinin eksikliği yalnızca çocuğun anlıksal gelişiminin tamamlanmamış ol-

masından ileri gelmektedir. Oysa genç hastada bu durum Ben'in parçalanmasından ve libidonun nesnesini terk etmesinden kaynaklanmaktadır. Renée kendi bedenini, anne analist onu sevmedikçe sevmeydi. Dolayısıyla genç hastaya bu bedeni sevdiğimi, O'nun da bu bedeni sevmeye hakkı olduğunu kanıtlamak için ona hayranlık göstermek, sık giysiler giydirmek durumunda kaldım. Yiyecek konusunda yaptığı gibi, Renée yansıtmâ ve taklit düzeneeklerini benimsedi. İşe Ezekeil için güzel giysiler ve özenli bir bakım istemekle başladı, ardından benim davranışımı Ezekeil'de nesneleştirmiş olduğu kendi bedeninde taklit eder oldu. Daha sonra, yiyecekte olduğu gibi, kendisine yönelik hayranlık dolu hareket ve sözlerimi taklit etti. En sonunda ise benim söz ve hareketlerimi, orada hazır bulunmama gerek duymaksızın tekrarlayabilecek duruma geldi. «Narsistik» düzlemdeki taklit böylece içselleştirilmiş oldu, başka bir deyişle anne içe alındı. Model ise kendi başına var olan ve taklidi doğuran bir imge haline dönüştü. Bu dönemde Renée bedeninin bilincinde olmamanın yol açtığı bir nesneleştirmeye gitmemekte, bedeniyle artık tek bir bütün oluşturmaktadır. Dolayısıyla dişi ya da ayağı ağrıdığında «dişim ağrıyor, ayağım ağrıyor» demektedir. Aynı şekilde «yıkıyorum» sözcüğünü kullanabilmektedir.

e) *Gerçeğin yapılaşmasının duygusal temelleri*

Hasta bundan böyle bir beden olma bilincine varmış olsa bile bedensel görecelik kavramını henüz edinmemiştir. Başka bir deyişle kendi bedenini di-

ğer bedenleri de içeren devinimsiz bir uzama yerleştirememektedir. Kısacası mantık bilimcilerin *ilişkiler mantığı* olarak adlandırdıkları kavram oluşmamıştır. Örneğin Renée o an bulunduğu yerin yönünü belirlemek istediğinde, gerçek nesnel ilişkilere aldırış etmeksizin «önüm Kuzey, arkam Güney, sağım Doğu, solum Batı» demekte; canlı bir coğrafya haritasıymış gibi davranmaktadır. Üstelik bu dört yönün bu denli devingen olmaları, bedeninin aldığı duruma göre değişkenlik göstermeleri karşısında şaşır kalmaktadır. Nitekim sağa doğru bir yarım dönüş yapacak olursa, sol kolunu batı olarak saptadığından daha önce Kuzey olan Batı olmaktadır!

Bu örnek genç hastanın geometrik ben-merkezciliğe ne denli saplanıp kalmış olduğunu göstermektedir. Uzam hastanın kendi görüşüyle sınırlanmış olduğundan henüz tamamlanmış ve yapılaşmış olmaktan çok uzaktı.

Yine aynı ben-merkezcilik nedeniyle Renée perspektifi de anlayamıyordu; örneğin arabayla yolculuk yaparken uzaktan Salève dağı birlikte görüyorduk, ancak ona yaklaştıkça dağı tanıyamaz oluyordu; kendi kendine o gördüğü dağın aynı dağ olup olmadığını soruyordu. Bu konudaki kuşku ları giderildiğinde ise, bu kez «ama o zaman neden değişti, neden başka bir biçim aldı» diye şaşkınlığa düşüyordu.

Hastanın gerilemiş olduğu bu dönem Piaget'in «Çocukta Gerçeğin Oluşumu» (1) adlı kitabın-

(1) La Construction du Réel chez l'Enfant, Jean Piaget, Neuchâtel et Paris éd. De'ochoux et Niestlé, Collection d'Actualités Pédagogiques.

da betimlenen denemelere çok benzemektedir. Ancak Piaget bu yetersiz uzam-zaman yapılaşmasını henüz oluşum aşamasındaki işlemsel bir gelişmeye bağlamaktadır; duygusal bir gerilemenin aynı olaylara yol açabildiğini gözlemlemek ise son derece ilginç olmaktadır. Dolayısıyla Renée, «Algısal Evrenin» aşamalı yapılaştırılmasına yönelik işlemsel sürece, duygusal gelişimine koşut bir biçimde girebilecektir. Renée'nin *ilişkiler mantığına* ulaşabilmesi için tek başına gerçeği temsil eden anne - analist ile kendi Ben'i arasında karşılıklı bir ikili ilişki kurabilmesi gerekmektedir. Bunu da ancak çok temel bir kavrama, «annenin kalıcı özdeşliği» kavramına ulaşarak gerçekleştirebilir. Gerçekten, o ana kadar Renée anneyi yalnızca «anne» olarak kendisinin bir uzantısı olarak tanıyabiliyordu. Onu kendi içine katıyordu. Bu yüzden, hastalandığımda, evimde birilerini ağırladığımda ya da alışverişe çıktığımda Renée beni tanıyamıyor ve benimle olan ilişkisini, giderek gerçekle ilişkisini yitiriyordu. Annenin toplumsal kişiliğine ilişkin bölümlerini henüz libidosuyla besleyememişti. Ancak Büyülü Simgesel Gerçekleştirme yoluyla bilinçaltı gereksinimleri karşılandıkça, ilk baştaki ben-merkezciliğinin azaldığını görüyoruz; bu durum ise Ben'in başkalarının görüş açılarını da hesaba katmasını sağlamaktadır. Burada Renée'yi otizmden çekip çıkarmayı ve Ben'inin başkalarının görüşlerini hesaba katmasını sağlamayı yine büyülü Simgesel Gerçekleştirme aracılığıyla başardım.

Kendisinin de bize anlattığı gibi, larenjit olduğum sırada sesimi, onu çağırarak, yeniden ortaya çıkarma gücüne sahip olduğunu anlaması hem has-

talığı kabullenmesini, hem de hastalığın çarelerini gerçeklerde aramasını sağladı.

Annenin yeni yüzünü tanıyamadığı güç bir durumla karşılaşınca Renée, bu durumu ancak yavaş yavaş özümleyerek ve bu yeni yüzü diğer tanıdık yüzlerle özdeşleştirerek kabullenebilirdi.

Ortadan kaybolmuş olan sesi, yalnızca çağırarak geri getirebileceğini gözlemlediğinde Renée, anneyi elinden kaçırmaktan korkmayacaktır; çünkü istediği an onu geri getirebileceğini artık bilmektedir.

Animizm sürecinin yardımıyla yabancı karşısında duyulan korku ortadan kalkmakta, Renée de tanıdık anneye yabancı anne (birey-anne) arasında bir bağ kurabilmektedir. Büyülü eylem sayesinde rahatlamış olan Ben bundan böyle, sesi geri getirmesini sağlayacak uyumlu davranışları gerçeğin içinden bulup çıkarabilmektedir. İşte o andan itibaren Renée bana sirkeli kompresler, buğular yapmaya, ilâçlardan hangilerinin en etkin olduğunu görmek için prospektüsleri okumaya, kısacası gerçek bir hasta refakatçısı gibi davranmaya başlamıştır. Böylelikle anne-analistin kişiliğinin gittikçe daha büyük bölümleri tanınmakta ve Ben tarafından içe alınmaktadır. Bu düzeydeyken Renée beni, konuklarını salonda ağırlayan ev sahibesi, mağazalarda alışveriş yapan müşteri gibi farklı toplumsal davranışlarımın içinde tanıyabilmektedir. Nitekim genç hasta, besleyici anneye toplumsal anne arasında, söz konusu her bir davranış biçimi için bir ilişki kurabilmiştir. Gerçekten de ilk konuklar Renée'nin sevdiği hemşire, ardından ilgilendiği bir küçük kız, en sonunda da kendi doktoru olmuştu. Aynı şekilde, birlikteyken yaptığımız ilk alış-veriş-

lerde de O'nun kullanacağı veya başkalarına armağan edeceği eşyalar satın almıştık. Dolayısıyla benim davranışlarımın kaynağı yine kendisi oluyordu.

Bir süre sonra beni kendisinden bağımsız durumlarda da tanıyabildi. Geriye, erkek ve kız kardeşlerine karşı içinde biriktirmiş olduğu öfkeyi aktardığı, «hastaları olan psikanalist» mesleğimi kabullenmek kalıyordu. Burada da hastalarım gösterdiğim ilgiye katlanmasını, ardından onların varlığını yavaşça kabullenmesini, sonunda benimle ve onlarla ilgilenmesini sağlayan da yine bilinçaltı gereksiniminin simgesel yolla gerçekleştirilmesi oldu. Benim bireysel ve toplumsal kişiliğim artık kesin biçimde tanınmış ve Ben tarafından bütünüyle içe alınmıştı. Sonunda kalıcı bir özdeşlik kazanmış oldum. Daha sonra kaydedilen ilerlemeler ise gerçekten çok büyüktü. Renée toplumsal anne ile Ben arasında ilişkiler kurma yoluyla, içsel izlenimleri dış dünyadan ayırt etmeyi her an daha iyi başarıyordu. İşte bu nedendir ki büyüsel-animist ve büyüsel-artifisiyalist (*) tutumlar, yerlerini topluma uygun tutumlara bırakmak üzere ortadan kayboldular. Libidonun dış dünyaya ve başkalarına aktarılmış olması, hem Ben'i gerçekten ayıran sınırların hem de Ben'le başkası arasındaki karşılıklı ilişkilerin yeniden oluşturulmasını sağlıyordu. Renée kendi Ben'ini oluştururken kendi evrenini de oluşturmuş oluyordu; her iki yapılaşma birbirine koşut biçimde gerçekleşiyordu.

Renée ağır ancak emin adımlarla yetişkin insana özgü esnekliğe ve nesnellığe doğru ilerliyordu. Kaynağını anne sevgisinden alan libido enerjisiyle beslenmiş Ben, bundan böyle kendini sevebilecek

ve anneden bağımsız yaşayabilecekti. Aynı zamanda gerçeği yapılaştıracak ve ona uyum sağlayacak yeterli yapılaşma düzeyine de ulaşacaktı. Bunun da ötesinde insan ve nesnelere duygularıyla besleyebilecekti; sonunda Renée evrenin senkretik (*), katı ve ıssız bir algılamasından yola çıkıp, kendisini mutluluğa boğan canlı, devingen ve görece bir gerçeklik duygusuna ulaşabilmişti.

S O N U Ç

a) *Simgesel Gerçekleştirmelerin Ben oluşumunda rol oynayan düzeneklerdeki değeri*

Yalnızca psikotik Ben konusuyla sınırlamak istediğimiz incelememizin sonuna gelmiş bulunuyoruz. Renée'nin verdiği bilgiler ışığında sanrıya, varsaniya ve karşıt duygular taşmaları, ayrışmış olmaları nedeniyle son derece altüst edici olan şizofrenik davranışlara ilişkin kapalı simgeciliğin derinliklerine ulaşabildik. Hastalığın gizli (latent) döneminin, tüm kişiliği kapladığı devrenin ve şizofrenik psikoz durumunun görüngübilimsel, psikanalitik çözümlemesi bize, engellenmenin Ben parçalanmasında oynadığı rolün önemini çok açık bir şekilde göstermiştir. Hatta neredeyse Ben'in, psikozun patlak vermesini kolaylaştıran başlangıçtaki zayıflığından yalnızca engellemeyi sorumlu tutabiliriz.

Yaşama, doyurulmayı bekleyen temel bir gereksinmeyle atılan Renée gerçeğe hiçbir zaman doğru dürüst uyum sağlayamamıştı. Dolayısıyla yetişkinlik çağı yaklaştığında dış dünyanın karmaşıklığını artık kabullenememiş ve gelişimin daha alt, çocuksu bir dönemine geri çekilmiştir. Ben'deki

bu gerilemenin ilk belirtisini hastada son derece yoğun bir korkuya yol açan «gerçeğin garip bir şekilde algılanması olgusu» oluşturmuştur. Hastalığın neden olduğu parçalanma arttıkça evrenin, uzamsal yapısını giderek yitirdiğini ve sonunda yerini tümüyle öznel, devingen bir evrene terk ettiğini gözlemliyoruz. Gerçeğin bu şekilde giderek yitirilmesi Ben'in libido enerjisini, sanrı ve varsanı geliştirmek üzere geri çekmesinden kaynaklanmaktadır. Ancak beslenme gereksiniminin simgesel yolla gerçekleştirilmesi sayesinde, birdenbire, Renée yitirmiş olduğu gerçeklik duygusuna yeniden kavuşmaktadır. Psikozun tam ortalık yerinde ortaya çıkan bu gelip geçici gerçeklik duygusu gerilemelerin sanıldığı kadar kristalleşmiş olmadıklarını, tersine bir tür dinamizme sahip olduklarını kanıtlar görünmektedir.

Bununla birlikte yöntemin iyice sistemleştirilmiş olmamasına içkin yanılılardan dolayı, Renée'nin tepetaklak düşüşünü engelleyemedim. O'nu fötal örgütlenme dönemine geri götüren bu kitlese! gerileme Ben'e olduğu kadar dürtülere ilişkin zengin bilgilerle doludur.

Gerçekten de kişiliğin parçalanması sayesinde Ben'in yeniden oluşturulmasını sağlayan düzenekleri inceleme olanağım bulduk. Ancak bu düzenekler, kendi başlarına hiçbir erksel güce sahip değildi. Yalnızca temel gereksinimler karşılandıktan sonra bir değer kazanabildiler. Başlangıçtaki doyumsuzluğu, Renée'yi «yeşilin» içine sokarak, başka bir deyişle anne karnına dönüş arzusunu doyurmasına izin vererek, gidermek gerekiyordu. Hastada simgesel yoldan doyurulduğu ölçüde dikkatini yeniden gerçeğe çevirebilmiştir. Renée gereksini-

minin doyum kaynağı olan anne-analist aracılığıyla kendisine gerçek yüzünü gösteren bu rahatlatıcı gerçeği kabullenebilmiştir. Aslında nesnelere dünyasını kendi arzularına özdeş kılmak ne dereceye kadar «gerçeklik» olarak adlandırılabilir? Yine de bu tutum Renée ile başkası arasında düğümlenen ilk bağı oluşturmuştur. O sıradaki doyumsuzluk durumundan kaynaklanan kendini yok etmeye yönelik dürtüler, kaynağını anne sevgisinden alan, libidonal eğilimlerle etkisiz hale getirilmişlerdir. Ancak bundan sonra Ben'i oluşturan düzenekler eyleme geçebilmişlerdir.

Hastanın kişiliğinin yeniden oluşma süreci ile küçük çocuğun kişiliğinin oluşma süreci arasındaki benzerlik son derece çarpıcıdır. Her ikisi de yansıtma ve taklidi kullanır. Yansıtma süreci, kendinin bilincinde olmamayı gerektirdiğinden, ilk kullanım sırasını almaktadır. Renée henüz yapılaşmış bir Ben'e sahip olmadığından gereksinme ve arzularını rahatlıkla Ezekeil adlı bebeğe yansıtılabilmektedir. Anne-analistin sevgisinden emin olur olmaz hasta, ilkinde oranla daha gelişmiş ikinci bir düzeneği, taklit düzeneğini benimsemektedir. Sevilen annenin içe alınması ve onunla özdeşleşilmesi işlemleri bu yolla tamamlanana kadar, Renée küçük çocuğun geçirmiş olduğu tüm taklit evrelerinden birini geçmektedir. Ancak yukarıda da gördüğümüz gibi, Ben, sentezini yalnızca hasta kendi bedeninin bilincine vardığı an tümüyle gerçekleştirebilmiştir. Ben'in Ben-olmayandan ayırt edilebilmesi için «beden olma» bilincinin oluşması gerekmektedir. Nitekim bilince varan bütün algılar bedenden geçmiyorlar mı? Beden, gerek öznenin gerekse nesnenin bir parçası olmakla, Benimizi ilkönce dış

dünyaya ardından başkalarına bağlama işlevini yüklenmektedir.

Renée kendisinin de bir beden olduğunun bilincine varmadıkça kendisine ait olaylarla dış dünyanın olaylarını birbirinden güçlkle ayırt edebiliyordu. Renée'nin bize aktardığı gibi, idrarını yaparken dışarıda yağmur yağacak olursa aniden, kendi kendine, akıp duran bu seli durdurup durduramayacağını soruyor ve güçsüzlüğü karşısında korkuya kapılıyordu. Kendisinden uzaktaki nesnelere yönelik tutumu da bu karışıklığı göstermek açısından çok güzel bir örnek oluşturmaktadır. Gereksinme duyduğu nesneyi elde etmek için yerinden kalkacağına, onu eliyle çağırıyor ve kendisine gelmesini istiyordu. Nesne yerinden kıpırdamayınca da, yerinden kalkması gerekenin nesne değil de kendisi olduğu düşüncesi O'nu şaşkına çeviriyordu. Aynı duruma Renée'yi öptüğümüzde ve karşılığında kendisinden bir öpücük istediğimizde tanık oluyorduk. «Ama kim öptü, siz mi ben mi?» diyor-du. Yine aynı şekilde, bir şeyler içmek isteyip de O'na, şakadan «Ama susuzluğum geçti» diyecek olursam Renée şakayı kesinlikle anlamıyor ve kararlı bir tavırla «Aa doğru, susuz değilim» diye yanıtlıyordu. Oysa bu davranışlara iyileşme döneminde, her tür psikotik belirtinin ortadan kalktığı bir dönemde rastlanılıyordu. Bunların varlıkları bedenın, Ben'le dış dünya arasında hem bağ kurma hem de aynı zamanda ayırım yapma işlevlerini henüz yüklenemediğini kanıtlamaktadır.

Bergson'un değerli halefi Louis Lavelle bu gözlemi şu sözleriyle doğrulamaktadır: «İşte bu yüzden Ben, bedeninin dışında ve beden olmaksızın gerçekleşemeyen evrenin bütünlüğünün dışın-

da, bir hiçtir. Beden bunu gizemli bir epifenomen aracılığıyla değil, bilincin oluşabilmesi için kendimizi dünyadan ayırt edebilmemiz, dolayısıyla da sınırları olan bir bedene sahip olmamız gerektiği için gerçekleştirebilmektedir.» (1) Yine de bilincinin oluşmasında rol oynayan bu temel kavramı edinebilmesi için Renée'nin, yoğun bir suçluluk duygusundan kurulu sarsılmaz bir üst yapı oluşturan ve bütün ağırlığıyla omuzlarına çöken bu duygusal gerçekçilikten kendisini kurtarması gerekliydi. Gerçekten de anne sevgisinden yoksun kalmak normal bir özseverliğin (narsisizm) gelişmesini engellemiştir. Oysa kişi kendisini güvencede hissetmesini ve kendisine güvenmesini sağlayan bu kendini sevebilme yeteneğinin kaynağını nerede bulmaktadır? Kuşkusuz anne sevgisinin içe alınmasında. Burada bir kez daha yaşamsal bir dürtünün (sakınım içgüdü) libidoya bağlanması söz konusudur.

Artık Renée, beslenme gereksiniminin doyurulması sayesinde normal bir sakınım içgüdüne kavuştuğuna göre, geriye O'nu aynı şekilde normal bir libidoyla donatmak kalıyordu. Burada da yansıtma ve taklit süreçlerine başvurmak gerekti: Arzularının Ezekiel'e yansıtılması (güzel bir bedene sahip olma, ona hayran olma, bakımını yapma); anne-analistin, ilk önce simge-Ezekiel'in bedeni, ardından Renée'nin kendi bedeni üzerindeki davranışlarının taklit edilmesi.

Duygusal gerçekçilik, seven annenin içe alınması, ardından onunla özdeşleşilmesi işlemleri ara-

(1) Louis Lavelle, De l'Étre, Alcan, 1927; P. Foulquié'nin L'Existentialisme'de sözünü ettiği ca'ışma, P.U.F.

cılığıyla tümüyle ortadan kalktığı an, Renée'nin Ben'i gerçek bir senteze ulaşmıştır. Psikoza oluşturan unsurların beslenmiş oldukları tüm gizil enerji miktarı, Ben'in hizmetine girmek üzere yer değiştirmiştir.

Artık Ben'in, dürtüleri normal bir öncelik sırası içinde düzenlemesi ve gerçeği sahip olduğu libidoyla besleyebilmesi gerekmektedir. Dürtülerin kişiliği kaplamalarına karşı savunma düzenekleri geliştireceğine, fazlasıyla acı veren bir gerçeği yadsıyacağına, özgür ve özerk Ben, dış gerçeğe giderek daha iyi bir uyum sağlayacaktır. Ben'in yeniden oluşmasında en önemli rolü oynayan iki temel süreç, -simge ve taklit süreçleri- de asıl işlevlerini tamamlamış olacaktırlar. Bu, hiçbir iz bırakmadan tümüyle ortadan kalkacakları anlamına gelmektedir? Ben'in ortaya çıkışında oynadıkları rol öylesine önemlidir ki yeni bir duygusal, anlaksal kişilik yapısıyla bütünleşmemeleri olanaksızdır.

Gerçekten de ilk başlarda, nesnenin bir parçası olmak sıfatıyla onun yerini alan bir unsur niteliğine sahip simge, daha sonra imgeye, ardından da kavrama dönüşecektir. İmgeler aracılığıyla düşünme Renée'nin gelişiminde belirleyici bir dönemi oluşturmaktadır. Ancak ilk önce anne-analistle, ardından diğer insanlarla toplumsal ilişkiler kurabildiği ölçüde Renée, her zaman için bireyselleşmiş olan simge ve imgeler aracılığıyla düşünme tarzını giderek daha az kullanacak, bunun yerine işlemsel kavramları benimseyecektir. Simge, dilbilimsel düzlemde oydaşmaya dayanan rastlantısal, toplumsal ime (Saussure'cü tanımlamaya

göre) (1); duygusal düzlemde ise kalıcı özdeşlik ve kendini başkalarından ayırt edebilme olgularına dönüşmüştür.

Taklide gelince, ilkönceleri nesnenin basit bir kopyasıyken kendini, giderek nesnenin algısal özelliklerinden kurtaracak ve bir tasarıma dönüşecektir. Böylelikle, orada hazır bulunmayan annenin imgesini kendi başına harekete geçirebilecektir. Renée de kendi Ben'ine ait olan ile Ben-olmayana ait olanı daha iyi ayırt edebildikçe, kendi taklidinin bilincine varacaktır. Bu dönemde taklit artık düşünselleşmiştir, diğer bir deyişle zekâ ve duygularla bütünleşmiş, onların hizmetine girmiştir. Bu iki sürecin yaygınlaşıp genelleşmesi Renée'de, nesnelere ve düşüncelere dünyasını gittikçe daha karmaşık, daha işlemsel biçimde ele alıp, yapılaştırabilme olanaklarıyla belirlenen yeni bir yeteneğin kazanılmasıyla birlikte gitmektedir. Sağlam ve kalıcı bir evrenin oluşturulması yolundaki bu gelişmelerle birlikte yeni bir tutum, sınıflandırmalar ve ilişkiler mantığı biçiminde belirlenen yetişkin araçlarıyla akıl yürütebilme ve bu anlaksal etkinliğin bilincine varabilme tutumu görülmektedir. Dolayısıyla Renée, bundan böyle bilimle, özellikle de, bilimsel araştırmaların birincil koşulu olan gerçeklik ve nesnellik beklentilerinin doyurulabileceği bitki bilimle ilgilenme olanağına kavuşacaktır.

Toplumsal düzlemde, başkalarından ayrı, özerk bir kişi olduğunun bilincine vararak Renée, kendi düşünceleriyle başkalarının düşünceleri ara-

(1) Cours de Linguistique Générale, Ferdinand de Saussure, publié par prs Charles Bailly et Albert Sechehaye, Lausanne Paris. Librairie Payot, 1916.

sında ilişki kurabilmekte ve diğer insanlarla işbirliğine girebilmektedir. İçsel etkinliğinin bilincine vardıkça kendini başkalarının yerine koyabilmekte, dolayısıyla da onları anlayabilmektedir.

Duygusal açıdan ise genç hasta önemli bir dönemi, Ödipal dönemi aşabilecektir. Oral döneme saplanmış olduğundan, Renée libido gelişiminin doruk noktası olan Ödipal döneme aslında hiçbir zaman ulaşamamıştı. Dolayısıyla geriye, bu en önemli noktayı çözümlenmek kalıyordu. Bunu büyük bir rahatlıkla ve son derece doğal bir şekilde gerçekleştirdi. İlk aşamada, çalışkanlığı ve kavrayışının kıvraklığıyla analistin kocasının dikkatini kendi üzerine çekmeye çalıştı. Ardından, «baba tarafından da sevildiğinden» emin olduktan sonra, onun eşine yönelik davranışlarını taklit etmek üzere, anne-analiste yöneldi.

Ödipal döneme özgü suçluluk duyguları yine de varlıklarını sürdürdü; hatta Renée'nin, bir söz yarışında anne-analisti babanın önünde alt ettiğini, bunun sonucunda da annenin kendisine yüz çevirdiğini gördüğü bir düste dışa vurdular. Ancak, bu normal bir olay olarak nitelendirilemez mi? Zaten bu düşünce Renée'nin gördüğü ödipal biçimli tek korkulu düştü. Kısa bir süre sonra genç hasta dikkatini öğretmenlerine, öğrencilere ve iş arkadaşlarına yöneltti. Evliliği ve anneliği de hiçbir kaygıya kapılmaksızın, beyaz atlı prensi beklerkenki sevinçli bir umutla karşılamaya hazırlandı.

Sonuç olarak Renée, insana özgü her tür etkinlik düzleminde, normal yetişkinin düzeyine ulaşabildi. Ancak kendi Ben'inin ve gerçekliğin eşzamanlı fethine yönelik bu yukarı tırmanış, ego'sunun öznellikten ve ben-merkezcilikten ağır ağır

kurtulması sayesinde gerçekleşebildi. Hastanın içine hapsolmuş olduğu bu köktenci ben-merkezcilikten kurtulmasındaysa simgesel yansıtma ve taklit düzenekleri etken oldu. Ancak bu iki düzenek Ben'in yeniden oluşumunda yapıcı bir rol oynayabildiyse, bunu psikozun patlak vermesindeki temel nedenleri oluşturan ilk dönemlere özgü doyumsuzlukları giderebildikleri ölçüde başarabildiler.

b) *Şizofrenide parçalanma sürecini açıklamaya yönelik dinamik yaklaşım*

Bu sunuş yazısı boyunca şizofrenik düşüncenin çeşitli yönleriyle çocuk düşüncesi arasındaki benzerlikleri göstermeye çalıştım.

Ruhsal süreçleri geniş ölçüde basitleştiren şizofrenik parçalanma sayesinde Ben'in oluşumunda yer alan düzenekleri inceleme fırsatını bulduk. Bunların çocukta işlev gören düzeneklerin aynıları olduğunu görmek bizi hiç de şaşırtmadı. Gerçekten de Ben'in kendisini keşfedip, Ben-olmayandan ayırt edebilmesini sağlayan yansıtma ve taklit süreçleri çocuk tarafından olduğu kadar hasta tarafından da kullanılmaktadır. Akla, Piaget'nin çocuklarla gerçekleştirmiş olduğu ayrıntılı çalışmalarla psikanalistlerin çalışmaları arasında daha sıkı bir bağ kurulup kurulamayacağı sorusu gelmektedir. Kuşkusuz şizofrenik zihinsel tutumu çocuğunkine indirgemek söz konusu olamaz; bu çok belirgin bir yanılğı olurdu. İkisini birbirinden ayıran çok şey var. Ancak, Renée'de olduğu gibi, gelişiminin en ilkel dönemlerine gerilemiş olan bir hastayla karşı karşıya kaldığımızda, onun göz önüne serdiği olguları neden Piaget'ci kuramın ışığı altında ele almalıyız? Bu karşılaştırmadan şu de-

ğerli sonucu çıkartabiliriz: Bize bir parçalanma süreciymiş gibi gözüken şey, bazı özel koşullarda, yeniden oluşturmaya yönelik bir süreç niteliğini kazanabilir. Gerçekten de bütün şizofrenler ruhsal yaşamlarını ifade edebilmek için, sık sık yansıtma, katılma, yoğunlaştırma, taklit düzeneklerine başvurmaktadır.

Oysa, yıkıcı dürtülerin ve sanrılı oluşumların hizmetine girmelerine izin vermek yerine, bu düzeneklerin yönünü değiştirmek ve onları psikotik Ben'in yeniden oluşturulması yönünde kullanmak olası değil midir? Bu süreçler, çocukta duygusal-anlıksal gelişimin normal ve doğal bir yönünü oluştururken, hastada, yukarıda da gördüğümüz gibi, çok temel bir işlevi, hastayı doyumsuzluk yaratan bir gerçeklikten uzak tutmak ve temel bir gereksinimini doyurmasını sağlamak işlevini yüklenmişlerdir. İşte bu işlevin çeşitli yönlerini, hastanın temel gereksinimlerini simgesel yolla gerçekleştirmeye dayanan yeni bir psikoterapide kullanabilmek üzere, çok daha derinlemesine incelememiz gerekmektedir.

Umarım, Ben oluşumunda rol oynayan düzeneklerin şizofren hastanın psikoterapisi sırasında tanınıp bilinmesinin ne denli önemli olduğunu Ben'in parçalanması ve yeniden oluşturulması konularına sınırlandırdığım bu kısa çalışmamda yeterince vurgulayabildim. Gerçekten de psikozun bir yönünü bilinçdışı dürtülerin bilinç alanında patlak vermeleri oluşturuyorsa da, bunun en önemli nedenlerinden biri, sanırız, Ben'in parçalanmasıdır. İşte bu yüzden psikanalist ve gelişimsel yönelimli ruhbilimciler birbirlerinden habersiz, ayrı ayrı ça-

işacaklarına, herbiri kendi yöntemlerinin, şizofren hastalarla yürüttüğü psikoterapilerde klinikçinin de anında yararlanabileceği bir sentezine varmak zorundadırlar.

A Ç I K L A M A L A R

Sayfa 125

Oral : Ağız'a ilintili. Freud'e göre çocuğun ruhsal ve cinsel gelişiminin 0 ile 2 yaş arasındaki dönemi. Bu dönemde cinsel libido dudaklar, ağız içi, yemek borusu gibi organlarda odak'andığından ilk hazlar da yemek yeme ve emme işlevleri aracılığıyla elde edilmektedir. Ayrıca bebeğin dış dünyayla ilk ilişkileri, anne sevgisini ilk algılayışı ve ilk güvenlik duygusu bu dönemin doyurucu bir şekilde yaşanıp yaşanmamasına bağlı olarak biçimlenmektedir.

Sayfa 126

Otizm : İçe kapanma, gerçeklerden kopuk bir düşünce tarzı ve içsel yaşantının ön plana çıkmasıyla belirlenen, şizofrene özgü anlık tutum.

Sayfa 127

Libido : Dar anlamıyla cinsel enerji, geniş anlamıyla yaşam içgüdüsünü içeren enerji.

Sayfa 129

Adüalizm : Bebeğin kendisinden ayrı bir dış dünyanın varlığını algılayamadığı, dolayısıyla Ben ile Ben olmayanı, öznel ile nesnel tek olarak kabul ettiği ilkel ayrışmazlık dönemi.

Özümlenme (assimilation) : Organizmanın çevreyle ilişkisi sırasında, bir nesne ya da durumu daha önceden edinilmiş bir zihinsel şemanın içine katması olarak tanımlanan zihinsel etkinlik.

Uyumlama (accomodation): Organizmanın, yeni bir duruma uyum sağlama amacıyla daha önceden edinilmiş bir zihinsel şemayı yeni duruma göre değiştirmesi.

Plaget zekânın gelişmesi için gerekli bu iki fonksiyonun her zaman birbirlerini tamamladıklarını söylemektedir. Tek başına assimilation hiç bir uyum çabası gerektirmeden dış dünyanın tümüyle kişinin kendi öznel durumuna indirgenmesi sonucunu doğurmaktadır. Bu duruma mantık öncesi dönemdeki çocuğun simgesel düşüncesinde ve şizofren düşüncesinde rastlanılmaktadır. Salt akomodasyonun kullanıldığı durumlar ise yeni durumların kavranmasını dolayısıyla gelişmeyi olanaksız kılmaktadır. Kişi dış gerçeği yalnızca taklit etmek'e yetinmektedir.

Sayfa 130

Yansıtma : Kişinin kendi duygu ve düşüncelerini dış dünyada, özellikle de başkalarında algılaması. Yansıtma, acı veren duyguların dışa atılması ve böylelikle reddedilmesi anlamına geldiğinden ilkel bir savunma mekanizmasını oluşturmaktadır.

Animist dönem . Mantık öncesi dönemdeki çocuğun simgesel düşüncesini belirleyen unsurlardan biri. Çocuk ben-merkezçiliğin ve assimilation mekanizmasının egemen oluşu nedeniyle tüm dış dünyayı kendi modeli doğrultusunda algılamakta ve cansız nesnelere kendisindeki canlılığı düşünbilme, duygulanabilme, amaçlı hareket etme vb..) atfetmektedir.

Sayfa 134

Birincil mazohizm : Kendini yok etme dürtüsünün yaşam içgüdüünün yerini aldığı, hazzın ölümden arandığı en ilkel mazohizm.

Narsistik : Narsisizme ilişkin. Psikoseksüel gelişimin ilk dönemi. Bu dönemde çocuğun libidosu tümüyle kendisine yönelmiştir; dolayısıyla ilk sevgi nesnesi, dış dünyadaki herhangi bir nesne değil de, çocuğun kendisidir. Bu dönemin takıntısız ve engellenmesiz gecirilmesi yani çocuğun kendini sevebilmesi, ileride sevginin başkalarına yönlendirilebilmesinin vazgeçilmez bir koşuludur.

Onomatope : Belirtmek istediği nesneyi çıkardığı gürültüyle taklit eden sözcük: Düştü yerine güm, köpek yerine hav hav bu...

Duyusal-devinimsel taklit : Piaget'ye göre çocuğun zekâsı 0 ile 1,5-2 yaş arasında, yalnızca duyu organlarıyla algılanan uyaranlara motor tepkiler verilmesi yoluyla gelişmektedir. Bu dönemde nesne zihinselleşmediğinden çocuk eylemlerinin sonucunu öğörememektedir. Taklit de bu duruma koşut olarak çocuğun yalnızca kendi bedeninde tanıyabildiği eylemlerin, model gözünün önündeyken tekrarlanmasından ileri gitmemektedir. Bu taklit mekanizması, duyuşal devinimsel dönemin bittiğini gösteren ve taklitin modelin yok'duğunda da gerçekleştirilebildiği anlamına gelen geciktirilmiş taklitin (imitation différée) önceki biçimidir.

Artifisyalist : Nesnelerin insan tarafından veya onun gibi iş gören bir başka güç tarafından oluşturulduklarına inanmanın belirlediği düşünce biçimi. Mantık öncesi dönemdeki çocuğun simgesel düşüncesinde bu unsura rastlanılmaktadır.

Senkretik : Parça ve bütünün birbirine karıştığı algılama biçimi.

K A Y N A K D İ Z İ N İ

1. FREUD, Sigmund, **Nouvelles Conférences sur la Psychanalyse**, Gallimard, s. 14
2. LAVELLE, Louis, **De l'être**, Alcan, 1927, s. 164
3. ODIER, Charles, **L'Angoisse et la Pensée Magique**, «Actualités Pédagogiques et Psychologiques» dergisinde (1948) s. 134.
4. PIAGET, Jean, **La formation du Symbole Chez L'enfant**, a.y., s. 146
5. PIAGET, Jean. **La Construction du Réel chez l'Enfant**, a.y. s. 155
6. PICHON, Edouard, **La personne et la personnalité vues à la lumière de la pensée Idiomatique Française**, «Revue Française de la Psychanalyse» dergisi, cilt. X, sayı 3, 1938. Paris, s. 150
7. SECHAHEYE, Marguerite, **La Réalisation Symbolique**, «Revue Suisse de la Psychologie et de Psychologie Appliquée» dergisinde 12. sayısında ek, V, 17, 27, 87, 88 ve 102. sayfalar s. 133
8. SAUSSURE, Ferdinand, **Cours de Linguistique Générale**, Lousanne-Paris, 1916-72 Türkçesi: Berke VARDAR, Genel Dilbilim Dersleri, Tdk, Ankara, 1976, s. 166